

Leiv R. Mæhle

**Lesersørvis og folkebibliotekenes
litteraturformidling**

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg formidlingsmetodikken *Lesersørvis*. Til tross for en økende utbredelse og interesse i praksisfeltet, ser det ut til å ha vært låber interesse for metodikken i academia og på bibliotekarutdanningen. Hensikten med prosjektet er å samle kunnskap om en mye brukt fremgangsmåte for en av folkebibliotekenes kjerneoppgaver, nemlig litteraturformidling. Dermed har jeg undersøkt hvilket potensiale og eventuelle begrensninger folkebibliotekarer og bibliotekarstudenter ser i *Lesersørvis*, med tanke på folkebibliotekenes formidlingsoppgaver. Jeg har tatt utgangspunkt i folkebibliotekenes formålsparagraf, målene i Nasjonal bibliotekstrategi, oppgaven med å distribuere kulturfondbøker og ferdighets- og læringsmål på bibliotekarutdanningen. Gjennom et kvalitativt design med semistrukturerte intervjuer har jeg gjennomført åtte intervjuer med bibliotekarer og bibliotekarstudenter. Analysen er gjennomført som en *Bricolage*, en blanding av fruktbare innfallsvinkler og ad hoc-teknikker for å maksimere det potensielle utbytte av det innsamlede materialet. I min undersøkelse finner jeg at *Lesersørvis* har et potensiale for å bedre profesjonens praksis innenfor alle de fire områdene metoden er målt mot. Respondentene gir uttrykk for at metoden gir dem en samtaleteknikk for å få frem hvilke funksjoner litteraturen skal tjene for låneren - et vokabular for å identifisere og artikulere hvordan bestemte bøker kan være relevante i den aktuelle konteksten, og et rammeverk hvor de kan relatere boken som formidles til tidligere leseopplevelser låneren har verdsatt.

Summary

This thesis focuses on the dissemination methodology called *Lesersørvis*. Despite an increasing prevalence and interest in the field of practice, there seems to have been low interest in the methodology in both library science and academia in general. The purpose of this project is to gather knowledge about a widely used method for one of the public libraries' core tasks, literature dissemination. Thus, I have investigated what potential and possible limitations public librarians and librarian students see in *Lesersørvis* in this regard. My starting point has been the public libraries' mission statement from the National Library Strategy, namely the task of distributing books from the Cultural Fund, as well as skills and learning objectives in the librarian education. Through a qualitative design with semi-structured interviews, I have conducted eight interviews with librarians and librarian students. The analysis is carried out as a *Bricolage*, a mixture of fruitful approaches and ad hoc techniques to maximize the potential yield of the collected material. In my research, I find that *Lesersørvis* has the potential to improve the profession's practice in all four areas the method is measured against. The respondents express that the method gives them a conversation technique to highlight the functions of the literature that best serves the borrower – a vocabulary to identify and articulate how specific books may be relevant in the particular context, and a framework where they can relate the book in question to earlier reading experiences the borrower has appreciated.

Takk til:

Først og fremst takk til min samboer og kjæreste Anja – for alt du er og alt vi har, for alt du har gjort og fremdeles gjør for meg.

Takk til respondentene som har gitt av sin tid og stilt opp til intervjuer.

Takk til mine veiledere, Cecilie Naper og Kjell Ivar Skjerdingsstad.

Takk til Daniel Kalvø, for faglige diskusjoner og råd, og for forløsende svirekvelder.

Takk til Vanja Øyrås for kursing av bibliotekarstudentene.

Takk til Ove og Bitten for lån av skrivestue i innspurten.

Takk til Kvam bibliotek for å ha latt meg disponere rommet for lokalsamlingen som kontor.

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	5
0.0 - Preludium	5
0.1 - Folkebibliotekene, bibliotekarutdanningen og formidling	5
0.2 - Vurderingskriterier for Lesersørvis	8
0.3 - Formidlingens verdigrunnlag	11
0.4 - Problemstilling	13
0.5 - Tidligere forskning.....	15
INTRODUKSJON TIL LESERSØRVIS OG TEORI.....	20
1.0 - Lesersørvis.....	20
1.1 - Readers' Advisory.....	20
1.2 - Fra Readers' Advisory til Lesersørvis	22
1.3.0 - Lesersørvis og litteraturvitenskap	23
1.3.1 - Fordringer fra formidlingssituasjonen.....	23
1.3.2 - Lesersørvis og litteraturvitenskapelige tilnærminger.....	24
1.3.3 - Mukařovskýs funksjonsbegrep	26
1.4.0 - Appellfaktorene.....	28
1.4.1 - Tempo	29
1.4.2 - Karakterer	29
1.4.3 - Hendelsesforløp.....	30
1.4.4 - Bakgrunnsramme.....	31
1.4.5 - Språk	31
1.4.6 - Tone.....	32
1.4.7 - Lesersørvissamtalen, et idealbilde	32
1.5.0 - Metodikkens øvrige verktøy og utstrekning.....	33
1.5.1 - Hurtiglesing	33
1.5.2 - Bokbeskrivelser.....	34
1.5.3 - Sjangerskolen og læringsnettverk for Lesersørvis	35
1.5.4 - Appellfaktorene som metadata i bibliotek katalogen.....	35
1.6.0 - Formidlingsforskning og Lesersørvis	36
1.6.1 - Kjennetegn ved Lesersørvis	36
1.6.2 - Lesersørvis i lys av tidligere forskning	37
1.6.3 - Lesersørvis, antatte fordeler og potensielle ulemper	39
1.6.4 - Lesersørvis, en tentativ forståelse av metodikken	41
METODE	42
2.0 - Metode.....	42
2.1.0 - Fordommene som forutsetning.....	42
2.1.1 - Motivasjon og forforståelse	42
2.2.0 - Hermeneutikk og pragmatisme.....	43

2.2.1 - Hermeneutikk.....	44
2.2.2 - Avgrensning mot fenomenologien	45
2.2.3 - Pragmatismen	46
2.3 - En kvalitativ tilnærming	47
2.4 - Semistrukturert intervju	48
2.5.0 - Utvalg, rekruttering og utvalgsstørrelse	49
2.5.1 - Folkebibliotekarene	49
2.5.2 - Covid-19, en kompliserende faktor.....	50
2.5.3 - En kort presentasjon av bibliotekene	51
2.5.4 - Bibliotekarstudentene	51
2.5.5 - Kursing av bibliotekarstudentene.....	52
2.5.6 - Presentasjon av respondentene	53
2.6 - Intervjuguide	54
2.7.1 - Praktisk gjennomføring.....	54
2.7.2 - Transformasjonen fra tale til tegn	55
2.8.0 - Analyse.....	56
2.8.1 - Analyse som bricolage.....	57
2.8.2 - Teksten som uttrykt ytring	58
2.8.3 - Teksten som meningsinnhold.....	58
2.8.4 - Teksten som ytret meningsinnhold	60
2.8.5 - Meningsfortetting	60
2.9.0 - Etiske og metodologiske betraktninger.....	61
2.9.1 - Etikk og respondentutvalg	61
2.9.2 - Roller, relasjoner og etikk.....	62
2.10 - Pålitelighet og gyldighet	64
FUNN	66
3.0 - Presentasjon av funn.....	66
3.1.0 - Formidlingens verdigrunnlag	66
3.1.1 - Folkebibliotekenes litteraturformidling.....	66
3.1.2 - Relasjonen til lånerne	70
3.2.0 - Generelt om Lesersørvis	74
3.2.1 - Oppfatninger av metoden	74
3.2.2 - Å lykkes med Lesersørvis	76
3.2.3 - Mulige ulemper ved tilnærmingen	77
3.3.0 - Lesersørvis sin nytteverdi	80
3.3.1 - Appellfaktorene, hurtiglesing og skriftlige leseforslag.....	80
3.3.2 - Lesersørvis og kulturfond	82
3.3.3 - Lesersørvis og formålsparagrafen.....	82
3.3.4 - Lesersørvis og Nasjonal bibliotekstrategi.....	85
3.3.5 - Lesersørvis og bibliotekarstudiene	86

DRØFTING OG KONKLUSJON	90
4.0 - <i>Drøfting</i>	90
4.1 - <i>Materialet i lys av tidligere forskning</i>	90
4.2 - <i>Lesersørvs i lys av Mukařovský</i>	92
4.3.0 - <i>Kvalitet og breddeforvidling</i>	95
4.3.1 - <i>Lesersørvs og kvalitetskravet</i>	95
4.3.2 - <i>Lesersørvs og breddeforståelse</i>	98
4.4.0 - <i>Lesersørvs og forskningsspørsmålene</i>	100
4.4.1 - <i>Lesersørvs og kulturfond</i>	100
4.4.2 - <i>Lesersørvs og Nasjonal bibliotekstrategi</i>	101
4.4.3 - <i>Lesersørvs og kravene i formålsparagrafen</i>	102
4.4.4 - <i>Lesersørvs og bibliotekarutdanningen</i>	104
4.5 - <i>Konklusjon</i>	106
4.6 - <i>Forslag til videre forskning</i>	106
Litteraturliste.....	107
Vedlegg.....	112

INNLEDNING

0.0 - Preludium

Denne oppgaven skal handle om formidlingsmetodikken Lesersørvis, og hvordan denne kan være en resurs for folkebibliotekene, som har en lovpålagt oppgave om å drive aktiv formidling av litteratur og kultur. I den anledning har jeg formulert følgende problemstilling:

Hvilket potensiale og eventuelle begrensninger ser folkebibliotekarer og bibliotekarstudenter i formidlingsmetodikken Lesersørvis, med tanke på folkebibliotekenes formidlingsoppgaver?

Før jeg utdyper og avgrenser denne problemstillingen i 0.4, vil jeg redegjøre for noen sentrale bestanddeler av oppgaven. I 0.1 presenterer jeg et *hva*; metoden Lesersørvis og det vedvarendefokuset på «aktiv formidling» i folkebibliotekene, på bibliotekarutdanningen og i kulturpolitiske styrings- og strategidokumenter. Videre vil jeg definere et *hvem*, ved å peke på noen grupper Lesersørvis kan være særlig aktuelt for. I tillegg til å introdusere noen grunnleggende komponenter i oppgaven, er denne første biten ment å gi noen svar på *hvorfor*, og således motivere problemstillingen. I 0.2 begynner jeg å skissere et *hvordan*, ved å presentere noen parametre en kan måle metodens potensiale mot, før jeg i 0.3 peker på en sentral faktor som må tas høyde for i prosessen, nemlig formidlingens verdigrunnlag. Kapittelet avsluttes med en gjennomgang av tidligere forskning i 0.5.

0.1 - Folkebibliotekene, bibliotekarutdanningen og formidling

I St.meld. nr. 23, *Bibliotek – Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid* (2008-2009) ble det slått fast at det å være «en attraktiv arena for litteratur- og kulturformidling» er blant folkebibliotekenes hovedoppgaver (St.meld.nr.23, 2008-2009:128). Med denne konstateringen fulgte det også en innrømmelse: «Dette formidlingsansvaret er likevel ikkje klart formulert i lov om folkebibliotek. Departementet ønskjer å understreke formidlingsansvaret i revisjonen av lova.» (St.meld.nr.23, 2008-2009:133). Som en oppfølging av bibliotekmeldingen, ble formålsparagrafen i bibliotekloven revidert i 2013. Foruten å betone bibliotekenes funksjon som møteplass og debattarena, kom det også et tillegg om aktiv formidling, dette for bedre å reflektere bibliotekenes ansvar for aktiv formidling av kunnskap og kultur (Prop. 135 L, 2012-2013:8). I artikkelen *Kulturformidlingens hva, hvordan og hvorfor* mener bibliotekforskerne Helge Ridderstøm, Tonje Vold og Kjell Ivar Skjerdingsstad at formidlingsbegrepet ble «selve navet i bibliotekloven fra 2013,» og således betegner måten biblioteket skal virke på (Ridderstrøm, Skjerdingsstad & Vold, 2015:34-35).

Lovendringen innebar en innskjerping av bibliotekenes aktivitet, fra primært å tilby tilgang, til mer aktiv og utadrettet formidling av bibliotekets materiale. Forandringene avfødte et behov for en mer systematisk strategi for litteraturformidling. Telemark fylkesbibliotek så til USA, hvor *Readers' Advisory* har blitt en stadig viktigere del av de offentlige bibliotekenes tjenestetilbud siden 1980-tallet. Joyce Saricks i Chicago var blant pionerene innen dagens Readers' Advisory, og var tidlig ute med å skrive om erfaringene de gjorde seg der. Høsten 2014 startet Vanja Øyrås ved Telemark fylkesbibliotek et prosjekt med støtte fra Nasjonalbiblioteket, hvor de ville innføre og tilpasse Joyce Saricks metodikk for norske forhold. Saricks sa seg villig til å bli med som konsulent. Metoden ble hetende *Lesersørvis* på norsk, og vil bli beskrevet mer inngående i neste kapittel.

Lesersørvis er en tilnærming til litteraturformidling som har fått en økende popularitet i praksisfeltet de siste seks årene. Andre fylkesbibliotek fattet interesse for jobben som ble gjort i Telemark, og i løpet av de neste årene ble det arrangert en rekke kurs og workshops. I 2017 ga Telemark fylkesbibliotek med støtte fra Nasjonalbiblioteket ut en håndbok i Lesersørvis. I dag har samtlige fylkesbibliotek i landet holdt kurs for skole- og folkebibliotekene i sine regioner. Vanja Øyrås har siden videreført arbeidet med Lesersørvis hos det som nå heter Viken fylkesbibliotek, blant annet gjennom nettkursseriene Lesersørvis og Sjangerskolen. Begge er tilgjengelig for bibliotekpersonell hos bibliotekutvikling.no.

Parallelt med at Lesersørvis har blitt utbredt i bibliotek-Norge, har fokuset på folkebibliotekenes formidling vedvart gjennom ulike regjeringskonstellasjoner. I *Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018* (2015) skriver Kulturdepartementet at «Satsingen styrker bibliotekene i sitt samfunnsoppdrag, (...) og gjør dem bedre i stand til å formidle sitt litteratur og kulturtilbud.» (Kulturdepartementet, 2015: 8). I 2018 initierte Nasjonalbiblioteket en evaluering av arbeidet i strategiperioden, hvor Advicia AS utarbeidet en rapport. Blant materialet som lå til grunn for rapporten, var en undersøkelse av et landsrepresentativt utvalg av den norske befolkningen:

Når vi spør befolkningen hva de gjør på biblioteket er det i 2018 fortsatt de klassiske tjenestene de benytter, slik som boklån og veiledning fra de ansatte på biblioteket. Når bøker skal lånes bistår de ansatte med råd og anbefalinger slik at brukerne finner frem til bestemte titler. (Advicia, 2019:4).

Selv om en-til-en-formidlingen fremdeles var blant de mest brukte tjenestene, økte også andelen bibliotekbrukere som hadde vært på ulike typer arrangementer i regi av biblioteket fra 23% i 2015 til 35% i 2018 (Advicia, 2019:10). Dermed konkluderes det med at «[i] sum har man lykket med å øke antallet som deltar på arrangement i regi av biblioteket i strategiperioden.» (Advicia, 2019:15).

I *Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023* (2019) er formidling en av tre satsingsområder i strategiperioden, i tillegg til samarbeid og utvikling & infrastruktur. Her blir det slått fast at «det store mangfoldet i bibliotekenes samlinger» skal formidles, slik at nye brukergrupper benytter seg

av tilbudet:

Målet er videre at folkebibliotek skal bygge erfaringer, kompetanse og teste ut nye metoder for formidling, som på sikt kan inngå i bibliotekenes daglige drift. I et langsiktig perspektiv skal aktiv formidling av bibliotekenes innhold bidra til å styrke bibliotekene som folkeopplysnings- og dannelsesinstitusjoner, samt nå ut til nye brukere. (Kulturdepartementet, 2019:21).

Nasjonallbiblioteket vil årlig lyse ut en andel av prosjektmidlene for å styrke bibliotekene som formidlere (Kulturdepartementet, 2019:22).

Også på bibliotekarutdanningen ved OsloMet kan en se et økt fokus på bibliotekenes formidlingsoppgaver. I 2015 var det 75 år siden statens bibliotekskole ble etablert, og i den anledning ble det laget en jubileumsbok. I artikkelen *Bibliotekarene – en profesjon under press* (2015) spør Ragnar Audunsson om bibliotekarprofesjonens jurisdiksjon over bibliotekfeltet er i ferd med å uthules. Bibliotekene er bibliotekarenes kjerneinstitusjon, men Audunsson registrerer at kravet om bibliotekfaglig bakgrunn står stadig svakere i bibliotekenes stillingsutlysninger. Som en av tre muligheter for reorganisering, trekker han frem formidling: «Formidling har alltid vært en sentral del av den bibliotekfaglige kompetansen. Kan hende vil utviklingen føre til at denne delen av profesjonskompetansen blir viktigere på bekostning av den tradisjonelle.» (Audunsson, 2015:68).

Som vi har sett, har en økt utbredelse av Lesersørvis som formidlingsmetode i folkebibliotekene, sammenfalt med et vedvarende fokus på aktiv formidling, både på bibliotekarutdanningen og i kulturpolitiske styrings- og strategidokumenter som angår folkebibliotekene. Men til tross for at målet synes å være det samme, vektlegges ulike fremgangsmåter; mens store deler av praksisfeltet benytter Lesersørvis, ser det ut til å være laber interesse for metodikken i akademia og på utdanningen. Etersom Lesersørvis knapt har blitt viet noen oppmerksomhet i akademia, ønsker jeg å undersøke hvilket potensiale denne metoden har til å bistå bibliotekarer i arbeidet med litteratur og kulturformidling. Mengden upløyd mark gjør det formålstjenlig med en breiest mulig innfallsvinkel; jeg vil granske metodikkens bestanddeler, og utforske hvordan den kan gjøre bibliotekarer som jobber i folkebibliotek bedre rustet til å utføre en av sine kjerneoppgaver, nemlig litteraturformidling.

I tillegg til å undersøke hvordan Lesersørvis kan gagne dagens folkebibliotekarer, mener jeg det også vil være fruktbart å se om metoden har noe å tilby morgendagens bibliotekarer; bibliotekarstudentene. I Canada og USA gis utdanning i bibliotek- og informasjonsvitenskap bare på mastergradsnivå. Masterutdanningen er toårig og er en videreutdanning på toppen av en bachelorgrad i et hvilket som helst annet fag (Bøyum, Dahl & Pharo, 2015:93). Flere av de amerikanske bibliotekutdanningene tilbyr Readers' Advisory som et eget fag (Øyrås, 2017:9).

Samtidig som stadig større deler av praksisfeltet blir kurset i Lesersørvis, har man ikke prøvd metodikken på utdanningssiden i Norge.

I artikkelen *Bibliotekarer blir ved sin lest* presenteres en kandidatundersøkelse av bachelorstudenter i bibliotek- og informasjonsvitenskap som ble uteksaminert i perioden 2011-2014. Respondentene ble blant annet spurt hvor de jobbet, hvilke arbeidsoppgaver de har, hvor fornøyde de var med utdanningen og hvor relevant den var for deres nåværende jobb. 42,3 % av respondentene oppga at de jobbet i folkebibliotek (Bøyum, Dahl og Pharo, 2015:97). For dem som jobbet i folke-, skole- og fylkesbibliotek var de tre viktigste oppgavene litteraturformidling, samlingsutvikling og referansearbeid, i nevnte rekkefølge (Bøyum, Dahl og Pharo, 2015:98).

Respondentene var generelt fornøyd med studiene, men «med hensyn til studiets relevans for nåværende jobb så var det et flertall (56,6 prosent) som vurderte denne som god eller svært god, men også over 40 prosent som mente den var «ikke god» (7,2 prosent) eller «delvis god» (33,6 prosent)» (Bøyum, Dahl og Pharo, 2015:101). Videre ser de «at det blant kandidatene ansatt i folkebibliotek og skolebibliotek er færre som mener utdanningens relevans er god sammenliknet med dem som er ansatt i fagbibliotek.» (Bøyum, Dahl og Pharo, 2015:101). Datamaterialet gir ikke noe grunnlag for å kaste ytterligere lys over dette funnet, men oppsummert gikk flertallet av respondentene til folkebibliotek etter endt utdanning, hvor de vurderte litteraturformidling som sin viktigste oppgave. De var fornøyd med studiet, ville valgt det igjen, samtidig som det i nevnte gruppe var færre som mente studiets relevans var god.

Så langt har jeg pekt på noen grunner til at Lesersørvis kan være et interessant og relevant utgangspunkt for en masteroppgave; vi har sett at Lesersørvis har fått en viss utbredelse i folkebibliotekene, uten at metoden har blitt gjort til gjenstand for akademiske undersøkelser. Videre at Lesersørvis sin popularitet i praksisfeltet ikke reflekteres i undervisningen i litteraturformidling på OsloMet. Med det har vi også identifisert to grupper innenfor bibliotekvesenet som kan ha utbytte av Lesersørvis: bibliotekarer i folkebibliotek, og bibliotekarstudenter med ambisjoner om å jobbe i folkebibliotek. Når jeg i det videre skal presentere en problemstilling for å undersøke Lesersørvis sin opplevde nytteverdi og eventuelle ulemper for disse gruppene, vil det bli nødvendig med noen parametre å måle metoden mot. For å studere potensialet i Lesersørvis, må en først spørre seg hva bibliotekene ønsker å oppnå med sin aktive formidling. Når en så har utpekt noen målsetninger folkebibliotekene jobber mot, kan en finne ut hvorvidt Lesersørvis bedre setter dem i stand til å oppnå disse.

0.2 - Vurderingskriterier for Lesersørvis

Mye av svaret på folkebibliotekenes funksjon, er å finne i formålsparagrafen. Her står det at folkebibliotekene «skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell

virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet.» (Folkebibliotekloven, 2013:§ 1). Videre heter det at «[d]et enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet.»

(Folkebibliotekloven, 2013:§ 1). Parfrasert kan vi si at folkebibliotekene, blant andre oppgaver, skal fremme kulturell virksomhet til alle som bor i Norge, gjennom vederlagsfrie utlån av bøker og annet materiale. De skal drive aktiv formidling av dette materialet, og vektlegge kvalitet, allsidighet og aktualitet i sitt tilbud. Er Lesersørvis en egnet fremgangsmåte for å oppnå dette?

I tillegg til de ovennevnte bibliotekopp gavene, har folkebibliotekene lenge hatt en viktig rolle i norsk språk- og litteraturpolitikk. Etter at den første innkjøpsordningen for skjønnlitteratur kom på plass i 1965, har folkebibliotekene årlig mottatt bøker gratis, som en gave fra staten. Til gjengjeld forplikter bibliotekene seg til å formidle bøkene i fem år. Med sin strategiske plassering i alle landets kommuner, er folkebibliotekene i en særstilling til å sørge for at bøkene fra dagens fem innkjøpsordninger når ut til hele landets befolkning. Innkjøpsordningene har litt forskjellige kriterier for hva som blir kjøpt inn, men samtlige sammenfaller med kravene til kvalitet, allsidighet og aktualitet. I tillegg utgjør kulturfondbøkene en sentral del av den årlige tilveksten i folkebibliotekenes samlinger. Dermed kan Lesersørvis sin anvendelighet til å formidle kulturfondbøker også kaste lys over metodens potensiale for folkebibliotekene.

Et tredje aspekt det kan være fruktbart å se på, er Nasjonal bibliotekstrategi i inneværende periode. Strategien skal redegjøre for statens ansvar og oppgaver i utviklingen av biblioteksektoren. Selv om det er kommunene som eier folkebibliotekene og således vil være ansvarlig for hovedtyngden av utviklingsarbeidet, staker staten ut en overordnet kurs. For å stimulere den ønskede utviklingen, har staten virkemidler som tildeling av prosjekt- og utviklingsmidler (Kulturdepartementet, 2019:9). Under satsingsområdet formidling er det kvantitative resultater som vektlegges for folkebibliotekene: «Målet er å nå nye bibliotekbrukere, få flere til å lese og å øke utlånet.» (Kulturdepartementet, 2019:21). Selv om folkebibliotekene hadde besøksrekord i 2018, har også den nye strategien ekspansive ambisjoner: «Bibliotekene skal bidra til å forme et samfunn der kunnskap, kultur, litteratur og lesing er tilgjengelig for alle og brukes av flest mulig.» (Kulturdepartementet, 2019:21). Dette idealet blir fulgt opp av at de nok en gang påpeker viktigheten av å «nå de gruppene som ikke leser eller bruker bibliotekets tjenester.» (Kulturdepartementet, 2019:21). Kan Lesersørvis bidra til å skape et formidlingstilbud som treffer enda bredere?

Bibliotekloven er selvfølgelig også relevant for bibliotekarstudentene, mens formidling av kulturfondbøker og måloppnåelse av bibliotekstrategien først og fremst gjelder profesjonsutøverne. I tillegg til bibliotekloven har studentene noen krav til læringsutbytte etter endt utdanning som kan være relevant i oppgavens kontekst. Fra høsten 2020 tilbys et nykomponert bachelorprogram for

bibliotekarstudentene, men ettersom studentene som deltar i min oppgave var det siste kullet som gjennomførte det gamle opplegget, vil jeg først si noe om hvordan det var lagt opp.

Studiet var organisert i tre emnegrupper, hvorav den ene het Litteratur- og kulturformidling. Denne bolken av utdannelsen skulle gi «en innføring i litteraturhistorie og -teori og kunnskap om verktøy og metoder for formidling.» (OsloMet, 2019). På kurs i 2. og 3. året av bachelorstudiet i Bibliotek- og informasjonsvitenskap gjennomgikk studentene kurs som omhandlet formidling. I det obligatoriske emnet BIB2100 Tekststudier, var en av ferdighetene en skulle sitte igjen med etter endt kurs å «beherske muntlig formidling.» (OsloMet, 2019). I valgemnet BIB3300 Samtidslitteratur var et mål at studentene «har kunnskap om ulike formidlingsformer og -praksiser (for eksempel anmeldelse, bokprat, utstilling, litteraturarrangement).» (OsloMet, 2019). Blant ferdigheter skulle studentene kunne «formidle samtidslitteratur i muntlig og skriftlig form,» «forberede og gjennomføre formidlingstiltak,» «reflektere kritisk over formidlingen og resepsjonen av samtidslitteraturen og er bevisst sin egen rolle som formidler.» (OsloMet, 2019).

Fra høsten 2020 ble bibliotekarstudiet endret, slik at det fikk flere moduler med færre studiepoeng. Behovet for endring har lenge vært omtalt. I 2015 skrev daværende instituttleder for ABI, Liv Gjestrum en tekst publisert på bibliotekarforbundets nettside titulert *Den nye bibliotekaren* (2015). Så langt hadde målet vært å utdanne den komplette bibliotekar: «kandidatene skulle beherske bredden i bibliotek- og informasjonsfaget, og at det skulle være få muligheter for valg og spesialisering de to første studieårene.» (Gjestrum, 10.06.15). Kommunesammenslåinger og endringer i bibliotekstrukturen hvor det ble færre og større biblioteker, gjorde det mindre viktig å opprettholde den sammenholdte utdanningen. Gjestrum slår fast at «spesialkompetanse nok blir vel så viktig som bredde.» (Gjestrum, 10.06.15). Dermed ville muligheten for spesialisering tidligere i studieløpet bli vurdert i kommende studierevisjoner. I 2019 rapporterte bibliotekarforbundet at i det nye studieløpet begynner valgmulighetene fra 2. år, hvor emnegruppene går i retning av KoG, formidling og «generiske valgfag.» Resultatet er en høyere grad av spesialisering i bibliotekarutdanningen (Bergan, 06.05.19).

Andre semester, første studieår skal studentene ha det obligatoriske emnet BIB1530 Formidling og læring, som skal gi en teoretisk og praktisk introduksjon til faglig formidlingsarbeid. «Kjennskap til brukergrupper og publikum, institusjonelle rammer for formidling samt ulike formidlingspraksiser står sentralt.» Blant læringsutbyttet finner en kunnskaper og ferdigheter som at «studenten kjenner til ulike former for formidling av litteratur og medier» og «kan formidle skriftlig og muntlig.» I BIB 2710 Kultur- og litteraturformidling konstateres det at for å lykkes med formidling «må formidleren tilpasse og bringe videre materialet på en måte som svarer til brukeres behov, interesser og forutsetninger. Formidleren står i en mellomposisjon, mellom et materiale og de som formidlingen skal nå, og trenger derfor kunnskaper både om materialet og om de personene

som materialet skal formidles til.» I dette emnet vektlegges også formidlingen av mangfoldet i samlingen, og aktualisering av eldre verk. I BIB 2740 Samtidslitteratur i formidlingsperspektiv videreføres mange av de samme målene for oppnådde ferdigheter og kunnskaper som i BIB3300 Samtidslitteratur, men formodentlig med det økt fokus på formidlingsperspektivet. Om Lesersørvis ble opplevd som nyttig for studenter som tok det gamle bacheloropplegget, vil det sannsynligvis også ha relevans for det nye.

Med det har jeg begynt å skissere hvordan en kan undersøke Lesersørvis' potensiale for de aktuelle gruppene. Formålsparagrafen vil være den viktigste målestokken for begge utvalgene. For profesjonsutøverne vil jeg i tillegg se på deres særegne kulturpolitiske ansvar for å distribuere kulturfondbøker, og de overordnede målene for folkebibliotekene som fremkommer i Nasjonal bibliotekstrategi 2020-23. For bibliotekarstudentene vil jeg i tillegg til formålsparagrafen se Lesersørvis' potensielle gagn opp mot det lovede læringsutbyttet av studiet. Selv om studieopplegget ble forandret under skrivingen av denne oppgaven, ser læringsutbyttet på det aktuelle fagområdet ut til å vie formidling ytterligere oppmerksomhet. Dermed kan innsiktene fra denne oppgaven ha gyldighet også for fremtidige studenter. Før jeg går gjennom problemstillingen, er det et siste premiss som må behandles.

0.3 - Formidlingens verdigrunnlag

I artikkelen jeg nevnte i starten av kapittelet, *Kulturformidlingens hva, hvordan og hvorfor* blir det slått fast at «[a]lle uttalelser om kulturelle verk inngår i en stor diskurs om deres verdi for samfunnet og for den enkelte.» (Ridderstrøm, Skjerdingsstad & Vold, 2015:33). Som basis for det enkelte bibliotek og den enkelte bibliotekars formidlingspraksis, finnes et bakenforliggende verdigrunnlag som vil ha innvirkning på sluttproduktet. Dette verdigrunnlaget, kombinert med de lokale fortolkningene av oppgavene som skal løses, vil virke styrende på hva som formidles, hvordan dette gjøres og hvem det fokuseres på. Dette er altså å anse som noe som kommer forut for formidlingsmetoder som Lesersørvis. Foruten den enkelte bibliotekars preferanser, smak, overbevisninger og perspektiver, kan en i tillegg snakke om et felles verdigrunnlag på profesjonsnivå, som formes under utdanningen. Audunson slår fast at «[p]rofesjonsutdanningene fokuserer ikke bare på profesjonskompetanse i teknisk forstand, men i aller høyeste grad også på verdigrunnlag og samfunnsoppdrag.» (Audunson, 2015:53). Disse profesjonsspesifikke holdningene og verdiene blir formodentlig opprettholdt og videreført gjennom fagblader, diskusjonstråder og virtuelle og fysiske møteplasser for bibliotekarer.

Formidlingsverdier vil altså være å finne på individnivå, biblioteknivå og profesjonsnivå. For å eksemplifisere hvordan dette kan se ut, vil jeg kort foregripe introduksjonen av Jofrid Karner Smidts doktorgradsavhandling, *Mellom elite og publikum* (2002). Her skriver hun om litterær smak

og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek. Smidt skiller mellom to innstillinger til formidling, den etterspørselsstyrte og den opplysende. Begge finner sin legitimitet i bibliotekloven, og kan således knyttes til det jeg kaller formidlingsverdier på profesjonsnivå. Førstnevnte tar utgangspunkt i lånerens smak og ønsker i sin formidlingsvirksomhet, mens sistnevnte har kvalitetsmål som sin basis. Bibliotekarenes syn på kvalitet følger oftest den litterære institusjonens syn på kvalitet i Smidts avhandling. Innenfor disse verdiene som profesjonen har som et felles grunnlag, kan holdninger og standpunkt på biblioteknivå eller individnivå gi utslag på formidlingspraksisen.

Den etterspørselsstyrte formidlingen har et rasjonale som bygger på et likhets- og likeverdideal, hvor folkebibliotekene skal ha et tilbud til alle landets innbyggere. «For noen av informantene betyr dette at den skjønnlitterære samlingen skal være preget av så stor bredde at den inkluderer populære serier og genre. Lånerenes litterære preferanser må bestemme innkjøpene.» (Smidt, 2002:262). Smidt finner at det er samsvar mellom en positiv holdning til populærlitteratur, og oppslutningen om etterspørselsstyrt formidling i sitt utvalg. Den opplysende formidlingen ligger nært opptil tradisjonelle biblioteksidealer som folkeopplysning og dannelse, hvor litteraturens utviklende effekter står sentralt. Smidt merker seg også at de bibliotekarene fra utvalget som gir sin tilslutning til den opplysende formidlingen, har lettere for å anbefale litteratur som bryter med lånernes lesevaner. Smidt ser ikke den etterspørselsstyrte og opplysende formidlingen som to separate og gjensidig utelukkende fremgangsmåter, snarere som to ytterposisjoner innenfor bibliotekformidlingens register:

Det forholder seg ikke slik at den etterspørselsstyrte og den opplysende litteraturformidling står i et steilt motsetningsforhold til hverandre. Tvert imot viser informantenes ytringer at de to standpunktene ofte veies mot hverandre på en slik måte at fortrinn ved begge holdninger kommer fram. (Smidt, 2002:265-266).

Et aspekt vedrørende formidlingsverdier på profesjonsnivå, er at Lesersørvis er en importert metode. Når en amerikansk praksis tilpasses og implementeres i Norge, skjer ikke det i et vakuum. Norske bibliotekarer har sitt samfunnsoppdrag, statens kulturpolitiske ambisjoner og en fagtradisjon med særegne verdier og overbevisninger å ta hensyn til. Dette vil jeg komme tilbake til i 1.2, når jeg sier litt om hvordan Readers' Advisory ble til Lesersørvis.

Lesersørvis er en samling teknikker og fremgangsmåter for å formidle litteraturen et bibliotek har i sin samling til voksne frittidslesere. Samtidig har metoden noen integrerte verdier, som kan eksemplifiseres gjennom begrepsbruken: «Lesersørvis bruker bevisst termen leseforslag, for å unngå vurderingen som ligger i en anbefaling.» (Øyrås, 2017:15). Heller enn et referanseintervju, snakkes det om lesersørvissamtalen: «mens et intervju preges av at en part henter ut informasjon fra en annen, går informasjonsutvekslingen begge veier i en Lesersørvissamtale.»

(Øyrås, 2017:28). Begge begrepsvalgene er uttrykk for en holdning hvor bibliotekaren er mer jevnbyrdig med låneren, i motsetning til en hierarkisk relasjon hvor bibliotekaren innehar en ekspertrolle. At metodikken har noen integrerte verdier som kan vektlegges i større eller mindre grad, gjør at metodens potensiale vil kunne variere noe med det verdigrunnlaget eller rasjonale det enkelte bibliotek eller bibliotekar har for sin formidling.

0.4 - Problemstilling

Hvilket potensiale og eventuelle begrensninger ser folkebibliotekarer og bibliotekarstudenter i formidlingsmetodikken Lesersørvís, med tanke på folkebibliotekenes formidlingsoppgaver?

Til denne problemstillingen har jeg laget følgende forskningsspørsmål:

Sett opp mot kravene formulert i formålsparagrafen?

Sett opp mot distribuering av kulturfondbøker?

Sett opp mot formidlingsmålene i Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023?

Sett opp mot undervisning og læringsmål på bibliotekarutdanningen?

Under 0.2 viste jeg hvordan forskningsspørsmålene kan vær en inngang til å besvare problemstillingen. I det følgende vil jeg dvele litt ved selve problemstillingen, da den er uttrykk for noen avveininger og avgrensninger.

Som jeg var inne på i 0.2, mener jeg at Lesersørvís er særlig aktuelt for noen grupper innen bibliotekvesenet. Lesersørvís er tiltenkt formidling av skjønnlitteratur til voksne fritidslesere, dermed har metodikken mer nytteverdi for bibliotekarer som jobber med litteraturformidling. Følgelig faller fagbibliotekene og deres formidlingspraksiser utenfor denne oppgavens fokus. Både skolebibliotek ved videregående skoler og fylkesbibliotek driver med litteraturformidling, så Lesersørvís er aktuelt for dem. En undersøkelse av Lesersørvís og litteraturformidling fra disse gruppenes perspektiv ville være både relevant og interessant. Av kapasitetshensyn har jeg likevel valgt å avgrense mine undersøkelser til bibliotekarer som jobber i folkebibliotek, og bibliotekarstudenter med ønske om å jobbe der. Ved å gi avkall på bredde i form av å ekskludere to aktuelle grupper, vil oppgaven bli mer spisset, ettersom jeg kan bruke ressursene på å gå mer i dybden hos de to gruppene jeg har valgt. Det foregår for tiden et arbeid med å tilpasse Lesersørvís, slik at metoden blir bedre egnet til formidling av barnelitteratur. Det er imidlertid de som jobber med litteratur for voksne som har vært hovedfokus for min oppgave.

I problemstillingen bruker jeg begrepet *potensiale*. I SNL kan en lese at «[p]otensial betyr muligheter eller ressurser.» (Nilstun, 07.05.18). Det norske akademiets ordbok tilføyer at begrepet er en substantivering av adjektivet potensial, og betyr «mulig yteevne ; potensiell styrke.» (NAOB 12.06.20). Begrepet er et uttrykk for oppgavens eksplorerende ambisjoner; når det ikke foreligger

noen forskning på Lesersørvís, kan det være gunstig å starte med å avdekke hva de som benytter denne tilnærmingen mener om metodens muligheter. Det betyr at min undersøkelse ikke begrenser seg til det enkelte bibliotek eller bibliotekars faktiske bruk av Lesersørvís så langt, men også fokuserer på fagfolks formeninger om hvordan Lesersørvís kunne blitt brukt for å få maksimalt ut av metoden. Når en velger en bestemt fremgangsmåte, er det formodentlig fordi den aktuelle metoden antas å ha fordeler fremfor andre tilnærminger med tanke på målet en har for øyet. Men selv om summen av disse fordelene skulle være størst, kan en likevel ikke utelukke at den aktuelle måten å gjøre noe på samtidig kan ha uheldige utslag på enkelte områder av virksomheten. Dermed spør problemstillingen også etter eventuelle begrensinger eller ulemper som måtte finnes ved denne tilnærmingen.

Begrepet «potensial» løser også et problem for den andre gruppen i utvalget, bibliotekarstudentene. Studentene jobber ikke nødvendigvis i bibliotek mens de studerer. Noen har bare i beskjeden grad prøvd seg i praksisfeltet de snaue to månedene de har hatt praksis i bibliotek gjennom studiet. Det har noen implikasjoner; de forholder seg ikke til en fysisk samling eller lokale lånegrupper, slik yrkesaktive bibliotekarer gjør. Dermed har de begrenset anledning til å prøve metodikken i praksis. De er imidlertid vant til å ha en teoretisk tilnærming til bibliotekets gjøren og laden, og har flere praktiske arbeidskrav i løpet av studiet. I tillegg til å undersøke hvilken nytte de mener å ha av Lesersørvís, vil det være interessant å se om de mener at Lesersørvís har lært dem noe de ikke lærte på studiet, eller om metoden først og fremst representerte en praktisk fremgangsmåte for noe de allerede kunne teoretisk.

Bibliotekenes formidlingsoppgaver betegner summen av de formaliserte forpliktelsene som er å finne i bibliotekloven med relevans for formidling, gjøremål profesjonen eller de kommunale bibliotekteierne oppfatter som en viktig del av bibliotekets formidlingsarbeid, samt ønsker fra brukere og statlige styresmakter. Begrepet *formidling* fortjener også en videre utdypning. I ordbøker defineres verbet «formidle» som å overføre, viderebringe, eller gjengi. I tillegg vektlegges rollen av å være bindeledd eller mellomledd mellom noe (NAOB.no, 15.08.20). Når funksjonen som mellommann fremheves, viser det samtidig til de øvrige instansene i formidlingen, da det å være «imellom» nødvendigvis fordrer noe på hver side. Dette «noe» er selvsagt det som formidles og den det formidles til, eksempelvis et litterært verk eller en samling, formidlet til en enkelt låner eller en gruppe av lånere.

Advicia AS sin rapport basert på en landsrepresentativ undersøkelse fra 2018, viste som nevnt at flertallet av bibliotekbrukerne benyttet tradisjonelle bibliotek tjenester som litteraturveiledning og boklån. «Når bøker skal lånes bistår de ansatte med råd og anbefalinger slik at brukerne finner frem til bestemte titler.» (Advicia, 2019:4). Dette kalles ofte en-til-en-formidling, hvor bibliotekaren hjelper lånerne med å orientere seg i samlingen, kommer med forslag og

anbefalinger og medvirker til at vedkommende finner litteraturen de ønsker seg. Denne formen for litteraturformidling står helt sentralt i Lesersørvis, samtidig som metodikkens tankegods kan ha et bredere bruksområde enn dette. Eksempelvis kan appellfaktorer like godt anvendes når en lager utstillinger eller forbereder foredrag som bokprat for grupper av lånere.

I *Kulturformidlingens hva, hvordan og hvorfor* blir det slått fast at formidlingsbegrepet blir brukt omtrent på samme måte i Norge som på fransk og tysk, hvor henholdsvis «*médiation culturelle*» og «*kulturvermittlung*» tilsvarer det norske «*kulturformidling*.» I det engelske språket finnes det imidlertid ikke noe begrep som sammenfaller med formidling. «I stedet brukes en rekke betegnelser for ulike aktiviteter som har med formidling å gjøre: Man finner begrepet «*readers' advisory*», som er mye brukt om litteraturformidling i bibliotekssammenheng,» (Ridderstrøm, Skjerdingstad & Vold, 2015:16). Dermed kan det engelske *readers' advisory* både vise til bibliotekformidling mer generelt, og til en samling aktiviteter og fremgangsmåter som Joyce Saricks trekker frem i sin tilnærming til formidling. Lesersørvis bygger på den sistnevnte, snevre betydningen av *Readers' Advisory*, som er en metodisk tilnærming forankret i appellelementer. I denne oppgaven vil *Readers' Advisory* henviser til Saricks metode, med mindre noe annet er presisert. Lesersørvis viser til den fornorskede versjonen av *Readers' Advisory*.

0.5 - Tidligere forskning

Så langt har Lesersørvis i all hovedsak vært et fenomen som praksisfeltet har beskjeftiget seg med. Joyce Saricks sin *Readers' advisory service in the public library* (3. utgave 2005) er en forløper for den norske *Lesersørvishåndboka* (2017). Begge er håndbøker som henvender seg til profesjonen for å vise hvordan en går frem for å ta i bruk metodikken. Om vi så vender oss til forskningsfeltet, finnes det en hel del om litteraturformidling, verdigrunnlaget for formidling og formidlingsrasjonaler. Lesersørvis er en bestemt tilnærming til bibliotekformidling, dermed kan forskning på litteraturformidling i bibliotek generelt benyttes i min kontekst. Den følgende oversikten tar utgangspunkt i litteratur jeg anser som spesielt relevant for mitt prosjekt, og er ikke en uttømmende liste over alt som er publisert på området. Jeg har også lest dansk bibliotekforskning. Norge og Danmark er land med lignende historie og utvikling etter 2. verdenskrig, dermed anser jeg noe av den danske forskningen som anvendelig for norske forhold. I tillegg er Lesersørvis i ferd med å bli et fenomen i Danmark. Se f.eks. (Mendels, 03.06.2019:8-9).

I 0.3 nevnte jeg så vidt Jofrid Karner Smidts doktorgradsavhandling, *Mellom elite og publikum*. Avhandlingen tar for seg folkebibliotekarers litterære preferanser, deres holdninger til litteraturformidling og hvilke vurderingskriterier de bruker i møte med skjønnlitteratur. I prosjektet ønsker hun å få et grunnlag for å kunne generalisere, samtidig som hun vil å gå i dybden. Dermed benytter hun både kvantitative og kvalitative tilnærminger (Smidt, 2002:59). Smidt finner at

bibliotekarenes litterære smak posisjonerer seg mellom det høye og lave. Informantene hennes omtaler ofte sin egen smak i relasjon til lånerne og «viser ikke noe ønske om å distingvere seg ved hjelp av sin litterære smak.» (Smidt, 2002:314). Når det gjelder vektingen mellom etterspørsel og populærlitteratur på den ene siden og kvalitetskravet på den andre, mistenker Smidt at holdningene er i ferd med å endre seg hos profesjonen. Smidt spør seg om et likhetsideal, eller ønsket om å kunne tilby noe til alle lånerne, forsterker forestillingen om litterær kvalitets relativitet:

Å forholde seg lyttende til lånerens smak i formidlingssituasjonen, og ikke fremheve egne preferanser, synes å være en utbredt strategi hos folkebibliotekenes bibliotekarer. (...) I konflikten mellom likhetsidealene og egen kvalitetsvurdering kan nøytralitet være en nærliggende løsning. (Smidt, 2002:319).

Foruten å gi et rikholdig tidsbilde av folkebibliotekarers holdninger til litteratur og formidling før formålsparagrafen ble endret, benytter Smidt Jan Mukařovskýs funksjonsbegrep til å forklare litteraturens ulike bruksområder. Jeg vil komme tilbake til Mukařovský i neste kapittel.

Gitte Balling har i sin ph.d.-avhandling *Litterær æstetisk opplevelse* (2009) skrevet om lesing, leseropplevelser og leserundersøkelser. Balling kartlegger hva en leseopplevelse er, og hvordan denne artikuleres. Hun spør: «Hvordan basere en formidlingsstrategi på den subjektive læseopplevelse?» (Balling, 2009:8). Spørsmålet er relevant også i min sammenheng, da Lesersørvismetodikken søker å beskrive hva det er en leser setter pris på i en leseopplevelse, for så å finne leseforslag som kan gi noe av den samme opplevelsen. Også Balling gjør bruk av Mukařovskýs teorier, i hennes tilfelle i relasjon til den litterære estetiske opplevelse.

Artikkelen *Verdier i bevegelse* (2010) av Knut Oterholm og Åse Kristine Tveit er skrevet på bakgrunn av det toårige forskningsprosjektet *Formidling i teori og praksis*. Her belyses forståelsen av litteraturformidling, og hvilke verdier som legitimerer denne i bibliotekarutdanningen og i praksisfeltet. Artikkelen har undertittelen *Litteraturformidlingen, bibliotekarprofesjonen og utdanningen*. Det brede nedslagsfeltet dekker de samme gruppene som jeg skal ta for meg, og i likhet med min oppgave er artikkelen «knyttet til utviklingen av litteraturformidlingen i folkebibliotekene, og til utdanningen av bibliotekarer.» (Oterholm & Tveit, 2010:6).

Tre funn er særlig interessante i min kontekst. For det første at de yngre bibliotekarene har et uproblematisk syn på forholdet mellom etterspørselsorientert formidling og den bibliotekinitierte kvalitetsformidlingen (Oterholm & Tveit, 2010:9). De yngre bibliotekarene fremstår også som ubekymret for å påvirke lånerne med sin personlige smak. Dette står i en motsetning til Smidts undersøkelse, og artikkelforfatterne spør seg om det er et uttrykk for en utvikling i profesjonen. Et annet interessant funn er at de yngre bibliotekarene ikke forankrer formidlingen i noen overordnet ideologi, som dannelse eller folkeopplysning. Isteden peker de på synliggjøring av biblioteket og sitt personlige engasjement for litteratur for å begrunne formidlingen de bedriver (Oterholm &

Tveit, 2010:10-11). Alle informantgruppene var relativt enige om at bibliotekenes formidlingsprofil var i bevegelse, «fra kvalitetssikret litteraturformidling, forankret i et uproblematisk kvalitetsbegrep, over et nøytralitetsstandpunkt, til en holdning om at kvalitet ikke oppfattes som en fastlagt, men som en relasjonell størrelse.» (Oterholm & Tveit, 2010:13).

Samme år publiserte Rasmus Grøn sin ph.d.-avhandling *Oplevelsens rammer*, om rasjonale for formidlingen av skjønnlitteratur for voksne på danske folkebibliotek. Hans innfallsvinkel var at til tross for at formidling ble sett som et viktig utviklingsområde, fantes det knapt teoridannelse rundt fenomenet. Følgelig satte Grøn seg fore å analysere bibliotekenes litteraturformidling historisk, empirisk og teoretisk. Han hevder å kunne påvise en tydelig forandring i formidlingens omfang og karakter. Den mest signifikante endringen var en markant «personliggjørelse af formidlingen, som også redefinerer forholdet mellem bibliotekar, litteratur og bruger.» (Grøn, 2010:237). Grøn mener å se en mer personlig og oppsøkende formidlerrolle, hvor bibliotekaren inntar rollen som en «tvetydig autoritet,» som balanserer egen faglig ekspertise med formidlingens dialogiske potensiale som erfaringsutveksling.

De danske biblioteksforskerne Nanna Kann-Christensen og Gitte Balling skrev i 2013 en artikkel om litteraturformidling i bibliotek, på bakgrunn av et forskningsprosjekt om forestillinger om litteraturformidling. Her intervjuet de ansatte og ledere i seks store bibliotek i Danmark. Funnene deres så langt på vei ut til å sammenfalle med Oterholm og Tveits norske undersøkelse. I likhet med de yngre bibliotekarene i Norge, begrunnes bibliotekformidlingen med bibliotekbrukeren, bibliotekets synlighet og bibliotekarens glede av å formidle litteratur (Balling & Kann-Christensen, 2013:33-34). De danske bibliotekarene var meget brukerorientert i sin formidlingspraksis, som balanserte mellom opplevelse og opplysning. Litterær kvalitet var ikke lenger hovedsaken, men de hadde et bevisst, om noe ambivalent forhold til det. Formidling ble også sett som et verktøy for å vise lokalmiljøet at biblioteket har et konkurransedyktig tilbud. Kann-Christensen og Balling fant en utbredt konsensus blant utvalget om at det personlige engasjementet gjorde formidlingen bedre. Det betyr både at bibliotekarenes egen smak er vesentlig for utvalget av bøker de formidlet, og at de benytter formidlingsformer og formidlingsgrep de selv har sansen for. Videre diskuterer de hvorvidt dette er profesjonelt.

Artikkelen *Formidlingens hva, hvordan og hvorfor* (2015) av Helge Ridderstrøm, Kjell Ivar Skjerdingsstad og Tonje Vold, innleder antologien *Litteratur og kulturformidling*. Her skisseres en teori om hva litteraturformidling er, gjennom tittelens tre nøkkelbegrep. Formidlingens «hva» utdypes i retning synliggjøring og tilgjengelighet, «hvordan» som materialets relevans og tilpasning, og «hvorfor» i retning verdigrunnlag og kvalitet.

I artikkelen *Litteraturformidling og bibliotekaren som faglig – personlig formidlingsautoritet*, (2017) fortsetter Balling og Grøn utforskningen av den personlige

leseropplevelsens plass i bibliotekarenes formidling. De spør: «Hvad betyder litteraturformidlingens aktuelle orientering mod en personlig oplevelseskontekst for bibliotekarens faglige rolle og kompetencer som formidler?» (Balding & Grøn, 2017:52). Undersøkelsen bygger på en spørreundersøkelse av danske bibliotekarer, utført i slutten av 2008. På bakgrunn av undersøkelsen, mener Grøn og Balling å se at bibliotekarene har gått fra en posisjon hvor de etterstrebet nøytralitet i formidlingen, til å innta en rolle som tidligere lå innenfor kritikeren eller litteraturforskerens domene. De mener imidlertid at bibliotekarene byr på «personlige litterære erfaringer og holdning snarere end faglig smagsautoritet.» (Balling & Grøn, 2017:56).

Det er samtalen, interaksjonen og erfaringsutvekslingen med lånerne som er hovedsaken, ikke litteraturen. Her fremstår bibliotekaren som en «superleser» som gjennom å artikulere sine personlige leseopplevelser, fungerer som en inspirator som hjelper låneren å orientere seg i floraen av leseopplevelser. Opphøyelsen av den individuelle leseopplevelsen går ifølge Balling og Grøn på bekostning av den tradisjonelle rollen som kvalitetsgarantist: «Læserne efterspørger ikke primært bibliotekarens faglige viden, men netop deres personlige erfaringer som læsere.» (Balling & Grøn, 2017:59). Forfatterne påpeker videre at dette på sikt kan medføre et legitimeringsproblem for bibliotekarprofesjonen. Diskusjonen om litterær kvalitet vanskeliggjøres om leserens personlige utbytte av å lese en tekst er det styrende. Og om formidlingen er forankret i individuelle preferanser og leseopplevelser heller enn faglig litterær ekspertise, er det ikke gitt at det trenger å være en bibliotekar som bedriver litteraturformidlingen.

Knut Oterholm har i sin ph.d.-avhandling *Kvalitet i praksis* (2019) undersøkt hvordan ulike grupper profesjonelle lesere innen den litterære institusjonen utøver sin kvalitetsvurdering. En av gruppene han tar for seg er bibliotekarer i folkebibliotek: «Når bibliotekarer i folkebibliotek vurderer litteraturens kvaliteter og verdier, gjøres det i relasjon til samfunnsoppdraget de har som litteraturformidlere og den særlige oppmerksomheten de på grunn av dette viser leseren.» (Oterholm, 2019:114). Vurderingen er styrt av hensikten, og for bibliotekarene i Oterholms utvalg var bøkens leserpotensiale sentralt: «Det dominerende kvalitetsperspektivet i biblioteket er verkets virkning i leserens hverdag.» (Oterholm, 2019:348). Her aktualiseres altså et dannelsesbegrep, forstått som personlig vekst og utvikling hos individet. Gjennom dialog med lånerne får bibliotekarene kunnskap om vedkommendes preferanser og behov, som igjen definerer handlingsromet de har som formidlere. I samråd med lånerens smak og erfaringsmessige utgangspunkt, søker bibliotekaren å foreslå titler som setter låneren i stand til å oppdage noe nytt, uten å frata dem råderetten over egen smak.

Oterholm har fanget opp samme tendens som sine danske kolleger; også de norske bibliotekarene ser ut til å orientere seg mot en mer personlig formidling. Når bibliotekarene bes om å reflektere over hva som skiller dem fra andre grupper profesjonelle lesere i vurderingen av

litteratur, trekker bibliotekarene frem en personlig, subjektiv og opplevelsesbassert tilnærming. Denne posisjonen settes opp mot en littarturfaglig «objektiv» tilnærming hos kritikere og litteraturvitere. Oterholm deler imidlertid ikke bekymringen til de danske forskerne, som gikk langt i å hevde at den personlige formidlingen kunne komme i konflikt med en profesjonalisert formidlerrolle og relativere begrepet om litterær kvalitet. «Et funn i denne avhandlingen er at den personlige fortellingen er en faglig tilnærming til å vurdere litteratur som ikke er mindreverdige, men som er annerledes enn kritikerne eller litteraturviternes.» (Oterholm, 2019:360). Ettersom en kritiker og en bibliotekar har forskjellige oppgaver, benytter de forskjellige språk og tilnærminger. Oterholm finner at det personlige formidlingsspråket er tilpasset bibliotekarenes arbeid med ulike lesere.

Det ser altså ut til å være en relativ konsensus om en overordnet retning i bibliotekformidlingen i norsk og dansk bibliotekforskning. Smidt påpekte en tendens hos bibliotekarene til å tone ned sine egne smakspreferanser i møte med lånerne. Dette kommer av et styrket likhetsideal, som muligens også forsterker forestillingen om litterær verdis relativitet. Av samme årsak mistenker Smidt at holdningene til etterspørselsorientert formidling og kvalitetsorientert formidling er i ferd med å endre seg. Dette bildet ser ut til å bli bekreftet av Oterholm og Tveit i Norge, og Balling og Kann-Christiansen i Danmark. Både de norske og danske forskerne anmerker at bibliotekarene ser ut til å ha et avslappet forhold til kvalitetskravet sett opp mot lånernes etterspørsel. Formidlingen begrunnes i mindre grad med overordnede rasjonaler som folkeopplysning og dannelse, samtidig som det har blitt mer legitimt å bruke sin egen smak i formidlingsarbeidet. Dette er beslektet med det Grøn kaller en «personliggjørelse af formidlingen.» (Grøn, 2010:237) I sin artikkel fra 2017, uttrykte Balling og Grøn en viss bekymring for bibliotekarenes profesjonelle rolle som litteraturformidlere. Oterholm mener imidlertid at den personlige fortellingen er en faglig tilnærming til å vurdere litteratur, mer tilpasset bibliotekarenes samfunnsoppdrag som litteraturformidlere. I neste kapittel vil jeg presentere formidlingsmetodikken Lesersørvis, og se hvordan den passer inn i det bildet som tegnes av forskerne.

INTRODUKSJON TIL LESERSØRVIS OG TEORI

1.0 - Lesersørviss

I dette kapittelet vil jeg gi en grundigere introduksjon til Lesersørvismetodikken, og introdusere de viktigste teoretiske inngangene til å drøfte metodens potensiale. Kort fortalt er Lesersørviss ment som et helhetlig tilbud for å bistå folkebibliotekene i sin formidling til voksne fritidslesere. Sentralt i metodikken står *appellfaktorene*, ulike måter litteraturen appellerer til leseren. Med basis i appellfaktorene har det blitt utviklet et vokabular og en fremgangsmåte for en-til-en-formidling, den såkalte *Lesersørvissamtalen*. Denne tilnærmingen til litteraturformidling fordrer brede litteraturkunnskaper. Som et verktøy for å gjøre seg kjent med bøker inngår en stegvis måte å få overblikk over et verk bibliotekaren ikke kjenner fra før, *hurtiglesing*. For å understøtte og supplere metodikkens sterke forankring i muntlig formidling, har det også blitt utviklet en standardisert måte for skriftlig formidling, *bokbeskrivelser*.

Etter dette overblikket over metodens nøkkelbegreper, skal vi starte med å se på Lesersørviss sitt amerikanske forelegg, Readers Advisory. Dette vil bli gjort i 1.1, før 1.2 viser hvordan profesjonsverdier har gjort Lesersørviss annerledes enn opphavet. I 1.3 peker jeg på noen særtrekk ved bibliotekenes formidling, før jeg ser Lesersørviss opp mot noen akademiske tilnærminger til litteratur. Dette delkapittelet avsluttes med at Jan Mukařovskýs funksjonsbegrep introduseres. Jeg vil komme tilbake til Mukařovskýs teorier når jeg drøfter funnene fra intervjuene jeg har foretatt i kapittel 4. I 1.4 og 1.5 blir Lesersørvismetodikkens ulike bestanddeler nærmere presentert, før vi i 1.6 ser Lesersørviss i lys av tidligere forskning. 1.7 tar for seg antatte fordeler og potensielle ulemper med Lesersørviss sin tilnærming til litteraturformidling, før jeg i 1.8 kommer med en tentativ forståelse av formidlingsmetodikken Lesersørviss.

1.1 - Readers' Advisory

I boken *Readers' Advisory Service in the Public Library* (2005) viser Joyce Saricks hvordan begrepet Readers' Advisory (RA) har blitt brukt i amerikanske biblioteketstjenester fra 1920-tallet. Fremgangsmåte og rasjonale for tilbudet har imidlertid endret seg: «The aim of the readers' advisory service was to move readers toward classic works, to outline a plan of reading that would be educational, not recreational.» (Saricks, 2005: 6). Den tidlige leserveiledningen hadde altså undervisnings- og utviklingsformål, hvor litteraturen hadde en instrumentell rolle i voksenopplæringen. Med årene økte aksepten for den rene fritidslesing, samtidig som forholdet mellom bibliotekar og låner ble mindre didaktisk. Det var under disse endrede vilkårene Sarics og hennes kolleger utviklet sin særegne fremgangsmåte for RA, som Lesersørviss bygger på.

I 1983 arbeidet Sarics på Downers Grove Public Library i Illinois. Etter å ha jobbet som

referansebibliotekar i fagavdelingen i flere år, fikk hun ansvaret for bibliotekets satsing på formidling av skjønnlitteratur for voksne. Personalet begynte med å orientere seg om tilgjengelige referanse kilder for skjønnlitteratur, og fant bakgrunnsmateriale om forfattere og litterære sjangre. Ved å studere sirkuleringsfrekvensen i den skjønnlitterære samlingen og å gjennomføre brukerundersøkelser, opparbeidet de seg kunnskap om ulike litterære smakpreferanser og lese mønstre lokalt. Dette ga i sin tur retning til sjangerstudier og arbeidet med å utarbeide oversiktslister til internt og eksternt bruk. Etter hvert som bibliotekarene på Downers Grove ble bedre kjent med samlingen og bibliotekets brukere, økte bevisstheten om måter litteraturen appellerer til lesere på: «When the readers' advisory staff began reading popular fiction, writing annotations, and talking with fiction readers, we saw that some books seemed to fit together – seemed to appeal to the same readers (...)» (Saricks, 2005:40).

Ved å spørre seg hva det var leserne satte pris på i en leseopplevelse, mente bibliotekarene på Downers Grove å ane konturene av det de etter hvert skulle kalle appellfaktorer, elementer ved det litterære verket som var viktig for lånerens leseopplevelse. «We have found that most readers are usually not looking for a book on a certain subject. They want a book with a particular “feel.”» (Saricks, 2005:40). Denne innsikten medførte at Saricks og hennes kolleger orienterte seg bort fra en formidling basert på handlingsreferat og litterær sjanger. At to bøker er satt til samme tidsepoke eller miljø, eller at to romaner er i samme sjanger eller tar for seg den samme tematikken, betyr ikke at de gir den samme leseopplevelsen.

Likeledes innså de at emne-ordene i bibliotek katalogen var utilstrekkelige til å fortelle hvordan en gitt bok «følte». Dermed begynte de å supplere med ulike appellelementer når de beskrev bøker for hverandre og lånere. Å benytte karakteristikk til å beskrive et litterært verks bestanddeler og beskaffenhet er ikke noe nytt. Saricks fremhever også at folk flest intuitivt benytter appellfaktorer når de snakker om litteratur. Det bibliotekarene på Downers Grove ønsket, var å sette ord på intuitiv, taus kunnskap og systematisere denne til en metodikk. Dermed fikk de et felles vokabular for å beskrive litteratur for sine lånere. Gradvis vokste det frem en fremgangsmåte for litteraturformidling, basert på å artikulere appellelementer ved et verk. Jeg vil beskrive appellfaktorene mer inngående under 1.4. I første omgang vil jeg ta for meg andre markante særtrekk ved måten Saricks og hennes kolleger bedrev RA på.

Et aspekt er en deskriptiv, heller enn en normativ omtale av litteratur: «readers' advisory do not measure books by literary and critical standards but by *readers' perceptions*.» (Saricks, 2005:44). Dette henger sammen med formålet bak formidlingen. Målet er her å bistå fritidslesere i å finne bøker de ønsker å lese, noe som gjør det viktigere å sette ord på virkemidler og attributter ved et verk enn å rangere dem. Dette gjøres ved å unngå å bruke verdiladede ord i omtalen av appellfaktorene: «We are, after all, using these terms to describe books so that readers can choose

what they are in the mood to read; we are not offering critical appraisals.» (Saricks, 2005:65).

Aksepten for at alle smakspreferanser er legitime, gjør også at metodikken fordrer at bibliotekaren har brede litteraturkunnskaper. «We believe that it is important for patrons to feel comfortable talking with a readers' advisor about any type of book, from so-called trash to classics.» (Saricks, 2005:96).

Saricks vedgår at det er betydelig lettere å formidle bøker en selv kjenner og liker, men argumenterer for at bibliotekets tilbud ikke burde begrenses av den enkelte bibliotekars subjektive smak. Dette innebærer at bibliotekaren må lese bredere enn sine personlige preferanser, og fordomsfritt beskrive litteratur de selv ikke leser. Foruten å gjennomføre sjangerstudier og lage leselister over populære titler og forfatterskap, må bibliotekaren holde seg oppdatert over tilfanget til samlingen. For at denne oppgaven skal være overkommelig, foreskriver Saricks *speed-reading*, en fremgangsmåte for å få overblikk over de viktigste egenskapene ved et verk, uten å lese boken fra perm til perm. (Saricks, 2005:130). Hurtiglesning, som det har blitt hetende på norsk, vil bli nærmere beskrevet under 1.5.1.

Et siste kjennetegn på RA og Lesersørvis, er fremgangsmåtenes tydelige forankring i samtalen. For det første er samtalen måten metoden fungerer på: «this is not primarily a question-and-answer exchange; it is a conversation, with readers telling the readers' advisor about books and their leisure-reading tastes and the readers' advisor listening and suggesting possible titles.» (Saricks, 2005:75). Men samtalen om litteratur er også et mål i seg selv, som en del av formidlingspraksisen: «the exchange is a success when readers perceive, based on the service they receive, that the library is a place where they can talk about books and obtain suggestions and recourses to meet their reading needs.» (Saricks, 2005:75). For å muliggjøre denne kontinuerlige litterære dialogen med lånerne, understreker Saricks nok en gang viktigheten av at formidlingen blir opplevd som fordomsfri.

1.2 - Fra Readers' Advisory til Lesersørvis

Høsten 2014 begynte prosjektet med å tilpasse Lesersørvis til norske forhold. I nettkurset Lesersørvis, presiserer Vanja Øyrås at «når en lager en slik adaptasjon av en allerede eksisterende formidlingsmetode, skal man og må man ta hensyn til lokale forskjeller.» (Øyrås, 2020:2.25). Felles for RA og Lesersørvis, er fokuset på bibliotekbrukerens smak, og å finne rett bok til rett låner. Samtidig er det ulike litteraturpolitiske målsetninger i Norge og USA. «I USA er samlingsutviklingen, og dermed innkjøp og formidling i større grad styrt av etterspørsel.» (Øyrås, 2020:4.00). Som en motsetning til den amerikanske etterspørselsstyringen, trekker Øyrås frem innkjøpsordningen og fokuset på formidling av mangfold i Nasjonal Bibliotekstrategi. Dette har gjort at Lesersørvis har et større fokus på å formidle bredde. Under overskriften «Appellfaktorer som inngang til breddeformidling» forklares Lesersørvis sitt potensiale for å formidle mangfold:

En formidling orientert rundt appellfaktorer åpner for uante koblinger av bøker på tvers av fag og skjønn, litterær kvalitet og sjangre. Når fokuset snus fra bokas handling og over til appellfaktorer, blir det lettere å se disse forbindelsene. Med utgangspunkt i låneren står du fritt til å foreslå bøker fra mange lag av samlingen. (Øyrås, 2017:18).

Dette er et eksempel på hvordan verdigrunnet, omtalt i 0.3, innvirker på formidlingen.

Amerikanske og norske bibliotekarer bruker en lignende metodisk tilnærming, men da de har forskjellige føringer og ulike siktemål kan sluttresultatet bli annerledes. Det er viktig å legge merke til at det her er snakk om formidlingsverdier på profesjonsnivå. Selv om norske Lesersørvis har fått en utforming som er ment å passe norske bibliotekarers samfunnsoppdrag, kan formidlingsverdier på biblioteknivå eller individnivå fremdeles innvirke på utfallet av denne formidlingspraksisen.

1.3.0 - Lesersørvis og litteraturvitenskap

Litteraturvitenskap er studiet av litteratur i bred forstand, hvor tekstanalyse, fortolkning, kvalitetsvurdering og teoridannelse inngår. RA og Lesersørvis er på den annen side en praktisk metodikk for litteraturformidling. På tross av at Lesersørvis er noe annet enn litteraturvitenskap, har metoden noen fellestrekk med enkelte litteraturvitenskapelige tilnærminger som vektlegger den litterære teksten og leseren. Ved å se nærmere på noen av disse likhetene og forskjellene, kan en få et tydeligere bilde av hva Lesersørvis er, og hva det ikke er. Vi begynner med å se på den særegne situasjonen metoden er ment å virke i, før jeg peker jeg på noen likheter og forskjeller mellom Lesersørvis og litteraturvitenskapelige retninger generelt. Så introduseres Jan Mukařovskýs funksjonsbegrep.

1.3.1 - Fordringer fra formidlingssituasjonen

I boken *Innganger: Om lesing og litteraturformidling*, (2004) slår Åse Kristine Tveit fast at bibliotekarer er «fagfolk som presumptivt skal vite noe om litteratur og om lesere, og om hvordan de på best mulig vis kan kobles.» (Tveit, 2004:78). Når formålet med fremgangsmåten er å bidra til bibliotekarens rolle som mellommann mellom en litterær tekst og en leser, må Lesersørvis nødvendigvis forholde seg til begge disse størrelsene. Om en-til-en formidling konstaterer Åse Kristine Tveit:

Dette er sannhetens øyeblikk, som ofte er av kort varighet, uten tid for langvarig leting og uten angrefrist. Formidleren må kjenne tilbudet i hyllene godt nok til raskt å foreslå ulike alternativer som svar på leserens ønsker. Samtidig må formidleren være i stand til å lytte oppmerksomt nok til leserens utsagn og kroppsspråk, slik at leseren ikke overkjøres av formidleren og dennes yndlingstekster. (Tveit, 2004:82).

Formidlingssamtalen kjennetegnes altså av kort tid, og et bredt spekter av forskjellige lånere, med ulik smak, ønsker og behov.

Viktigst i denne sammenheng er kanskje tidsaspektet; I 2017 ble det offentliggjort en

omfattende brukerundersøkelse, basert på observasjon av over 7300 besøkende på bibliotekene i Norges største byer. Tid tilbragt på biblioteket hang sammen med hva bibliotekbrukerne foretok seg der. Studenter og besøkende som brukte biblioteket som oppholds- og møteplass var der lengst, mens de som benyttet de tradisjonelle utlånstjenestene brukte kortest tid. Denne gruppen utgjorde 42% av bibliotekets besøkende. «Disse «lånerne» bruker i snitt nærmere tre minutter på selve aktiviteten lån/levering, og i snitt 18 minutter på hele bibliotekbesøket. (...) kun 14 prosent av «lånerne» er på biblioteket lenger enn 30 minutter.» (Sentio Research, 2017:37).

For å fungere effektivt i denne sammenhengen, trenger bibliotekarene andre redskaper enn litteraturkritikere og akademikere. Dette er ikke en situasjon som tillater dyptpløyende litterære analyser, eller lange utgreiinger av forskjellige forfatterskap. Samtidig vil alle formidlingshandlinger, også i situasjoner med lengre taletid eller større spalteplass, nødvendigvis handle om seleksjon. Såfremt det ikke er snakk om en maratonlesning hvor et litterært verk formidles i sin helhet, er formidlingen av verket alltid betinget av avgrensninger og valg. «Å betone noen av de muligheter et verk eller fenomen har, innebærer å overse andre.» (Ridderstrøm, Skjerdingstad & Vold, 2015:24).

Én mulighet bibliotekaren har, er å benytte parafrasen. I essayet *Med andre ord – en apologi for parafrasen* (2015) undersøker Kjell Ivar Skjerdingstad parafrasen i et formidlingsperspektiv. «Den idealtypiske parafrasen overblikker og sammenfatter.» (Skjerdingstad, 2015:149). Parafrasen, forstått som sammendrag, har nært slektskap til, og utflytende grenser mot fortolkning og omskrivning. Oppsummeringen av et verk fordrer en hierarkisk sortering av verkets ulike momenter, samtidig som en gjengivelse i egne ord er en omskrivning. Om det som formidles er skjønnlitteratur, vil formidlingen med denne strategien ofte ta form av et handlingsreferat: «Parafrasen av en fortellende tekst tenderer å gjenta plottet og virkeliggjøre verket som handlingsstruktur.» (Skjerdingstad, 2015:163). Formidling gjennom appell kan sies å utgjøre en alternativ mulighet, da Lesersørvis fremhever appellelementer ved verket på bekostning av handling. Appellelementene kommer vi tilbake til i 1.4.

1.3.2 - Lesersørvis og litteraturvitenskapelige tilnærminger

Litteraturstudier ble etablert som en vitenskapelig disiplin et stykke inn på 1900-tallet (Claudi, 2013:6). Noe forenklet, kan en si at forskjellige retninger innen moderne litteraturvitenskap vekselvis har vektlagt tre størrelser: forfatteren, teksten og leseren (Kittang et al., 2007:51). Utgangspunktet var den såkalte *historisk-biografiske metode*, som studerte en forfatters litterære produksjon med basis i forfatterens liv og leven. I opposisjon til denne metoden vokste det frem flere tekstfokuserende tilnæringsmåter, som *formalisme*, *strukturalisme* og *nykritikk*. Disse retningene hadde det fellestrekk at de studerte den litterære teksten som en autonom størrelse. Som

en reaksjon på disse formale retningenes ensidige tekstfokus, kom leserorienterte tilnærminger i siste halvdel av 1900-tallet, som *resepsjonestetikk* og *reader-response theory*.

Leserorientert litteraturteori er en paraplybetegnelse på mange forskjellige teoretiske posisjoner, med den likhet at de setter leseren og leseprosessen i sentrum for sine studier. Det overordnede spørsmålet er hvordan meningen dannes i et litterært verk, idet leseren går i dialog med teksten. Den tyske resepsjonestetikken bestrebet seg på å forklare hvordan forståelsen av et litterært verk blir etablert, mens reader-response theory på ulike måter undersøker hvilke rammer leseren befinner seg innenfor når vedkommende fortolker en tekst (Claudi, 2013:111-112). I Lesersørvis er lånerens leseopplevelse hovedsaken. Interessen for litteraturens effekt og virkning på den enkelte leser, har metoden felles med de leserorienterte retningene. Men i Lesersørvis skyldes dette fokuset et praktisk formål, da de prøver å få innsyn i hvordan et verk har appellert til en bestemt leser. Når de viktigste appellfaktorene for en gitt leser er identifisert, er en tredjedel av jobben gjort.

Enda gjenstår det å finne bøker som gir en tilsvarende leseopplevelse, og formidle disse til låneren. Idet bibliotekaren skal finne frem til verk med attributter som samsvarer med leseopplevelsen låneren er ute etter, er det egenskaper ved verket som må vurderes. Her har Lesersørvis noe overlapp med de formale retningene i fenomenene og virkemidlene de tar for seg, men ulikhet i hvor finmasket vokabular tilnærmingene benytter. Mens de litteraturvitenskapelige tilnærmingene går i dybden, med en detaljert utlegging av verkets virkemidler og oppbygning, skrapes Lesersørvis overflaten for å kunne finne de mest vesentlige særtrekkene ved et verk. Her er det ikke litterær analyse som er hovedsaken, men å finne og formidle aktuelle bøker gjennom å artikulere verkets appell. Etersom Lesersørvis er ment å være et operativt verktøy for bibliotekaren som veileder låneren i valget av litteratur, brukes grovere kategorier og mer omtrentlige mål.

For at et litteraturteoretisk rammeverk skal fungere for å belyse Lesersørvis' potensiale for bibliotekarene, må det være orientert mot leseren. Metoden etterstreber å avdekke hvordan et verk appellerer til en låner, dermed må teorien ta høyde for den verdien betrakteren legger i et kunstverk, og hvordan bruken preger denne vurderingen. En slik teori mener jeg å finne hos den Tsjekiske semiotikeren og litteraturforskeren Jan Mukařovský (1891-1975). Mukařovský har tradisjonelt blitt lest som en representant for den strukturalistiske Pragerskolen av skandinaviske akademikere, grunnet hans fremtredende posisjon i denne kretsen. De siste tjue årene har imidlertid Mukařovskýs estetiske teori blitt tatt i bruk av biblioteksforskere som Jofrid Karner Smidt og Gitte Balling, innenfor en litteratursosiologisk ramme. I min kontekst kan Mukařovskýs tanker om objekters funksjoner for grupper av mennesker være en god inngang for å forklare de ulike rollene litteraturen spiller for forskjellige lesere, og relateres til Lesersørvis sitt nøkkelord, appell. I tillegg kan det kanskje si noe om Lesersørvis sitt potensiale opp imot kvalitetskravet i formålsparagrafen, som vi

kommer tilbake til i 1.6.3.

1.3.3 - Mukařovskýs funksjonsbegrep

Jan Mukařovskýs funksjonsbegrep er særlig fremtredende i *Aesthetic Function, Norm and Value as Social Facts* (1936) og i artikkelen *The Place of the Aesthetic Function among the Other Functions* (1942). I sistnevnte artikkel skriver Mukařovský:

No sphere of human action or human creation is limited to a single function. There is always a greater number of functions, and there are always tensions, variances, and balancing among them. (...) It can be formulated as the basic polyfunctionality of human activity, and the basic omnipresence of functions. (Mukařovský, 1977:37).

Alle handlinger mennesker foretar er altså grunnleggende polyfunksjonelle, og forskjellige funksjoner og brukspotensialer er alltid til stede i objekter. Mukařovský betegner et vidt spekter av funksjoner i sin estetikk. I den aktuelle artikkelen tar Mukařovský utgangspunkt i fire overordnede funksjoner, som alle andre funksjoner kan ordnes under: Den *praktiske*, den *teoretiske*, den *symbolske* og den *estetiske* funksjonen. Disse funksjonene er på den ene siden knyttet til hvordan mennesket forholder seg til virkeligheten, hvorvidt det er verden eller subjektet selv som bearbeides, og om denne påvirkningen skjer direkte eller indirekte (Smidt, 2011:4). Samtidig innebærer forskjellige funksjoner ulikheter i relasjonen mellom objekt og subjekt.

Med en hammer kan mennesket gripe direkte inn i verden og omorganisere omgivelsene til sin fordel. Her har hammeren en praktisk funksjon, hvor objektet har en dominerende posisjon i relasjonen mellom objekt og subjekt. Men en kunne også tenke seg en gjengivelse av Mjølner, den norrøne tordenguden Tor sin hammer. Et slikt redskap ville først og fremst hatt en symbolsk funksjon, hvor hammeren er en rekvisitt i en rituell handling og representerer gudemakt. I likhet med den praktiske funksjonen, er objektet dominerende i den symbolske funksjonen. Men her handler mennesket indirekte, da hammeren i dette tilfellet er et tegn for noe annet enn bruksredskapet hammer. I den teoretiske funksjonen har subjektet en dominerende posisjon i forhold til objektet, da handlingen foregår i subjektets bevissthet. Det skjer noe kognitivt, kanskje tilegner en fersk lærling seg kunnskap om hammerens bruksområder gjennom å lese en fagbok eller observere en læremester. Selv om virkeligheten ellers vil være uberørt av lærlingens studier, forandres lærlingen gjennom at hans innsikt blir utviklet.

Også i den estetiske funksjonen er det subjektet som er i forgrunnen og blir forandret. Men i motsetning til i den teoretiske og praktiske funksjonen handles det indirekte i forhold til virkeligheten, fordi det skjer gjennom et medium. Eksempelvis det potente ungdomsdiktet til Henrik Ibsen, *Bergmannen*, (1851) hvor det hamres så iherdig. I oversikten over hovedfunksjonene

over har jeg brukt ulike gjenstander for bedre å få frem hvorvidt det er individet eller verden som forandres, om dette skjer direkte eller indirekte, og om objektet eller subjektet er dominant i funksjonen. Men Mukařovský hevder altså at den samme gjenstanden kan innta ulike funksjoner for ulike grupper. Dette gjelder også hammeren; redskapet som vanligvis har en praktisk funksjon kan i prinsippet tillegges ulike former for symbolske, teoretiske eller estetiske funksjoner.

Som tittelen tilsier, er det primært den estetiske funksjonen Mukařovský analyserer i *Aesthetic Function, Norm and Value as Social Facts*. Her innleder han med å slå fast at:

There are no objects or actions which, by virtue of their essence or organization would, regardless of time, place or the person evaluating them, possess an aesthetic function or others which, again by their very nature, would be necessarily immune to the aesthetic function. (Mukařovský, 1970:1).

I utsagnet hevdes det at det ikke er iboende kvaliteter som gir en gjenstand sin funksjon, men en sosialt og historisk situert bruker. Som han sier, kan alle slags gjenstander bli tillagt en estetisk funksjon, dermed er grensen mellom kunst, brukskunst og andre estetiske fenomener flytende. Bokens tittel indikerer også at den estetiske funksjonen er knyttet til begrepet *estetisk norm*, som igjen henger sammen med vurdering og verdi.

Både mennesker og gjenstander er del av en historisk og sosial sammenheng. De sosiale relasjonene individet inngår i, vil prege måten de opplever verden på. Dermed vil individet farges av samfunnet og tiden det lever i, og ytterligere dele seg inn i mindre grupper med distinkte fellestrekk. Mukařovský nevner «age groups, sex and profession» som eksempler på horisontale inndelinger av samfunnet (Mukařovský, 1970:46). Innad i disse felleenskapene finnes det visse kollektivt bestemte regler som det er konsensus om, normer som den enkelte må forholde seg til. Dette medfører at grupperingene kan ha forskjellige preferanser til kunst og kultur, eller med Mukařovskýs ord, ulik estetisk norm. Integrert i disse estetiske normene er forskjellige litteratursyn og ulike lese måter. Da disse normene er avgjørende for enkeltmenneskets virkelighetsforståelse, vil ikke den estetiske opplevelsen være subjektiv, men intersubjektiv.

«Mukařovský understreger, at aktivering av modtagerens virkelighetsopfattelse og erfaringsverden ikke leder til æstetisk subjektivism. (Balling, 2009:88). Den individuelle betraktningen påvirkes av den estetiske norm i den gruppen enkeltmennesket hører til. Dermed er det snarere snakk om ulike *fortolkningsfelleskap*, som hos den amerikanske litteraturteoretikeren Stanley Fish. Fish er en sentral representant for reader-response theory, som jeg viste til under 1.3.2. I *Is there a text in this class* (1980) skriver Fish om ulike fortolkningsfelleskap, som innebærer at forskjellige befolkningsgrupper vil ha ulike tolkninger og verddivurderinger av et litterært verk. På samme måte er Mukařovskýs kollektive subjekt noe som gjør seg gjeldende på gruppenivå, da det er her det forhandles om gruppens estetiske norm.

Denne intersubjektive smaken på gruppenivå vil følgelig være en forutsetning for å kunne snakke om kvalitet. Flere estetiske normer kan eksistere side om side i et samfunn, og gjøre at ulike samfunnslag eller befolkningsgrupper tillegger det samme verket ulik estetisk verdi. Men samfunnet er også delt inn vertikalt: «It may seem that the hierarchy of aesthetic canons is directly related to the hierarchy of social strata.» (Mukařovský, 1970:46). I denne sammenhengen er det ikke nødvendigvis et spørsmål om økonomi, men om å være kulturelt ledende. «Society creates the institutions and organs with which it influences aesthetic value through regulation or evaluation of art works.» (Mukařovský, 1970:64).

Et interessant trekk ved Mukařovskýs estetikk, er vektleggingen av utenomestetiske verdier i den estetiske vurderingen. I et kunstverk, hevder han at «all components are equally the bearers of meaning and extra-aesthetic values, (...)» (Mukařovský, 1970:88-89). Under persepsjonsprosessen blir verkets estetiske og utenomestetiske elementer knyttet sammen til en helhet, som til slutt blir gjenstand for en estetisk vurdering. «Møtet mellom leserens verdiunivers og verkets ikke-estetiske verdier blir derfor av avgjørende betydning for vurderingen.» (Smidt, 2002:34). At den estetiske funksjonen ofte er dominerende i møte med et kunstverk, betyr ikke at den estetiske verdien fortrenger utenomestetiske verdier ved verket.

We can therefore say that the degree of independent value of an artistic artifact will be greater to the degree that the bundle of extra-aesthetic values which it attracts is greater, and to the degree that it is able to intensify the dynamism of their mutual connection. (Mukařovský, 1970:91).

De estetiske og utenomestetiske verdiene i verket inngår i en spenningsrelasjon, som gjør verket rikere og mer dynamisk. Dette kan igjen knyttes til funksjonen verket er ment å tjene for brukeren. Vi vender tilbake til Mukařovskýs teorier under drøftingen av funn i kapittel 4.

1.4.0 - Appellfaktorene

Lesersørvis tar utgangspunkt i at et litterært verk har en kombinasjon av appellfaktorer, altså måter teksten kan appellere til leseren. «Kjernen i vår formidlingsmetode går ut på å identifisere hvilke faktorer en låner har likt i én bok, for å kunne introdusere låneren for andre bøker med tilsvarende faktorer.» (Øyrås, 2017:12). Bøker med tilsvarende appellfaktorer kalles *readalikes*, fordi de har noen av de samme egenskapene, og dermed gir en relativt lik leseopplevelse. Appellfaktorene er ikke nødvendigvis noe statisk, hverken ved verket eller for leseren. Ulike lesere kan vektlegge ulike appellelementer i det samme verket, og den samme leseren kan sette pris på ulike aspekter ved verket i forskjellige livsfaser.

Det trenger heller ikke være slik at en bestemt leser alltid ønsker den samme

leseopplevelsen. At et verk med en gitt kombinasjon av appellfaktorer på et tidspunkt var det låneren ønsket, behøver ikke bety at det er mer av det samme de har behov for når de kommer tilbake til biblioteket: «Det kan være at låneren har lyst til å prøve noe helt nytt, eller er i humør til å lese noe annet denne gangen.» (Øyrås, 2017:33). All litteratur vil ha elementer av alle appellfaktorene, selv om en ofte vil se at noen appellfaktorer er dominerende i et verk eller for en låners leseopplevelse. Det blir fremhevet at appellfaktorene vil påvirke og gli over i hverandre: «Bokas tempo spiller inn på karakteroppbygningen, og språket påvirker tonen i en bok.» (Øyrås, 2017:16). Det kan likefullt være hensiktsmessig å først presentere faktorene hver for seg, før et eksempel på formidling gjennom appell viser faktorenes samvirke.

1.4.1 - Tempo

Tempo betegner et verks handlingsprogresjon; hvor raskt eller langsomt leseren opplever å bevege seg gjennom boken. Tempo handler ikke nødvendigvis om bokens omfang eller hvor lang tid det rent faktisk tar å lese den. En diktsamling på 50 sider kan fordre et betydelig langsommere tempo enn en kriminalroman på 300 sider. Hvis en leser diktsamlingen, smaker en gjerne på ordene og tar seg tid til ettertanke og tolkning av tekstpassasjene. Kriminalromanen er i større grad handlingsdrevet, hovedsaken er gjerne å få klarhet i hva som har skjedd. Sjangerforventninger vil spille en rolle her, da leseren vil møte teksten med forventninger om det sjangertypiske. Et høyt tempo utgjøres av ulike forfattertekniske virkemidler. Korthogde setninger, mye dialog, knappe avsnitt og kapitler gir driv og et høyt tempo. Tilsvarende kjennetegnes et langsomt tempo av utførlige skildringer, hvor plottet gradvis folder seg ut og det tar tid før leseren kan orientere seg om bokens retning. «Jo mer usikker leseren er på hvor historien er på vei, jo lavere kjennes tempoet.» (Øyrås, 2017:17). Et ikke uvanlig grep er å holde på spenningen i en scene ved å bytte perspektiv eller å skildre karakterenes tanker i øyeblikket. Dette er elementer som bidrar til å bremse tempoet, fordi fremdriften i fortellingen stopper opp.

1.4.2 - Karakterer

«Some readers prefer introspective characters, and others favor books with several characters whose lives and activities intertwine. Still others describe themselves as looking for character-centered books.» (Saricks, 2005:50). Handlingen i et litterært verk er i en eller annen grad sentrert rundt en eller flere karakterer. Litterære karakterer er dypest sett språklige konstruksjoner som utgjøres av summen av karakteristiske trekk de blir tillagt i verket. Gjennom karakteriseringsgrep og framstillingsteknikker skaper forfatteren imaginære personer, som ligner mer eller mindre på virkelige mennesker. Det er denne likheten med mennesker som gjør karakteren interessant for leseren. Når en leser, er utforskningen av den imaginære personligheten ofte en viktig del av

leseopplevelsen. At karakterene er produktet av en forfatters fantasi og fortellergrep, innebærer at det er forskjellige grader av kompleksitet ved karaktertegningen.

Det finnes flere sett med begrepsapparat for å beskrive karakterkompleksitet i litteraturen. Her skal vi ta for oss Frode Helland og Lisbeth Wærp sine begreper for karakteroppbygging i drama, fordi det enkelt illustrerer poenget. Helland og Wærp skiller mellom *personifikasjoner*, *typer* og *individualiserte personer*. Kompleksitetsgraden hos karakterene kan eksempelvis henge sammen med sjangerkonvensjoner. I fantasy-litteratur kan en møte på personifikasjoner, hvor en karakter legemliggjør et abstrakt fenomen. Karakteren har bare ett dominerende trekk, og vil ikke utvikle seg gjennom fortellingen. Sauron i J.R.R. Tolkiens *Lord of the Rings* (1954) eller Voldemort i J.K. Rowlings bøker om Harry Potter, er personifikasjoner av ondskap.

En karakter med flere egenskaper enn en personifikasjon, er *typen*. Typen representerer et dominerende, overindividuell trekk, som gjerrigheten i Molliers komedie *Den gjerrige* (1666). Men ettersom typen har flere kvaliteter, regnes den som «mer flerdimensjonal og dynamisk enn personifikasjonen,» (Helland & Wærp, 2011:108). Den individualiserte dramatiske personen er mer flerdimensjonal enn typen igjen, da den består av flere ulike og gjerne kontrasterende karaktertrekk. Den er også mer dynamisk, da den utvikler eller endrer seg i løpet av verket. «Det er den nyanseskapende differensieringen av karaktertrekk som utgjør selve kjernen i denne personframstillingen.» (Helland & Wærp, 2011:113). Gradsforskjellen i en karakters kompleksitet, viser hvordan karakteroppbygging relaterer til appellfaktoren tempo:

Bøker som tar seg tid til å bygge opp psykologisk sammensatte karakterer, må ofte skru ned tempoet i den ytre handlingen for å gi rom for den indre. Bøker hvor karakterene stadig handler, gir et høyere tempo enn bøker som fokuserer på indre drama hvor karakterene tenker mer.» (Øyrås, 2017:18).

1.4.3 - Hendelsesforløp

I Lesersørvis betegner ikke hendelsesforløp hva som skjer i boken, men hvordan dette blir fremstilt. Det er altså snakk om verkets overgripende struktur. Her har Lesersørvis klare likhetstrekk med narratologien. I narratologi benyttes en teoretisk tredeling av narrativ fiksjon, i *diskurs*, *historie* og *narrasjon*. Diskurs er fremstillingen av hendelsene som skjer i en bok. «I diskursen er ikke rekkjefølgja av hendingane nødvendigvis kronologisk, personane er presentert gjennom karakterisering, og det formidla innholdet filtrert gjennom narrative stemmer og perspektiv.» (Lothe, 2003:16-17). Historie betegner handlingen i en bok, abstrahert fra fremstillingen av denne. Her betraktes rekken av hendelser og handlinger kronologisk, uten grep som tidshopp eller perspektivbytter. Narrasjon er selve fortellerakten, hvordan historien blir fremstilt av en forteller, i eller utenfor det fiktive universet.

Lesersørvis sitt begrep om «hendelsesforløp» handler altså om det som i narratologien kalles diskurs og narrasjon: «Er det en lineær fortelling? Kanskje er det parallelle historier? Flere

synsvinkler? Forflytninger i tid og rom?» (Øyrås, 2017:20). Narrasjon viser også til sammenhengen mellom appellfaktorene hendelsesforløp og karakter. Fortellerfunksjonen kan være lagt til en førstepersonstorfeller som også er en aktør i handlingen, eller det kan være en aural forteller som befinner seg utenfor det universet det fortelles om. Det kan være flere likeverdige fortellerstemmer, hvor handlingen presenteres gjennom vekslende perspektiver, eller en upålitelig forteller som gir hendelsesforløpet en overraskende vending. Likeledes kan diskursbegrepet vise hvordan appellfaktorene tempo og hendelsesforløp påvirker hverandre: «Flere historier, skift i synsvinkel, hopp og sprang, sørger for at tempoet i boka stiger.» (Øyrås, 2017:20).

1.4.4 - Bakgrunnsramme

Bakgrunnsrammen omhandler det fiktive universet fortellingen utspiller seg i, altså rammen eller settingen for historien. Det handler om tid, sted og miljø i en bred forstand. Mens noen bøker er satt til en tid og et sted som ligner mye på den verdenen vi lever i, er det nærmest et sjangertrekk for fantasy-litteratur at handlingen foregår i en annen verden enn vår. Her finnes fabeldyr og skapninger med overnaturlige krefter, og i fortellingen skjer det ting som ikke er mulig i virkeligheten. Bakgrunnsrammen er altså en tydelig identitetsformende faktor, som legger premisser for hvordan et verk blir lest. Tid og rom er noen av de mest grunnleggende dimensjonene mennesket lever innenfor, dermed vil en leser intuitivt orientere seg ved hjelp av disse faktorene når vedkommende utforsker et fiksjonsunivers.

Om fortellingen er lagt til en historisk epoke, og det materielle rommet handlingen utspiller seg i ser ut til å ligne den virkelige verden, vil de fleste lesere anlegge en realistisk lese måte. Dette er forventninger enkelte forfattere overskrider, som den japanske forfatteren Haruki Murakami eller norske Matias Faldbakken. Om fortellingen derimot foregår på et romskip i en annen galakse, eller i et eventyrland av den typen Alice opplever i Lewis Carrolls romaner, vil leseren forvente at hendelsene kan overgå det som er mulig i virkeligheten. For enkelte kan bakgrunnsrammen være en avgjørende faktor. Noen leser bare historiske romaner. For andre kan det være viktig at handlingen foregår på faktiske geografiske steder, som i Lars Saabye Christiansens Oslo-triologi, eller Gunnar Staalesens kriminalromaner satt til Bergen. For disse leserne blir det lettere å leve seg inn i handlingen om de kjenner igjen gatene og stedene som beskrives.

1.4.5 - Språk

Litteratur er fortellinger formidlet gjennom språk. For noen av bibliotekets lånere, kan fortellingen være overordnet språket som brukes til å uttrykke den. For andre, kan språket være helt sentralt for den estetiske opplevelsen av et verk. I Lesersørvis ser språk ut til å betegne språkstil, bestemte måter å skrive på: «Charles Bukowski er kjent for sin rå og upolerte skrivestil. En leser av Sara

Stridsberg vil nesten helt sikkert snakke om det kraftfulle språket, som er både vakkert, rått og sanselig.» (Øyrås, 2017:20). Det er med andre ord snakk om særtrekk ved forfatterens skrivemåte, bestemte uttrykk, ordvalg, setningsoppbygging eller språklige bilder. Hos noen forfattere vil måten språket brukes på være så særegent at leseren kan identifisere en forfatter bare ved å lese et par sider. Louis-Ferdinand *Célines* stil karakteriseres eksempelvis av et muntlig språk med en rytme og ordvalg som ligger nært opptil talespråket. Eller Dag Solstad, som konstruerer avsnittslange setninger, fylt til randen av adverb og adjektiver.

1.4.6 - Tone

«Tonen i en bok er den appellfaktoren som låneren er minst villig til å bytte ut.» (Øyrås, 2017:19). Tonen handler om stemningene litteraturen frembringer i leseren, følgelig er faktoren sentral for hvordan boken føles. En lettbeint feelgood-roman eller en mørk thriller, en samfunns satire med snert eller en varmende kjærlighetshistorie. Tone er ment å fange inn atmosfæreskapende grep, dermed relaterer tone seg til de øvrige appellfaktorene. Mest tydelig er kanskje relasjonen til språklig stil, da den samme rekken av hendelser kan skildres med forskjellige ord og språklige grep for å gjøre fortellingen komisk, tragisk eller spennende. De språklige bildene som brukes vil dessuten gi ulike assosiasjoner og stemninger. Bakgrunnsramme kan også være viktig for å etablere tonen, eksempelvis vil en klisje som «en mørk og stormfull aften på en kirkegård» vekke bestemte assosiasjoner hos leseren.

1.4.7 - Lesersørvissamtalen, et idealbilde

En kan tenke seg appellfaktorene som noe av det teoretiske fundamentet for Lesersørvismetodikken. Men for å være en metode fordres anvendelse. Den praktiske siden av Lesersørvis fortøner seg som en fokusert samtale. «Gjennom å lytte til tidligere leseopplevelser, leter du etter ord som sier noe om hvilke appellfaktorer låneren liker. Appellfaktorene bruker du for å utarbeide forslag til nye bøker for låneren.» (Øyrås, 2017:31). Håndbøkene om RA og Lesersørvis er fulle av praktiske eksempler på hvordan formidling gjennom appellfaktorene kan foregå. I det følgende vil jeg gjengi et eksempel Øyrås benytter i Lesersørvishåndboka, for å vise hvordan fremgangsmåten kan se ut i praksis.

En låner har lest Kjersti Annesdatter Skomsvolds debutroman *Jo fortære jeg går; jo mindre er jeg* (2009). Låneren forteller at boken var både tragisk og humoristisk og at hen satte pris på bokens hovedkarakter, den underlige gamle damen Mathea. Låneren viser også til Skomsvolds oppfinnsomme og originale bruk av språket. Bibliotekaren oversetter det låneren har fortalt om boken til appellfaktorer, og finner at *tonen* har et humoristisk alvor, og at den odde *hovedkarakteren* og det særegne *språket* var viktig for leseopplevelsen.

Bibliotekaren oppsummerer hva hen har oppfattet at låneren er ute etter, og kommer med leseforslag i samsvar med dette. I Jonathan Safran Foers *Ekstremt høyt og utrolig nært* (2005) møter leseren ni år gamle Oscar Shell. Selv om det er stor aldersforskjell mellom karakterene i de to bøkene, er begge originale typer. Videre har bøkene en tragikomisk tone, og benytter et utprøvende og lekent språk. Skrivestilen er riktignok ulik, men forfatterne har en språklig originalitet som fellestrekk. Et annet leseforslag kunne være *En mann ved navn Ove* (2012) av Fredrik Backman, da boken treffer på to av de viktigste appellfaktorene for låneren. Boken er karakterdreven, samtidig som tonen preges av et humoristisk alvor. Backman benytter imidlertid et mer konvensjonelt språk. Dermed forklarer bibliotekaren denne forskjellen til låneren, slik at vedkommende selv kan bedømme hvor avgjørende språket var for leseopplevelsen. Det siste forslaget er også et eksempel på hvordan Lesersørvis kan få frem nyanseforskjeller mellom bøker (Øyrås, 2017:21-22).

1.5.0 - Metodikkens øvrige verktøy og utstrekning

Foruten å bruke appellelementer i formidlingen av bibliotekets materiale, utgjøres Lesersørvis av fremgangsmåter for å få overblikk over samlingen, og for å bedrive skriftlig formidling. Etter hvert som Lesersørvis har blitt tatt i bruk, har tjenesteleverandører for bibliotekene fattet interesse for metodikken, samtidig som læringsnettverk har blitt opprettet. I det videre skal vi ta for oss disse aspektene ved Lesersørvis.

1.5.1 - Hurtiglesing

Et grunnprinsipp i Lesersørvis er at alle som bruker biblioteket skal ha det samme tilbudet. Dette fordrer at bibliotekaren har brede litteraturkunnskaper og god oversikt over samlingen. Bibliotekbrukerne er en stor og sammensatt gruppe av lesere. «Det innebærer at den ansatte må ha kunnskaper om samlingene, langt utover de bøkene han eller hun møter gjennom egen fritidslesning.» (Øyrås, 2017:45). For å supplere det som blir lest på fritiden, inneholder Lesersørvis også en «profesjonalisert lese måte,» hvor formålet er å få overblikk. Det har blitt utviklet leseskjemaer bibliotekarene kan bruke både til fritidslesing og hurtiglesing. I skjemaet som er tiltenkt fritidslesing kan bibliotekaren notere seg de viktigste appellfaktorene og eventuelle readalikes til en bok.

Hurtiglesing er en fremgangsmåte hvor bibliotekaren i løpet av 10-15 minutter skal opparbeide seg tilstrekkelige kunnskaper om et verk til at hen kan formidle det videre til aktuelle lånere. Hurtiglesing består av sju trinn. Hver av disse delene har en egen kolonne i skjemaet hvor bibliotekaren kan notere underveis. Gjennom å studere paratekst som omslag og baksidetekst kan bibliotekaren få et inntrykk av hvilken målgruppe forlaget anser at boken passer for. Ved å se på skriftbilde og å lese utdrag fra boken får bibliotekaren en formening om bokens nivå og

beskaffenhets. Videre vurderes det hva som er de tydeligste appellfaktorene, og noen hovedlinjer i plottet. Til slutt noteres eventuelle readalikes, før bibliotekaren gjør seg noen tanker om hvilke lesere boken passer for. «Det er viktig å organisere og arkivere det du hurtigleser. Du kan arkivere hurtigles-skjemaene, eller du kan føre bøkene i en leselogg.» (Øyrås, 2017:50). Tanken er at den enkelte bibliotekar skal utvikle et personlig referanseverktøy parallelt med at vedkommende gjør seg kjent med samlingen.

1.5.2 - Bokbeskrivelser

Bokbeskrivelser er ment som et skriftlig verktøy for å formidle enkelttitler fra samlingen. Det er korte tekster på rundt hundre ord, skrevet etter et fast mønster. Bokbeskrivelsen har tre deler: et anslag, en plottbeskrivelse og en kontekst del hvor appellfaktorene og annen viktig informasjon inngår. Knappheten gjør Bokbeskrivelsen lettlest, samtidig som formatet er fleksibelt; tekstene kan brukes på bibliotekets hjemmeside eller i sosiale medier, i fysiske brosjyrer i forbindelse med utstillinger eller sendes til lokalavisen. Videre er Bokbeskrivelsene skrevet med et formål for øyet: «Hensikten med en Bokbeskrivelse, er at leseren skal kunne se om dette er en bok for seg eller ikke.» (Øyrås, 2017:63).

Det er altså en sammenfatning av de viktigste egenskapene ved en bok, ment for å avhjelpe låneren i å orientere seg om en bestemt tittel. I likhet med Lesersørvissamtalen etterstreber bibliotekaren å holde bokbeskrivelsen tilnærmet fri for egne vurderinger. Dette skiller teksten fra litteraturkritikken. Ved å beskrive verket heller enn å vurdere det, kan teksten være en resurs for lånerne på utkikk etter nye bøker. Dette gjør også at bokbeskrivelsen blir noe annet enn bøkens baksidetekst: «En vaskeseddel er som regel del av en større markedsføringsplan, og har til hensikt å selge boka til flest mulig.» (Øyrås, 2017:63). Bokbeskrivelsene er på sin side ment å gi den enkelte låner informasjon om hvorvidt boken er innenfor deres interesseområde.

Enkeltbiblioteker som Sølvberget har fokusert mye på utarbeidelsen av bokbeskrivelser, og lagt dem ut på nettsiden sin i et format som gjør at andre biblioteker kan gjenbruke dem. Brosjyrene er ment for ulike aldersgrupper og tar utgangspunkt i forskjellige sjangere, temaer og stemninger. «Noen brosjyrer tar utgangspunkt i en bestemt bok som mange kjenner til, og gir forslag til bøker som kan gi den samme leseropplevelsen.» (Øvrebø-Uldal, 2020). Dette kan være et verktøy for å formidle en større del av samlingen og aktualisere eldre titler. De fleste folkebibliotek har et begrenset antall eksemplarer av hver tittel, dermed blir det ofte kø når populære forfattere kommer med en ny utgivelse. Med basis i en bestselger kan readalikes trekkes frem fra glemselen, slik at låneren får ulike alternativer til bøker de kan lese i påvente av at boken de ønsker seg skal bli ledig.

Praksis for bokbeskrivelser kan også tjene som et eksempel på formidlingsverdier på biblioteknivå. I det digitale Lesersørviskurset på bibliotekutvikling.no, intervjues en bibliotekar fra

Deichman. Hun forteller at Deichman har tilpasset Lesersørvis sin fremgangsmåte for å utarbeide Bokbeskrivelser til lokale ønsker:

En ting som jeg liker veldig godt med Lesersørvis, er det at man må jo ikke bestandig følge det slavisk, og en må på en måte gjøre det litt til sitt. Og på Deichman har vi faktisk gjort en vri på bokbeskrivelsene. Da følger vi den tredelingen med anslag, plott og kontekst, men istedenfor kontekst så har vi lagt inn litt personlige opplevelser av boken, og det er fordi vi vil ha det litt mer personlig. (Øyrås, 21.12.20: 2.03).

1.5.3 - Sjangerskolen og læringsnettverk for Lesersørvis

Sjangerstudier har fra starten av vært et viktig verktøy for de som driver med Lesersørvis. Fylkesbiblioteket i Akershus tok i 2018 initiativ til å lage en nettkursserie i ulike litterære sjangre, og fikk støtte fra Nasjonalbiblioteket: «Målet med sjangerkursene er å gi bibliotekansatte økt kompetanse på noen litterære sjangre, med fokus på hvordan formidle sjangrene på biblioteket.» (Viken fylkesbibliotek, 2018). Prosjektet ble videreført også etter at Akershus fylkeskommune slo seg sammen med Østfold og Buskerud. Så langt har det blitt laget kurs om sjangrene sakprosa, skrekk, tegneserie og lyrikk. I forlengelsen av Sjangerskolen ble det også opprettet et læringsnettverk for Lesersørvis, hvor bibliotekarer møttes for å jobbe med de aktuelle sjangrene. «Et læringsnettverk for Lesersørvis er en arena for å øve på formidling og for å tilnærme seg ny kunnskap om bøker.» (Stener, 2019).

1.5.4 - Appellfaktorene som metadata i bibliotekskatalogen

På nyåret 2020 startet bibliotekfaglig avdeling hos Biblioteksentralen arbeidet med å integrere appellfaktorene fra Lesersørvis i sitt katalogiseringsarbeid. Appellfaktorene er metadata; data ment for å beskrive eller definere annen data. «Etter hvert som vi akkumulerer appellfaktorer, vil vi kunne både vise og navngi koblinger mellom ulike bøker utover felles emne og sjanger.» (Conradi, 2020). Foruten å bli et bedre verktøy for bibliotekarer som benytter Lesersørvis, er tanken at initiativet på sikt skal komme sluttbrukeren til gode. Et eksempel som trekkes frem er bibliotekappen Bookbites, hvor bibliotekets brukere kan låne e-medier (Lande, 2020). Mens prosjektet er under utvikling i Norge, finnes det i andre land elektroniske referanseverktøy som genererer leseforslag på bakgrunn av appellelementer. I USA har en NoveList, hvor en kan søke direkte på appellfaktorer, sjanger, tema eller alderstrinn (Øyrås, 2017:40).

Når det gjelder å gjøre bruk av appellfaktorer i indekseringen, er Danmark et interessant tilfelle. De begynte i motsatt ende som Norge da de skulle ta i bruk RA. Våren 2017 startet en rekke aktører innenfor det danske bibliotekvesenet et prosjekt kalt *Læsekompasset*. I katalogiseringen av skjønnlitterære verker, tok de i bruk appellfaktorene, «[e]t sprog udgjort af adjektiver, som beskriver forskellige facetter af læseoplevelsen.» (Hvidberg, 07.09.18). Dette blir gjort gjennom *Metakompasset*, hvor alle kan legge inn appellord på nye utgivelser fortløpende. «Metakompasset

indeholder et vokabular til emne- og stemningsbeskrivelse af skønlitterære værker til brug i Læsekompasset.» (Læsekompasset, u.å.).

Men allerede fra starten av var Læsekompasset tenkt som noe mer enn et referanseverktøy for bibliotekarene: «*Prosjektet er et brukerorienteret innovationsprosjekt, som tager udgangspunkt i brugerinterviews og inddrager bibliotekerne undervejs bl.a. i workshops og refleksionsmøder.*» (Central Bibliotekerne, u.å.). I tillegg til å være en resurs for bibliotekarene, er Læsekompasset også en inspirasjonsside som lånerne kan benytte på egen hånd. Her kan de motta personaliserte forslag basert på tidligere lån, og låne eller bestille aktuelle bøker fra sitt eget bibliotek. I forlengelsen av arbeidet med Læsekompasset ble formidlingsmetodikken som på dansk har blitt hetende *Læserservice* implementert (Christensen, 2020). Både Joyce Saricks og Vanja Øyrås har bidratt med sine kunnskaper og erfaringer underveis, dermed har den danske varianten store likheter med Lesersørvis (Mendel, 2019).

1.6.0 - Formidlingsforskning og Lesersørvis

Så langt har jeg beskrevet Lesersørvis sitt opphav og gitt noen sentrale kjennetegn på denne tilnærmingen til litteraturformidling. Etter kjapt å ha rekapitulert noen av de viktigste trekkene jeg har funnet ved metoden, skal jeg i det videre se Lesersørvis i lys av tidligere forskning. Denne forskningen er som kjent ikke om Lesersørvis, likevel kan særlig innsikter knyttet til formidlingens verdigrunnlag være relevant. Å plassere Lesersørvis et sted mellom mye brukte begrepspar i forskningen på bibliotekformidling, som orientering mot etterspørsel/kvalitet eller ideal om personlig/nøytral formidling kan gi en pekepinn på det implisitte verdigrunnlaget i metodikken. Disse begrepsparene er ikke nødvendigvis dikotomier; at en bok er etterspurt trenger eksempelvis ikke å utelukke at den også er av god kvalitet. Likevel tenderer ulike formidlingspraksiser å helle i den ene eller andre retningen.

1.6.1 - Kjennetegn ved Lesersørvis

Lesersørvis gjør bruk av en deskriptiv, heller enn en normativ omtale av litteratur. En aksept for smakspluralisme kombineres med oppfordringer om at bibliotekaren toner ned sin personlige smak i møte med låneren. Formidlingen skal isteden forankres i lånerens leseopplevelse. Dette krever at bibliotekaren har brede litteraturkunnskaper. I formidlingen av litteratur benytter Lesersørvis appellfaktorer på bekostning av handlingsreferat og parafrasering. Samtalen står sentralt, både som fremgangsmåte for formidling og som et mål ved formidlingspraksisen. Her avviker Lesersørvis litt fra amerikanske RA, gjennom en sterkere orientering mot breddeformidling.

1.6.2 - Lesersørvis i lys av tidligere forskning

Jeg avsluttet innledningskapittelet med å vise til en relativ konsensus om retningen og de store linjene i bibliotekformidlingen hos flere av de som har drevet forskning på feltet i Norge og Danmark. Oterholm og Tveit oppsummerte det greit da de slo fast at bibliotekenes formidlingsprofil var i bevegelse «fra kvalitetssikret litteraturformidling, forankret i et uproblematisk kvalitetsbegrep, over et nøytralitetsstandpunkt, til en holdning om at kvalitet ikke oppfattes som en fastlagt, men som en relasjonell størrelse.» (Oterholm & Tveit, 2010:13). Disse tre formidlingsprofilene kan betraktes som profesjonens utøvelse av ulike kulturpolitiske rasjonale.

Den førstnevnte formidlingsprofilen, som bedriver kvalitetssikret litteraturformidling, viser til folkebibliotekene slik de så ut de første tiårene etter 2. verdenskrig. Professor i kulturforskning, Geir Vestheim skriver at det kulturpolitiske målet var en demokratisering av den borgerlige kulturen, «som gjekk ut på å spreie danningskulturen til flest mulig av samfunnsborgarane utan omsyn til sosiale skilje og geografiske avstandar.» (Vestheim, 1997:424).

Denne kulturpolitiske strategi afløstes i 1970'erne af ideen om det kulturelle demokrati, en strategi der i høyere grad satte individet i centrum som et selvstendig subjekt med både evnen og retten til selv at definere dets kulturelle ståsted. På folkebiblioteket betød det kulturelle demokrati blandt andet et opgør med en formynderisk og elitær kulturformidling, hvor bibliotekaren qua sin profession vidste bedst. (Balling, 2009: 2).

Her ser vi konturene av den andre formidlingsprofilen, av Oterholm og Tveit betegnet som et nøytralitetsstandpunkt, hvor en kulturell avhierarkisering i forholdet mellom bibliotekar og låner har gjort seg gjeldende. «Opgøret med autoriteter og eksperter betyr, at der ikke lenger er monopol på smagsdomme og kvalitetsvurderinger.» (Balling, 2009:4). Gradvis går bibliotekformidlingen fra å være avsenderstyrt til å bli mer mottakerstyrt. I sin doktorgradsavhandling fant Jofrid Karner Smidt at de fleste av bibliotekarene rundt millenniumskiftet unnlot å fremheve sine egne litterære preferanser, på grunnlag av en likhetstanke. At nøytralitet er et ideal for formidlingen, trenger selvfølgelig ikke bety at den rent faktisk er nøytral. Åse Kristine Tveit har påpekt at formidlingen av et verk også vil legge føringer for publikums opplevelse av det. Hun fryktet at «bibliotekaren med sin illusjon av å være nøytral slik skjuler sin påvirkningskraft, og heller ikke er seg den bevisst.» (Tveit, 2004:27).

Den siste formidlingsprofilen som anser kvalitet som en relasjonell størrelse, representerer ikke et klart brudd med denne likhetstanken, men her trer bibliotekaren igjen ut av skyggen. Ikke som en autoritet som bedriver kvalitetssikret litteraturformidling, men som leser og menneske blant andre lesere. I sin doktorgradsavhandling mener Rasmus Grøn å se en «redefinering af bibliotekarens formidlerrolle, hvor bibliotekaren er blevet mere opsøgende og investerer sig selv som person og læser i formidlingen.» (Grøn, 2010:107). Dette bryter med «den neutrale

bibliotekarfunksjon, som tidligere har præget bibliotekernes formidlingsforståelse.» (Grøn, 2010:107). Grøn finner at denne tilnærmingen til litteraturformidling representerer en brukerorientering, i form av at bibliotekarene i større grad tilpasser sine tjenester til brukernes preferanser og behov. Videre en brukeraktivisering, altså at brukerne aktiviseres i formidlingen:

Et samlende træk ved denne tendens er formidlingens utgangspunkt i og orientering mod læseoplevelsen. Det centrale er italesættelse og udveksling af personlige litterære erfaringer, hvor personliggørelsen af formidlingen samtidig er forbundet med en socialisering af subjektive læseoplevelser. En tendens, hvor formidleren optræder som læser, og læseren til tider bliver formidler (Grøn, 2010:109).

Hvordan passer så Lesersørvis inn i dette bildet? I likhet med sistnevnte profil, kan samtalen fremskutte posisjon sies å utgjøre en tilsvarende grad av brukeraktivisering. Videre er Lesersørvis en brukerorientert tilnærming, hvor det er det viktig å være lydhør for lånerens ønsker: «Et viktig prinsipp i Lesersørvis er å møte låneren med en åpen holdning og vise interesse for lånerens behov. Biblioteket er til for alle, og det bør føles bra å komme til biblioteket, uavhengig om man ønsker hjelp til å finne neste slektsaga eller mer Shakespeare.» (Øyrås, 2017:15). Aksepten for dette brede registeret av smakspreferanser kan betraktes som et uttrykk for et relasjonelt kvalitetsbegrep. Samtidig sier ikke sitatet fra Øyrås noe eksplisitt om kvaliteten på Shakespeare eller slektsagaene, bare at biblioteket er til for alle slags lesere. Jeg vil komme tilbake til kvalitetsspørsmålet under 1.6.3.

Et moment ved den personifiserte formidlingen som Gitte Balling og Nanna Kann-Christensen setter fokus på, er tendensen til at bibliotekaren og dennes smak havner i forgrunnen på grunn av en oppfatning om at formidling blir best om det gjøres med engasjement. «Det betyr at de bøkene som blir formidlet på den mest engasjerende måten, er bibliotekarenes egne yndlingsbøker. For det andre bruker bibliotekarene sine egne preferanser som verktøy både når det gjelder hvilke bøker de formidler og måten de formidler på.» (Balling & Kann-Christensen, 2013). I Lesersørvis er det derimot et tydelig fokus på å tone ned sine egne preferanser: «Snakker du med låneren om bokas appellfaktorer, fokuseres samtalen på hva det er i boka som kan appellere til låneren, og du trenger ikke blande inn egen smak.» (Øyrås, 2017:36).

Dette trekket kan minne om formidlingsprofil nummer to, hvor en etterstrebet nøytralitet i formidlingen. Smidt fant som nevnt at «[å] forholde seg lyttende til lånerens smak i formidlingssituasjonen, og ikke fremheve egne preferanser, synes å være en utbredt strategi hos folkebibliotekenes bibliotekarer.» (Smidt, 2002:319). I Lesersørvis advares en mot å bruke negativt ladede begreper i omtalen av litteratur, fordi «[d]et er vanskelig å bygge gode formidlingsrelasjoner dersom lånerne føler at det blir sett ned på lesevanene deres.» (Øyrås, 2017:36). Ambisjonen om å tone ned egen smak og unngå verdiladede betegnelser kan også sees i begrepene som metoden benytter, eksempelvis i valget av betegnelsen leseforslag istedenfor anbefalinger: «Bruker du

termen leseforslag, står du friere til å foreslå bøker på lånerens premisser. Det blir også lettere for låneren å gi tilbakemeldinger på om han likte bøkene du foreslo eller ikke, fordi det ikke er gjort personlig gjennom en anbefaling.» (Øyrås, 2017:15).

Ønsket om å møte lånerne med en «åpen og fordomsfri holdning» kan tolkes som en videreføring av en tradisjon «hvor smagsdannelsen er blevet satt fri, og hvor kvalitetskriterierne er flydende.» (Balling, 2009:8). En slik anskuelse av litterær kvalitet gjør formodentlig at frykten for etterspørselstyrt formidling er liten. «Samtidig har bibliotekene fortsatt et ansvar for å motvirke bestselgerfokuset og gjøre sitt beste for å formidle bredden i samlingen.» (Øyrås, 2017:15). Å orientere seg mot breddeformidling kan virke som nærliggende strategi om en ikke opererer med et entydig kvalitetsbegrep.

1.6.3 - Lesersørvis, antatte fordeler og potensielle ulemper

Om vi først ser på appellfaktorene som grunnkomponent for formidlingen, har denne noen antatte fordeler hos Saricks og Øyrås. Den første antagelsen er at formidling gjennom appell gir et mer nyanserikt språk for å snakke om litteratur. Dermed vil bruken av appellelementer gi mer skreddersydde litteraturforslag til den enkelte låner enn et handlingsreferat: «Appellfaktorene setter ord på hvordan boka føles å lese, og er derfor et bedre språk for å formidle leseopplevelsen til lånerne» (Øyrås, 2017:14). I Lesersørvis hevdes det også at denne tilnærmingen gjør det lettere å formidle bredt: «Hvis formidlingen av bøker er avhengig av handlingsreferater, virker det begrensende på hvor mange bøker du kan snakke om. Formidlingen begrenses til det du selv har lest og husker, eller det du kjenner godt.» (Øyrås, 2017:15). Skal en formidle fra en større del av samlingen, er det nødvendig å kunne bruke bøker en bare har hørt eller lest om. Et annet aspekt vedrørende breddeformidling, er at det antas å være lettere å finne koblinger mellom fag og skjønn og på kryss av ulike litterære sjangre ved å formidle gjennom appell (Øyrås, 2017:23).

Tross fokuset på bredde, kan det samtidig argumenteres for at fremgangsmåten innebærer en fare for å forringe mangfoldet i formidlingen. Lesersørvis setter mye inn på å identifisere hva låneren har satt pris på i en bok, for så å gi forslag til bøker som ligner. Når lånerens leseopplevelse blir så sentral, kan det medføre at formidlingen blir mindre utfordrende; om låneren bare får mer av det de vet de ønsker seg, risikerer bibliotekformidlingen å bli redusert til det rent bekreftende. I den grad en anser en større grad av etterspørsel i bibliotekformidlingen som problematisk, ser det ut til at denne metoden kan forsterke disse tendensene om brukt på en bestemt måte. Dette er likevel bare et potensielt problem, da det har mye å gjøre med verdigrunnlaget for formidlingen. Som vist i 1.2, skiller Lesersørvis seg fra RA ved at det i Norge er verdier på profesjonsnivå som orienterer formidlingen i retning av bredde og mangfold. Dette ser ut til å ha blitt en integrert del av Lesersørvis idet metoden ble tilpasset norske forhold. Likevel kan det overstyres om verdigrunnlag

på biblioteknivå eller bibliotekarnivå drar for langt i retning av etterspørsel og ensretting. Dermed kreves det bevissthet hos bibliotekarene for å unngå at lesevaner hos lånerne i for stor grad reproduseres gjennom formidlingspraksisen.

I 1.6.1 viste jeg til en artikkel av Balling og Kann-Christensen hvor de ser på den personifiserte formidlingen. De finner probelmatiske sider ved dette:

Man kan og bør diskutere om dette er profesjonelt. Bibliotekarene opplever at strategien virker, og at det er stor etterspørsel på personlig og opplevelsespreget formidling. Men man kan innvende at denne formidlingsmåten primært tilgodeser de lånerne som ligner bibliotekarene, det vil si middelaldrende kvinner med utdanning. (Balling & Kann-Christensen, 2013).

Et dilemma for bibliotekarene er at utlåns- og besøkstall benyttes som suksessparametre. Dette gir insentiver for å fortsette med populære formidlingspraksiser. Samtidig kan det være et poeng at den personifiserte formidlingen gagnar enkelte brukergrupper mer enn andre, og slik bryter med ønsket om et likeverdig tilbud til alle lånerne. Her kan Lesersørvis betraktes som et kompromiss; heller enn å ta utgangspunkt i bibliotekarens smak, er fokuset rettet mot låneren. I teorien gjør dette at formidlingstilbudet treffer bredere, fordi det er mindre avhengig av bibliotekarenes personlige smak.

Et mulig problem ved en formidlingspraksis med en så sterk forankring i lånerens smak, kan være at iveren etter å finne det låneren til enhver tid ønsker seg kan komme i konflikt med kvalitetskravet i formålsparagrafen. Dette var et trekk Smidt var bekymret for da hun behandlet nøytralitetsidealet hos bibliotekarene i sin avhandling. Hun slår fast at «[s]om storlesere og lystlesere har bibliotekarere en omfattende litteraturkunnskap.» (Smidt, 2002:319). Dette kan imidlertid bli usynlig for lånerne i den nøytrale formidlingen, og gå på bekostning av bibliotekarenes profesjonaliserte rolle som litteraturformidlere. Smidt frykter også at sentrale aktører på det litterære feltet kan miste interessen for bibliotekene som formidlingsinstitusjon om fokuset i for stor grad ligger på bestselgere. Kanskje kan denne bekymringen også være relevant for Lesersørvis. Det kan synes som om breddekompetanse og oversikt over mange typer litteratur har høyere prioritet enn vurderingskompetanse av litteratur. Dette harmonerer godt med Lesersørvis sitt fokus på å gi et like godt tilbud til alle uavhengig av lesevaner, men svarer ikke nødvendigvis til kvalitetskravet i formålsparagrafen.

I artikkelen *Å tenke kvalitet* (2012) kommenterer Knut Oterholm og Kjell Ivar Skjerdingsstad funnene fra Oterholm og Tveits undersøkelse, presentert i *Verdier i bevegelse*. I sistnevnte artikkel finner Oterholm og Tveit at bibliotekarene i sitt utvalg identifiserer kvalitetsbegrepet med de to andre begrepene i formålsparagrafen, aktualitet og allsidighet: «at kvalitet i samlingene vil si allsidighet, forstått som bredde og aktualitet, forstått som det etterspurte.» (Oterholm & Tveit, 2010:10). I et slikt perspektiv er det ikke det enkelte verkets verdi for en bestemt leser som står i fokus:

Innenfor et slikt begrep er leserens utvikling og livsverden bare implisitt og indirekte til stede: Er samlingen bred nok, kan alle finne en god bok. Denne forståelsen av kvalitet kan bli reduktiv og problematisk i forhold til lovens intensjon fordi det er i relasjonen mellom det enkelte verk og den enkelte leser kvalitet innløse. (Oterholm og Skjerdingsstad, 2012:42).

For å unngå å unndra seg ansvaret for kvalitet i formålsparagrafen, må formidlingen innbefatte en bevisst vurdering av forholdet mellom lånerens lesekompetanse, behovet vedkommende har i øyeblikket, og egenskapene ved et bestemt litterært verk. Ut ifra sin egen erfaringsbakgrunn må bibliotekaren «lese ut teksters intensjoner så vel som låneres, og ikke minst forholdet mellom dem.» (Oterholm og Skjerdingsstad, 2012:60).

1.6.4 - Lesersørvis, en tentativ forståelse av metodikken

Jeg vil avslutte kapittelet med en foreløpig forståelse av Lesersørvismetodikken. Denne tentative forståelsen av metoden vil utgjøre et viktig grunnlag for den videre utarbeidelsen av undersøkelsen. Lesersørvis er en brukerorientert tilnærming til litteraturformidling som ser ut til å være godt tilpasset et samfunn hvor opplevelse, smakspluralisme og individfokus er viktige kulturelle verdier. Lesersørvis virker å være en metodikk som er fleksibel nok til å kunne integreres i et bredt spekter av bibliotekets formidlingsaktiviteter. En standardisering av et nyanserikt språk for å beskrive leseopplevelser gjennom appell, virker å være nyttig under de rådende forholdene på biblioteket slik de er beskrevet av bibliotekforskere. Fokuset på bredde og mangfold ser også ut til å være ivaretatt i den norske versjonen av metoden. Det blir likefullt spennende å høre om bibliotekarene bruker Lesersørvis til å formidle bredde, eller om metoden er mer anvendelig til å finne det lånerne allerede vet de vil ha, som i amerikanske RA. Det er også litt uavklart hvordan anvendelsen av Lesersørvis virker på kvalitetskravet i formålsparagrafen.

METODE

2.0 - Metode

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for hvordan jeg har gått frem for å finne svarene på problemstillingen jeg presenterte i innledningskapittelet. I 2.1 og 2.2 går jeg gjennom min motivasjon for å skrive oppgaven, mine kunnskapsteoretiske antagelser og den forforståelsen jeg gikk inn i prosjektet med. I 2.3 forklarer jeg hvorfor jeg mener en kvalitativ tilnærming med intervjuer er beste fremgangsmåte for dette prosjektet, før jeg i 2.4 sier litt om hva jeg har vektlagt i utarbeidelsen av intervjuene. 2.5 tar for seg utvalg og rekruttering, mens jeg i 2.6 sier jeg litt om hvordan intervjuguidene var lagt opp. I 2.7 gir jeg noen stikkord fra den praktiske gjennomføringen og redegjør jeg for noen trekk ved transkriberingen. 2.8 omhandler de ulike stadiene av analysen, før jeg i 2.9 drøfter noen etiske problemstillinger vedrørende dette prosjektet. Kapittelet avsluttes med noen tanker om oppgavens validitet og reliabilitet i 2.10.

2.1.0 - Fordommene som forutsetning

Til grunn for mitt kunnskapsteoretiske syn, ligger en erkjennelse av at en aldri helt kan unnsnippe sine fordommer og forforståelse, hverken i møte med verden eller et gitt forskningsobjekt: «[F]ordommene i ordets bokstavelige mening utgjør den rettethet som går forut for all vår mulighet til å erfare. De er forutinntattheter som danner vår åpenhet mot verden, og dermed er de like fram betingelser for at vi erfarer noe, for at det som møter oss, sier oss noe» (Gadamer, 1970:222). I det følgende vil jeg redegjøre for noen av de erfaringer og ideer som har formet min verdensanskuelse generelt, og min tilnærming til undersøkelsen jeg er i ferd med å gjennomføre spesielt.

Jeg ser kunnskap som noe historisk situert og foreløpig. Heller enn å fastslå sannheten en gang for alle, er siktemålet å presentere gode argumenter for tolkninger og synspunkt, slik at et forskerfellesskap kan avgjøre om de sluttingene jeg trekker er troverdige. At denne oppgaven primært beskjeftiger seg med myke data, gjør det ekstra viktig å skissere noen trekk ved min egen forforståelse, slik at andre kan vurdere mine tolkninger og argumenter med en oppfattelse av hvor jeg står. En slik transparens, ikke bare til fremgangsmåte og metodologiske valg, men også epistemologisk, eller kunnskapsteoretisk posisjon, vil følgelig gi høyere reliabilitet. Dette vil jeg komme tilbake til i 2.10 når jeg kommer med noen avsluttende tanker om prosjektets pålitelighet og gyldighet.

2.1.1 - Motivasjon og forforståelse

Da jeg tok min bachelorgrad i allmenn litteraturvitenskap ved Universitetet i Bergen jobbet jeg deltid som bibliotekmedarbeider på Bergen offentlige bibliotek. Erfaringene fra biblioteket ga

mersmak, dermed flyttet jeg østover for å ta en master i Bibliotek og informasjonsvitenskap. De siste tre årene har jeg jobbet som bibliotekar på Vestby og Son folkebibliotek, et mellomstort bibliotek i Viken. Overgangen fra litteraturvitenskap til folkebibliotek innebar en overgang fra et fagfelt hvor en har en teoretisk tilnærming til litteratur, til et fagfelt hvor praksis står sentralt. Jobben som bibliotekar har frembrakt et ønske om å skrive en praksisnær oppgave, hvor jeg undersøker noe jeg opplever som viktig og relevant i min egen og kollegers arbeidshverdag. Slik jeg ser det, er de fleste oppgavene vi til daglig løser relatert til bibliotekets formidlende funksjon. Fra innkjøp og samlingsutvikling, til å legge inn materialet i katalogen eller lage utstillinger - i siste instans handler det om å tilrettelegge for møtet mellom mennesker og litteratur. Når litteraturformidling oppleves som en så vesentlig del av jobben, vil en profesjonell interesse for disse aktivitetene være en naturlig følge.

I perioden jeg har jobbet på Vestby bibliotek, har Vanja Øyrås vært blant de ansatte hos det som tidligere var Akershus fylkesbibliotek. Øyrås sitt engasjement for Lesersørvís har gjort at folkebibliotekene i dette fylket har jobbet med denne metoden. Flere av mine kolleger har vært på Lesersørvís-kurs og deltatt regelmessig i læringsnettverket for Lesersørvís i Akershus og Østfold. Min personlige erfaring med Lesersørvís begrenset seg til å ha lest håndboken, samt det interne arbeidet med metoden på mitt bibliotek. Dermed hadde jeg en grunnleggende oversikt over metodikkens bestanddeler da jeg begynte å planlegge denne oppgaven. Med en moderat kjennskap til Lesersørvís, var mitt inntrykk at denne tilnærmingen til litteraturformidling adresserte noen sentrale punkter ved bibliotekformidlingen som det er viktig at profesjonen reflekterer over. Uten at jeg tenkte på det som den eneste løsningen for en vellykket formidlingspraksis, anså jeg metodikken som et godt tilskudd til kunnskapen og ferdighetene som allerede forelå på feltet. Jeg vil komme tilbake til min grunnholdning til Lesersørvís og de ulike rollene og relasjonene som kan innvirke på oppgaven når jeg i 2.8.2 legger frem de etiske overveielserne for prosjektet.

2.2.0 - Hermeneutikk og pragmatisme

Som mine fremste kunnskapsteoretiske innfallsvinkler, vil jeg trekke frem hermeneutikken og pragmatismen. Fortolkning og orientering mot det praksisnære er å finne i alle prosjektets deler. Intensjonen med oppgaven er å finne ut hvordan profesjonen kan nyttiggjøre seg av en ny metode, og om det er noe i fremgangsmåten som kan ha uheldige utslag på folkebibliotekenes litteraturformidling. Lesersørvís er videre en praktisk formidlingsmetode anvendt av profesjonen, hvor de forsøker å avkode hvilke elementer en låner har verdsatt i en leseropplevelse. For å finne ut mer om denne tilnærmingen til formidling, har jeg intervjuet bibliotekarer og bibliotekarstudenter om deres tanker og praksis. Hermeneutiske valg forekommer også når jeg transkriberer, da det handler om å fortolke tale og gjengi den i skrift, og når jeg i siste instans forsøker å se enkeltsvarene

i lys av det helhetlige intervjuet.

2.2.1 - Hermeneutikk

Som nevnt over, kommer min akademiske bakgrunn fra litteraturvitenskap. Den tyske filosofen Wilhelm Dilthey (1833-1911) betegnet hermeneutikken som humanvitenskapenes særlige metode, og den stiftet jeg bekjentskap med allerede i de forberedende fagene. Hermeneutikk, eller fortolkningslære, har som mål å komme frem til gyldige tolkninger. I innføringsboken *Tekst og kultur* står det, med henvisning til teologen Friedrich Schleiermacher, (1768-1834) at «[m]eining er ikkje noko som finst «der ute» og som forståinga hentar inn, men noko som finst i den grad vi forstår.» (Hansten et al., 2007:73). Dette innebærer at forståelsen blir sett som en konstruksjon eller som en skapende aktivitet, som bygges opp på grunnlag av en detaljert utlegging av det som studeres. Ontologisk skiller denne posisjonen seg fra en positivistisk tilnærming, som er inspirert av naturvitenskapene. Sistnevnte vil tradisjonelt ta utgangspunkt i at det finnes én sann virkelighet, og at denne lar seg observere.

Konstruktivistisk anlagte hermeneutikere vil derimot mene at virkeligheten er så kompleks og foranderlig at en kan snakke om et mangfold av virkeligheter, som utgjøres av ulike virkelighetsoppfatninger og verdensanskuelser. Mennesker konstruerer sin virkelighet, gjennom en fortolkning av sin egen situasjon. Dette utelukker ikke at en vil kunne få tilgang til kunnskap gjennom å måle og observere det aktuelle studieobjektet. Hermeneutikken presiserer bare at studiet av menneskelige forhold alltid vil innbefatte en meningsdimensjon. Mennesket er et fysisk vesen, dermed vil en kunne innhente kvantitative data som høyde, alder og biologisk kjønn. Men i tillegg har mennesket ønsker, håp og lengsler, redsler, aversjoner og overbevisninger; fenomener mettet med betydning. For å få tilgang til denne meningsdimensjonen, må det fortolkning til. En fortolkende tilnærming anvendt på menneskers tanker og handlinger nærmer seg fenomenologien, som jeg kommer tilbake til i 2.2.2.

En av de viktigste skikkelsene innen den moderne hermeneutikken var Martin Heidegger-eleven Hans Georg Gadamer (1900-2002). Gadamers filosofiske hermeneutikk forfekter et syn hvor forståelse er et grunntrekk ved mennesket, og følgelig en betingelse som kommer forut for alle vitenskapelige metoder (Krogh, 2012:45). Videre hevdet han at våre *fordommer* eller *forforståelse* er en forutsetning for å kunne forstå noe, og at enhver tekst får sin mening fra en kontekst. «Ingen forståelse kan starte fra *scratch*, ifølge Gadamer. Enhver forståelse forutsetter en annen, forutgående forståelse.» (Krogh, 2012:49). At forståelsen er avhengig av forforståelsen, innebærer at det ikke finnes noe fast og stabilt grunnlag eller utgangspunkt for forståelsen. Forskeren er på sin side historisk situert, dermed er vedkommende omsluttet av en *forståelsehorisont*, som betegner den uoverskuelige helheten av forutsetninger som ligger til grunn for forståelsen. På dette nivået er

det snakk om en overindividuell forståelseshorisont: «Det dreier seg om *delte* forutsetninger, forutsetninger som er *felles* for medlemmer av en kultur, en periode eller en vitenskapelig skole.» (Krogh, 2012:55).

I tillegg til denne overindividuelle forståelseshorisonten, vil den enkelte også ha en forforståelse på individnivå. I denne sammenhengen er det snakk om vedkommendes erfaringsgrunnlag, som utgjøres av den enkeltes kunnskaper, erfaringer, overbevisninger o.l. «Forskerens forforståelse – eller forståelseshorisont – vil kunne påvirke *hva* forskeren observerer, og *hvordan* disse observasjonene vektlegges og tolkes.» (Johannessen, Tuft og Christoffersen, 2011:38) I innledningsfasen til et forskningsprosjekt, har en bare en begrenset mulighet til å legge disse fordommene til side, da forforståelsen danner utgangspunktet for forskerens vei inn i den *hermeneutiske sirkelen*. I Gadamer's Heidegger-innspilte versjon av den hermeneutiske sirkel, er forskeren selv en del av en sirkulær prosess, hvor delene av studieobjektet forstås i lys av en helhet. Arbeidet med datamaterialet vil gi ny forståelse, som vil innvirke på forforståelsen, som igjen vil farge analysen av dataene.

Den hermeneutiske forståelseprosessen skjer altså gjennom en vekselvirkning mellom del og helhet, hvor en dypere forståelse av studieobjektet hele tiden innvirker på vår forforståelse (Dalen, 2011:18). Dermed må forskeren være seg sine fordommer bevisst, slik at vedkommende kan bedømme og revidere dem, og skille illegitime fordommer fra legitime fordommer. Men selv med et bevisst blikk på sin forforståelse, og en samvittighetsfull revidering av sine fordommer, er det ikke mulig å komme frem til objektiv kunnskap. I sitt hovedverk, *Sannhet og metode* (1960) kritiserer Gadamer tidligere nevnte Diltey for å mene at vi kan oppnå en «helt sikker rekonstruksjon av bevisstheten til de personer som ytrer seg i et meningsuttrykk.» (Hauge, 2001:104). En nåtidig forsker vil ha en annen forståelseshorisont enn en vitenskapsmann som levde for 500 år siden, på samme måte som en vestlig forsker vil ha en annen forståelseshorisont enn en asiatisk forsker. Ved å sette seg inn i opphavet til et meningsuttrykks vilkår, vil forskeren til en viss grad kunne oppnå en *horisontsammensmeltning*, som er nødvendig for en adekvat forståelse av teksten. En fullstendig sammensmeltning er imidlertid umulig. Dermed må forskningen sees som en kontinuerlig prosess, hvor kunnskapen en genererer blir intersubjektiv gjennom at forskerfellesskapet kommer frem til de mest plausible fortolkningene og forståelsen av fenomenene som studeres.

2.2.2 - Avgrensning mot fenomenologien

Fenomenologiens grunnlegger Edmund Husserl (1838-1917) kom opp med begrepet *livsverden*. Livsverden betegner den konkrete virkeligheten vi erfarer, som er en forutsetning for all empirisk vitenskap. I standardverket *Det kvalitative forskningsintervju* (2009) forklarer Steinar Kvale og Svend Brinkmann at begrepet fenomenologi innenfor kvalitativ forskning «peker på en interesse for

å forstå sosiale fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den oppleves av informantene, ut fra den forståelse at den virkelige virkeligheten er den mennesker oppfatter.» (Kvale & Brinkmann, 2012:45). Det fenomenologiske objektivitetsbegrepet innebærer en troskap mot fenomenene som undersøkes, hvor målet er å undersøke fenomenenes essens eller vesen. Litt forenklet mente Husserl at en kan finne fenomenenes vesentlige kjennetegn gjennom en refleksjon over hvordan objektet gir seg til kjenne i vår erfaring. Om en varierer et fenomen fritt i dets mulige former, vil det som er konstant i de forskjellige formene utgjøre fenomenets vesen.

«Skal dette lykkes, er det viktig, slik Husserl så det, at man ikke tar med seg antagelser og fordommer om hva et gitt objekt skal være, men snarere lar det tale for seg selv, slik det gir seg selv til kjenne i erfaringen.» (Hovd, 2021). På et kunnskapsteoretisk nivå er jeg uenig i at forskeren kan sette til side sine fordommer for å studere fenomenet forutsetningsløst, slik en fenomenologisk reduksjon fordrer. At det ikke er mulig å unnsnippe sin forståelseshorisont, og at forståelsen ikke har et kunnskapsmessig nullpunkt, vanskeliggjør en rendyrking av Husserls fenomenologiske reduksjon. På et metodologisk nivå tenker jeg imidlertid at det er flere elementer fra fenomenologien som kan være fruktbare i min kontekst. At en bestreber seg på å forstå studieobjektet på dets egne premisser er både rimelig og forenlig med mitt grunnsyn. Det kan dessuten være en produktiv inngang å undersøke Lesersørvis ut ifra den opplevde meningen det har i aktørenes – altså bibliotekarenes livsverden.

2.2.3 - Pragmatismen

I tillegg til en forankring i hermeneutikken, med inspirasjon fra fenomenologien, har pragmatismen hatt en viss påvirkning på min tenkemåte. Pragmatismen ble grunnlagt av de amerikanske akademikerne Charles Sander Peirce (1839-1914,) William James (1842-1910) og John Dewey (1859-1952). I likhet med fenomenologien er pragmatismen knyttet til praktiske sammenhenger, men med en sterkere betoning av menneskelige handlinger og bruksverdien av teoriene som forskerne produserer (Kvale & Brinkmann, 2012:70). Pragmatismen avskriver alle former for essensialisme, altså at fenomener har en iboende, fastlagt essens, fordi det ikke finnes noen bakenforliggende sann virkelighet som er mulig å observere. I stedet ansees den menneskelige virkelighet som samtale og handling, dermed blir kunnskap evnen til å utføre effektive handlinger. «Pragmatismen insisterer på at tanker og betydninger får sin legitimitet når de setter oss i stand til å mestre den verden vi befinner oss i.» (Kvale & Brinkmann, 2012:74). I boken *Litteraturformidling i lokale bibliotek* (2020) påpeker Skjerdingsstad og Linhart at kravet om formidling av kvalitet, allsidighet og aktualitet i bibliotekloven kan sees i lys av pragmatisk filosofi, fordi biblioteket er ment å virke til individet og fellesskapets beste.

Professor i litteraturvitenskap ved UiB, Erik Bjerk Hagen er blant de som har anvendt

pragmatisk tankegods på litteraturen. «I likhet med klassiske pragmatister som John Dewey og William James ser Gadamer på fortolkning som en hendelse der leser og tekst møtes i et medium som kan kalles *språk*, eller *erfaring*, eller *erkjennelse*.» (Hagen, 2003:66). I den litterære tolkningen er det sannheten som står på spill, og for å få full uttelling må leseren bruke hele sitt repertoar av kunnskaper, følsomhet og fornuft. Videre presiserer Hagen at det finnes utallige innfallsvinkler til å forstå verket; «det er like legitimt å trekke inn forfatterkonteksten, leserkonteksten og den historiske konteksten som å lese mer strengt eller autonomt.» (Hagen, 2003:67). Når en har funnet frem til sin tolkning gjennom å benytte de mest fruktbare fremgangsmåtene, må tolkningen gjøres kampdyktig gjennom det en kan mønstre av begrunnelser og argumenter. Som jeg vil komme tilbake til i 2.8.1, har jeg hatt en lignende tilnærming til analysearbeidet i denne oppgaven, hvor jeg har benyttet *bricolage*. «Bricolage-tolkeren benytter en rekke blandede tekniske diskurser og beveger seg fritt mellom forskjellige analytiske teknikker og begreper.» (Kvale & Brinkmann, 2012:239).

Med utgangspunkt i John Deweys *Art as Experience* (1934) viser Hagen Deweys verkkonsepsjon som opplevelse og erfaring: «det faktiske kunstverket *er* hva produktet gjør med og i erfaringen.» (Hagen, 2003:25). Ifølge Dewey må et kunstverk realiseres gjennom en individualisert erfaring for å være noe mer enn et potensiale. Den litterære teksten finnes selvsagt som en gjenstand i verden, «*[m]en som kunstverk blir det skapt på ny hver gang det blir estetisk erfart*» (Hagen, 2003:25). *For Dewey og James betyr ikke dette at erfaringen utelukkende er subjektiv:*

I de hendelsene vi kaller erfaring, er det umulig og nytteløst å vite hva som tilhører den som opplever, og hva som tilhører det som oppleves. Dermed er også enhver erfaring både vår spesielle erfaring, og en deltagelse i noe som ligger utenfor oss, og som vi deler med andre som erfarer samme hendelse. (Hagen, 2003:27).

Skjerdingstad og Linhart ser litteratur i lys av den tidlige pragmatikeren Charles Sander Peirce sitt meningsbegrep. Den pragmatiske meningsteori handler om å identifisere «meningsinnholdet i forestillingen om et objekt med innbegrepet av de vaner som omfatter objektet.» (Peirce, 1972:48). Overført til litteratur og kunst er ikke mening noe en kan grave seg frem til utelukkende ved å studere verkets struktur. Meningen ved verket dannes i like stor grad gjennom hvordan det praktisk brukes; om formålet til leseren er eskapisme og underholdning eller erkjennelse og læring. I den pragmatiske tradisjonen presiseres det også at bruken av et objekt ikke trenger å være tuftet på en formålsrasjonalitet utover å ha det bra. Samtidig fremheves det at en instrumentell bruk av noe ikke utelukker at en også lar seg underholde. (Linhart & Skjerdingstad, 2020:36-37). Dette er tankegods som resonerer godt med Jan Mukařovskýs funksjonsbegrep, som jeg vil komme nærmere inn på i 4.1.1.

2.3 - En kvalitativ tilnærming

Jeg har satt meg fore å finne ut hvilke potensiale og begrensninger bibliotekarer og

bibliotekarstudenter ser i Lesersørvismetodikken. Problemstillingen er et spørsmål som både har med respondentenes praktiske erfaringer og deres forestillingverden å gjøre. Som nevnt i innledningskapittelet, er jeg ikke bare interessert i den faktiske bruken av Lesersørviss, men også hva respondentene kan tenke seg at metoden kan brukes til. Siktemålet er altså å fange opp meninger, holdninger, opplevelser og erfaringer. Denne sonderende holdningen har konsekvenser for den praktiske fremgangsmåten. Kanskje ser respondentene aspekter ved mitt studieobjekt som jeg på forhånd ikke har tenkt på. Kanskje tilsier deres erfaringer at noe i Lesersørviss sin tilnærming ikke virker som det er tenkt, eller kanskje har de oppdaget at deler av denne fremgangsmåten kan brukes på nye og overraskende måter.

Samtidig påvirkes min egen forforståelse etter hvert som jeg får mer kunnskap om emnet, hvilket betyr at deler av undersøkelsen kanskje må endres underveis. For å ta høyde for disse mulighetene kreves et fleksibelt design, hvor respondentene får fortelle om sine egne tanker og opplevelser med sine egne ord. Da synes det lite gunstig å komme med på forhånd fastlagte svaralternativer. «Kvalitativ metode er særlig hensiktsmessig hvis vi skal undersøke fenomener som vi ikke kjenner særlig godt, og som det er forsket lite på.» (Johannessen, Tuft og Christoffersen, 2010:32). Det finnes imidlertid flere kvalitative tilnærminger som på ulikt vis vil kunne generere data som er relevant for min problemstilling. Jeg anser observasjon og intervju som de mest aktuelle. Ikke-deltagende observasjon av bibliotekpersonale som bruker Lesersørviss, eller bibliotekarstudenter som lærer Lesersørviss, ville kunne avdekke sentrale trekk, både ved selve metodikken og dens anvendelse.

Ved å benytte intervju vil en på den annen side få en bedre tilgang til respondentenes tanker rundt handlingene de foretar når de formidler litteratur. En tredje mulighet er å kombinere observasjon og intervju. Dette ville gi en dobbel tilgang, som både ivaretar det praktiske aspektet ved å benytte metoden, samtidig som et intervju i etterkant ville fått med respondentenes meninger og refleksjoner. Min problemstilling spør hvilket potensiale respondentene ser i Lesersørviss, med tanke på folkebibliotekenes formidlingsoppgaver. Jeg har vurdert det slik at intervju er fremgangsmåten som kan gi flest og best svar på dette spørsmålet. Som det vil fremgå av den praktiske gjennomgangen av prosjektet senere i kapittelet, inneholder min tilnærming også noe observasjon, der forholdene har lagt til rette for dette. Intervjuer har imidlertid vært min hovedtilnærming til datainnsamling. Da det finnes flere varianter av forskningsintervjuet, skal jeg i neste del beskrive hva jeg har vektlagt.

2.4 - Semistrukturert intervju

«Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å forstå sider ved intervjupersonens dagligliv, fra hans eller hennes eget perspektiv.» (Kvale & Brinkmann, 2012:43). For å imøtekomme de

ovennevnte kravene til fleksibilitet i forskningdesignet, har jeg valgt å benytte *semistrukturerte intervjuer*. At intervjuet er semistrukturert, vil si at det hverken er en lukket spørreskjemasamtale, eller en åpen meningsutveksling. Det semistrukturerte forskningsintervjuet brukes tidvis synonymt med dybdeintervju, og kjennetegnes av at intervjuer og respondent snakker relativt fritt om forhåndsbestemte temaer. Det semistrukturerte intervjuet er hensiktsmessig om en vil utforske nyanser i erfaringer og opplevelser, da respondentene får anledning til å reflektere over sine meninger knyttet til fenomenet som utforskes (Tjora, 2017:113-114). Som nevnt i 2.2.2, ser jeg mye fruktbart i fenomenologisk tenkning på metodenivå. Jeg ønsker å innhente frie beskrivelser av sider ved respondentenes livsverden.

2.5.0 - Utvalg, rekruttering og utvalgsstørrelse

I denne oppgaven har jeg to grupper med respondenter: bibliotekarer og bibliotekarstudenter. Ettersom forarbeidet med utvalget har vært ulikt og kriteriene for gruppen var forskjellig, behandler jeg de respektive utvalgene hver for seg under. Målet med undersøkelsen var ikke å generalisere resultatene til en større populasjon. Hovedsaken var heller ikke å sammenligne enheter i utvalget. Jeg ønsket å komme i kontakt med respondenter som gjennom sine kunnskaper og erfaringer best mulig kunne belyse ulike sider ved Lesersørvis. Dermed har jeg i begge grupper benyttet kriteriebasert utvelgelse, hvor respondentene er valgt ut fra kriterier som har som mål å få viktig kunnskap om forskjellige sider ved emnet. Videre har jeg for hvert utvalg tenkt ut variabler som kan påvirke tilegnelsen eller utøvelsen av metodikken, slik at gruppene ble uensartede og sammensatte. For bibliotekarene var en slik variabel bibliotekets geografiske plassering, mens alder og kjønn kunne spille en rolle for bibliotekarstudentene. Jeg har falt ned på fire respondenter fra hver av de to gruppene, fordi jeg tenker det er et minimum for å få et fyldig nok materiale. Jeg kunne tatt med flere respondenter, men da ville kapasitetshensyn gjort at kvaliteten på intervjuene og den påfølgende analysen ble forringet.

2.5.1 - Folkebibliotekarene

Da jeg skulle finne respondenter fra praksisfeltet, var det særlig to faktorer som var viktig: at respondentene hadde tilstrekkelig kunnskap om Lesersørvis til å danne seg et bilde av metodikken, og at de forskjellige bibliotekene reflekterte ulike grader av anvendelse av Lesersørvis. For å imøtekomme kriteriet om tilstrekkelig kunnskap om Lesersørvis, tok jeg ved prosjektstart utgangspunkt i store biblioteker. For å sikre ulik anvendelsesgrad, benyttet jeg en variabel som etterstrebet geografisk spredning. Grunnlaget for at jeg først tok sikte på å verve respondenter fra større biblioteker, hang sammen med de ansattes antatte muligheter til etterutdanning. De større bibliotekene har naturlig nok flere ressurser enn de mindre, både økonomisk og i antall årsverk,

dermed har de ansatte bedre mulighet for å delta på kurs og seminarer. Her kan en dessuten forvente å finne en større grad av spesialisering hos personalet enn i små og mellomstore biblioteker, hvor de ansatte gjerne gjør litt av alt. Det er ikke uvanlig at de store bibliotekene har ansatte som bare jobber med formidling, og at stillingstittelen deres enten retter seg spesifikt mot barn eller voksne. Følgelig har de mye kunnskap om og erfaring med mangfoldet av aktiviteter, fremgangsmåter og tilnærminger på feltet.

For å få frem nyanser om mitt studieobjekt var det viktig at bibliotekarene jeg intervjuet tilhørte folkebibliotek som i ulik grad benytter Lesersørvis som en del av sitt formidlingstilbud. Når bibliotekene bruker Lesersørvis i forskjellig grad og på ulike måter, kan det bety at de ser ulike potensialer og bruksområder for metoden. Eventuelt kan det være et uttrykk for at de mener noen deler av fremgangsmåtene Lesersørvis foreskriver er mer anvendelige enn andre. Mye kompetanse og mange nøkkelpersoner er samlet på Østlandet, dermed ønsket jeg også å få kontakt med formidlere fra andre deler av Norge, som kanskje hadde et annet blikk på emnet. Som en vil se under neste punkt, måtte jeg etter hvert gi opp å bare ha med store biblioteker, og den geografiske spredningen ble ikke fullt så bred som først planlagt. Jeg mener imidlertid at kriteriene om ulik anvendelsesgrad og tilstrekkelig kunnskap om metoden har blitt ivaretatt.

2.5.2 - Covid-19, en kompliserende faktor

For å sikre en god geografisk spredning, valgte jeg ut ett bibliotek fra hver himmelretning; nord, sør, øst og vest. Samtlige var store biblioteker, som representerer en ulik anvendelsesgrad av Lesersørvis. Da jeg hadde kommet frem til hvilke biblioteker jeg ville ha med i undersøkelsen tok jeg kontakt med biblioteksjefene, som videreformidlet prosjektet til aktuelle kandidater. Tidlig i 2020 hadde jeg avtaler om intervju med representanter fra alle de ønskede bibliotekene. Så kom pandemien, biblioteker stengte ned og personalet arbeidet fra hjemmekontor. Da samfunnet begynte å komme tilbake til normalen for en periode sommeren 2020, hadde to av bibliotekarene jeg opprinnelig skulle intervjuer byttet arbeidsplass. Dermed måtte jeg finne en erstatning for dem.

Dette lyktes meg for et av bibliotekene, men vedkommende valgte etter hvert å trekke seg uten å oppgi noen grunn. Det skjedde høsten 2020, da smittetallene igjen var på vei opp og pandemi-situasjonen var noe uoversiktlig. Som jeg kommer tilbake til i 2.6, har jeg så langt det har vært mulig ønsket å gjøre intervjuene fysisk, noe som kan ha vært en medvirkende årsak til at respondenten trakk seg. Med begrenset tid til rådighet, valgte jeg ut to bibliotekarer jeg visste hadde tilstrekkelig kunnskap om Lesersørvis gjennom sine roller i fysisk kursing i metodikken og medvirkning i nettkurset om Lesersørvis. De aktuelle respondentene tilhørte et mellomstort og et lite bibliotek. Dette kan ha gjort utvalget rikere enn det jeg i utgangspunktet ville fått, da jeg på den måten fikk med perspektiver fra folkebibliotek i ulike størrelser, samtidig som respondentene hadde

en mer variert erfaring med metodikken. Utvalget fra bibliotekarene jobber på Stormen, Sølvberget, Askerbibliotekene og én av Deichmans filialer.

2.5.3 - En kort presentasjon av bibliotekene

Stormen bibliotek i Bodø åpnet i nye lokaler i 2015. Første åpningsår hadde de en økning fra 120 000 til 450 000 besøkende i året. I sin *Strategi og handlingsplan 2016-20* skriver biblioteket at de har som visjon å være landsdelens viktigste kulturelle kraftstasjon. Stormen har organisert sine tjenester i tre søyler: samlingsutvikling, formidling og møteplass. De har som mål «å ha en samling som er blant de beste i Norge.» Formidling fremheves som et virkemiddel for å øke interessen for samlingen. Lesersørvís er et eget punkt under søylen formidling, hvor det heter at «[a]lle ansatte i biblioteket skal beherske metoden [L]esersørvís.» (Bodø kommune, 2016:520). Stormen fikk Bibliotekforeningens pris for «Årets bibliotek» i 2018.

Deichman er Norges største og eldste folkebibliotek, og består av 22 biblioteker spredt rundt Oslo. Samlet har de rundt 280 ansatte (Deichman, 2021). Høsten 2019 ble hele den publikumsrettede delen av Deichmans personale kurset i Lesersørvís. I *Bibliotekplan for Oslo kommune 2019-2022* defineres fire mål, hvorav et av de omfatter formidling: «Biblioteket skal tilby og formidle relevant kunnskap, litteratur og kulturopplevelser.» (Oslo kommune, 2019). I mitt utvalg har jeg med en av de mindre filialene, som også blir det minste biblioteket i utvalget.

Sølvberget er blant Norges best besøkte biblioteker. Foruten hovedbiblioteket i Stavanger sentrum, har de fire filialer. I sin visjon har Sølvberget opplevelse og formidling som en av fire hovedmålsettinger (Sølvberget, 2013). I årsrapporten for 2020 oppgir Sølvberget at de hadde «81 fast ansatte fordelt på 67,65 årsverk.» (Stavanger kommune, 2020). Sølvberget er blant de bibliotekene i utvalget som mest tydelig har gjort Lesersørvís til et profilert tilbud. På nettsiden skriver Sølvberget: «Lesersørvís er en verktøyskasse for litteraturformidling. Vi formidler lesetips til lånerne våre både på nett, på arrangementer og en til en i biblioteket.» (Øvrebø-Uldal, 02.06.20).

Etter kommunesammenslåinger i 2020 består Askerbibliotekene av fem bibliotek, med rundt 30 ansatte. Under punktet «arrangementer og formidling» heter det at «Askerbibliotekene har et variert program gjennom hele året med arrangementer tilpasset alle aldre. Vi inviterer til forfatterbesøk, foredrag, forstillinger, minikonsserter, kurs og mye mer.» (Askerbibliotekene u.å.).

2.5.4 - Bibliotekarstudentene

Blant bibliotekarstudentene ønsket jeg å intervjuer avgangselever med interesse for å jobbe i folkebibliotek etter endt utdanning. Siden Lesersørvís ikke er en del av undervisningstilbudet på OsloMet, var det dessuten avgjørende at studentene hadde tid og overskudd til å gjennomgå kursing

i Lesersørvis i tillegg til ordinær undervisning. Jeg tok utgangspunkt i avgangselevne fordi de har vært gjennom størsteparten av det obligatoriske pensumet på bibliotekarutdanningen og vært ute i to praksisperioder på bibliotek. I tillegg har de formodentlig en klarere forestilling om hvor de ønsker å arbeide etter endt utdanning. At de ville jobbe i folkebibliotek var viktig både med tanke på Lesersørvis sitt anvendelsesområde, og for å imøtekomme de avgrensningene jeg foretok da jeg bestemte problemstillingen. Jeg regnet dessuten med at det ville være lettere å verve respondenter blant avgangselevne, da de snart skulle ut på jobbsøkermarkedet og kanskje så seg tjent med litt ekstra kursing. Da disse kriteriene var på plass, måtte jeg finne en måte for å komme i kontakt med aktuelle kandidater.

Jeg tenkte at det var en god sjanse for å møte studenter som ønsket seg til folkebibliotek blant dem som tok faget Bib3300 – Samtidslitteratur. Dette faget skulle gi en innføring i samtidslitteraturen og dens rolle i offentligheten, hvor praktiske øvelser i ulike formidlingsformer var særlig vektlagt (OsloMet, 2019). Jeg antok at dette faget ville appellere mer til studenter som ønsket å arbeide i fylkes- folke- eller skolebibliotek, enn til dem som siktet seg inn på en jobb i fagbibliotek. Dermed tok jeg kontakt med faglærer for å få komme på en forelesning og fortelle om prosjektet. I tillegg fikk jeg med faglærers hjelp lagt ut et informasjonsskriv på fagets Canvas-rom, slik at studenter som ikke var til stede på den aktuelle forelesningen fikk høre om prosjektet. Jeg vil fortelle mer inngående om opplegget for studentene som deltok på kursingen i Lesersørvis under neste del.

Det var mellom trettifem og førtifem studenter som tok Bib3300 – Samtidslitteratur dette semesteret. I utgangspunktet ønsket fjorten studenter å bli med på kursrekken i Lesersørvis, men jeg måtte gi to av dem avslag fordi de ikke hadde tid til å delta på en tilstrekkelig mengde kurs. Dermed var det tolv studenter som gjennomførte kursing i Lesersørvis, to menn og ti kvinner. Gruppens deltagere hadde et aldersspenn fra 20 til 40 år. Da jeg så skulle velge ut fire av dem til intervju, la jeg først og fremst vekt på hvilken bibliotektype de helst ønsket å jobbe i. Ni av elleve oppga at de foretrakk folkebibliotek. Blant disse prøvde jeg å gjenspeile mangfoldet i gruppen som gjennomgikk kursing, gjennom å bruke variablene kjønn og alder. Jeg endte opp med et utvalg bestående av tre kvinner og en mann. Aldersinndelingen var som følger: en respondent under 25, en over 25 og under 30, en over 30 og under 35, og en over 35.

2.5.5 - Kursing av bibliotekarstudentene

I denne delen vil jeg redegjøre for hvordan kursingen av studentene foregikk. De etiske aspektene ved opplegget for studentene vil bli drøftet under 2.9.2. For å kurse studentene i Lesersørvis, etablerte jeg et samarbeid med Fylkesbiblioteket i Akershus, hvor Norges fremste ekspert på Lesersørvis, Vanja Øyrås jobber. Øyrås har bred erfaring i å lære bort Lesersørvis, dermed lot jeg

henne utarbeide et kursopplegg for studentene. I denne fasen av prosjektet var min rolle å fasilitere kurslokaler og avtale tidspunkt for møtene. Det er fylkesbiblioteket i Telemark som selger Lesersørvís-håndboken, og fra dem fikk vi håndbøker som hver av studentene ble utstyrt med. I tillegg til å lese håndboken på 83 sider, deltok studentene på fire kurs i Lesersørvís, fordelt utover semesteret. Sammenlagt hadde kursrekken en varighet på tretten timer.

Jeg var til stede på alle kursdagene, hvor jeg observerte og tok notater. Disse notatene har siden vist seg å være et godt tilskudd til intervjuene, da jeg fikk mulighet til å studere interaksjonen og progresjonen til studentene gjennom kursrekken. Samtlige av Lesersørvís-seminarene kombinerte forelesningssegmenter med praktiske oppgaver. Den første fjerdedelen av kurset fungerte som en introduksjonsforelesning til Lesersørvís, hvor Øyrås redegjorde for metoden, dens historie og hva som skjer på feltet. De resterende tre kursdagene omhandlet også stoff fra nettkurset Sjangerskolen. «Målet med Sjangerskolen er å gi biblioteksansatte økt kompetanse på litterære sjangre, og inspirasjon til nye formidlingstiltak.» (Viken fylkesbibliotek, 2018). Disse kursene lignet på møtene som Læringsnettverket for Lesersørvís i Akershus og Østfold pleide å ha, hvor hvert møte kretset rundt en bestemt type litteratur. I løpet av kurset jobbet studentene med lyrikk, skrekklitteratur og sakprosa, hvor de anvendte Lesersørvís sine verktøy på disse sjangerne. Da kursrekken var ferdig, fikk deltagerne et kursbevis fra Akershus fylkesbibliotek.

2.5.6 - Presentasjon av respondentene

Bibliotekarstudentene har fått pseudonymer fra A-D. Anne hadde hatt et år på folkehøgskole før hun begynte på bachelorgraden i bibliotek og informasjonsvitenskap. Tidligere hadde hun jobbet litt som vikar på et mindre folkebibliotek. Bente jobbet på et fagbibliotek da hun ble intervjuet. Hun hadde tatt en bachelorgrad i musikk, dans og drama i forkant av bibliotekarstudiene. Cato studerte arkeologi og kunsthøgskole før han begynte på bibliotekarutdanningen. Han har også jobbet i brukthandel, hvor han hadde ansvar for litteratur. Diana jobbet på intervjuetidspunktet som vikar på to mellomstore folkebiblioteker. Hun hadde ikke studert før hun begynte på bachelorgraden i bibliotek og informasjonsvitenskap.

Bibliotekarene har pseudonymer fra E-H. Elin har jobbet mer enn 10 år på sitt bibliotek, i ulike stillinger. I tillegg til bibliotekarutdanningen har hun studert nordisk. Frida er utdannet bibliotekar, og har vært ansatt på sitt bibliotek over 20 år. Hun begynte å jobbe i bibliotek før hun tok utdannelsen, og har besatt et bredt spekter av stillinger. Grete har jobbet over 15 år på sitt bibliotek, hvor hun har jobbet med både barn og voksne. Foruten bibliotekarutdannelsen har hun studert mediefag og kunsthistorie. Hilde har jobbet over 15 år på sitt bibliotek. I tillegg har hun jobbet på fylkesbibliotek og skolebibliotek. Hun er utdannet bibliotekar og har dessuten studert nordisk og teaterkommunikasjon.

2.6 - Intervjuguide

Intervjuguiden for de to respondentgruppene var litt ulik, da kriteriene jeg målte Lesersørvis sitt potensiale opp mot på noen områder avvek fra hverandre. Begge intervjuguidene hadde imidlertid samme grunnstruktur, hvor de overordnede temaene og rekkefølgen på disse var den samme (Se vedlegg 2 og 3). Innad i den enkelte del, har jeg imidlertid ikke hatt noen skrupler med å stokke om på spørsmålenes rekkefølge. Om respondenten hadde et godt driv i en bestemt retning fulgte jeg opp dette, og i tilfeller hvor respondenten introduserte uventede aspekter kom jeg med improviserte spørsmål relatert til disse. Jeg vil komme tilbake til denne måten å intervju på under 2.10. For begge grupper begynte intervjuet med spørsmål tilknyttet verdigrunnlaget for litteraturformidling. Så kom en del med generelle spørsmål om Lesersørvis. Til slutt hadde jeg noen spørsmål som mer direkte tok opp Lesersørvis' nyttepotensiale, sett opp mot bibliotekoppgavene og læremålene i forskningsspørsmålene.

Det er flere grunner til at intervjuguidene ble strukturert på denne måten. For det første anså jeg denne rekkefølgen som en naturlig progresjon, hvor intervjuet har mer av en retning, heller enn at respondenten svarer på frittstående enkeltspørsmål. For det andre, letter en lignende grunnstruktur det påfølgende analysearbeidet. For det tredje var denne spesifikke rekkefølgen viktig for å få så frie beskrivelser og betraktninger som mulig fra respondentene. Jeg har selvsagt bestrebet meg på å formulere spørsmålene på en slik måte at de ikke er ledende. Likevel påvirkes respondenten etter hvert som intervjuer introduserer flere aspekter ved saken. Dette skjer spesielt i intervjuets siste del, hvor spørsmålene mer direkte tar tak i studentenes studier og folkebibliotekenes oppgaver. Dermed har jeg vurdert det som gunstig å bevege seg fra det generelle til det mer spesifikke.

Generelt har jeg prøvd å holde spørsmålene åpne, nøytrale og fokuserte. I intervjuguidene har jeg skrevet fullstendige spørsmål, heller enn stikkord. I intervjusituasjonen har intervjuguiden fungert som en huskeliste for hva jeg ønsker svar på, men jeg har tilpasset ordlyden og omformulert spørsmålene til å passe i de konkrete sammenhengene spørsmålene ble stilt.

2.7.1 - Praktisk gjennomføring

I kvalitative metoder søker en «et mest mulig nært og direkte forhold til det som studeres,» (Repstad, 2007:17). I dette prosjektet har jeg vektlagt å være i samme rom som de jeg intervjuet, slik at den kommunikative prosessen skulle få skje mest mulig uhindret. Min overbevisning er at dersom forskeren er fysisk til stede med respondenten, vil respondentens repertoar for å gjøre seg forstått maksimeres. Om en ser for seg at en intervjuer noen via e-post, vil forskeren bare ha språket og formuleringene til respondenten når han prøver å forstå meningsinnholdet i ytringene. I et intervju over telefon, vil informasjonen om motpartens respons på et spørsmål formidles av

stemmen i tillegg til språket. Dette vil gi mer informasjon om vedkommendes meninger, da pausering, betoning og tonefall veileder forskeren i hvordan et utsagn skal forstås.

I et videomøte over Teams, Skype eller Zoom vil intervjueren i tillegg kunne støtte seg på visuelle inntrykk, som at respondenten trekker på smilebåndet eller gjør en gest i sammenheng med en uttalelse. Sistnevnte fremgangsmåte utstyrrer forskeren med flere inntrykk, som øker sjansen for at meningen i utsagnene til respondentene tolkes slik de er intendert. Jeg mener at det fysiske møtet utgjør den mest privilegerte posisjonen for forskeren for å forstå sine respondenter. Når en sitter ovenfor hverandre, kan en få øyekontakt på en helt annen måte enn når en ser *på* noens øyne gjennom en skjerm. En kan ta inn mer subtile signaler enn de intenderte meningsforsterkerne som kroppsspråket utgjør, og være var på stemningsskifter. I tillegg er det lettere å få en god flyt i samtalen, fordi en bedre kan anslå timingen for å smette inn et oppfølgingsspørsmål eller sammenfatte hva en har oppfattet at den andre har sagt.

Som konsekvens av dette, har jeg strukket meg langt for å få til fysiske møter med respondentene. Dette har ikke vært lett med tanke på pandemien, men samtlige av respondentene har vist stor vilje til å legge til rette for så gode intervjuer som mulig. Jeg har reist til Bodø, Stavanger og Oslo, noe som har gitt meg muligheten til å se meg om på de aktuelle bibliotekene. Bibliotekarene har blitt intervjuet på møterom og kontorer på de respektive bibliotekene. Den siste av bibliotekarene ble intervjuet våren 2021, da bibliotekene igjen var stengt og restriksjonene var strenge. Dermed ble dette intervjuet gjort via Teams. Tre av fire bibliotekarstudenter intervjuet jeg på et av møterommene til OsloMets bibliotek i P48. Den siste av studentene fikk seg brått jobb et helt annet sted i Norge, så dette intervjuet ble jeg nødt til å gjennomføre via Zoom.

Jeg har benyttet lydopptak på samtlige åtte intervjuer, nærmere bestemt Diktafon-appen til Nettskjema. Da intervjuene var gjennomført, hørte jeg gjennom lydfilene og tok notater for å danne meg et best mulig bilde av hva som var blitt sagt, og hvordan. Intervjuene ble så transkribert i sin helhet, så raskt det lot seg gjøre etter intervjuet. Som jeg vil komme tilbake til under 2.8, ble analysen av intervjuene gjort i en vekselvirkning mellom å høre intervjuene, og å lese transkripsjonen. Hvert av intervjuene varte rundt halvannen time. Transkriberingen utgjorde i overkant av 150 sider i Times New Roman, i skriftstørrelse 12 med halvannen linjeavstand.

2.7.2 - Transformasjonen fra tale til tegn

I *Det kvalitative forskningsintervju* problematiserer Kvale og Brinkmann transkriberingen, og viser hvordan transkripsjonen er oversettelse fra talespråk til skriftspråk hvor informasjon kan gå tapt. «Lydopptaket av intervjuet innebærer en første abstraksjon fra de samtalende personers direkte fysiske tilstedeværelse, og det medfører tap av kroppsspråk, for eksempel kroppsholdning og gester.» (Kvale & Brinkmann, 2012:187). Når lydopptakene så omarbeides til tekster, forsvinner

stemmeleie, åndedrett og intonasjon. «Transkripsjonen er kort sagt svekkede, dekontekstualiserte gjengivelser av direkte intervjusamtaler.» (Kvale & Brinkmann, 2012:187). Transkribering er likefullt en nødvendighet for å gjøre materialet oversiktlig til analysen, som «verktøy for fortolkningen av det som ble sagt i intervjuene.» (Kvale & Brinkmann, 2012:200).

Jeg begynte med å transkribere intervjuene i sin helhet. I noen tilfeller har utsagn og fortellinger jeg i utgangspunktet antok var avsporinger uten betydning for min kontekst, siden vist seg å være god informasjon. Transkriberingen ble imidlertid ikke gjort ordrett. I de åtte intervjuene jeg gjennomførte, ble det snakket et mangfold av dialekter. De fleste av intervjuene ble oversatt til bokmål fortløpende. Videre har jeg kuttet ut åpenbart muntlige ord som «ikke sant» og «liksom» der de forekommer veldig hyppig og ikke tjener noen funksjon i setningen. I tillegg har jeg utelatt navn på biblioteket de jobber på eller kolleger som ble nevnt ved navn i intervjuet. «Transkripsjonen medfører også en utvelgelse av hvilken av de mange dimensjonene av muntlige intervjusamtaler som skal med i den skriftlige transkripsjonen.» (Kvale & Brinkmann, 2012:190). Her har jeg lagt meg på et mellomnivå, hvor målet har vært å få med aspekter som kan være viktig for hvordan utsagn kan tolkes.

Jeg benyttet et enkelt hjemmelaget system: Intervjuers stemme angis med fete typer, kursiv brukes for å vise at respondentene legger trykk på enkeltord i setningen. For å markere pausering, tenkepauser eller leting etter ord, har jeg brukt (.) (..) (...) avhengig av pausens varighet. Jeg har brukt blå skrift for å beskrive stemmebruk eller måter å snakke på, og grønn skrift i parentes for egne refleksjoner som oppstod under transkriberingen. Jeg har angitt hvert tiende minutt i rød skrift, slik at det skulle være lettere å finne frem til enkeltdeler i intervjuet om jeg ønsket å høre det igjen. I tilfeller hvor jeg ikke har klart å tyde enkeltord, blir det markert med (?) i gult. Jeg har hoppet over en linje når det er klart avskilte spørsmål, men fortsatt på samme linje og med fete typer om intervjuer kommenterer eller kommer med nært relaterte oppfølgingsspørsmål. Enkelte ganger har det oppstått avbrudd i intervjuet som ikke har noen interesse for min kontekst. Dette kan være at en kollega har banket på og kommet inn på kontoret, eller en telefon har ringt. Det har også forekommet misforståelser eller respondenten har ønsket å få gjentatt spørsmålet for å få klarhet i meningen. Da er dette utelatt fra transkripsjonen med en kort forklaring i < >.

2.8.0 - Analyse

Kvale og Brinkmann slår fast at hvordan noe skal analyseres, avhenger av hva som skal undersøkes. Som kjent spør min problemstilling etter hvilket potensiale og eventuelle begrensninger respondentene ser i formidlingsmetodikken Lesersørvis, med tanke på folkebibliotekenes formidlingsoppgaver. Det er med andre ord respondentenes meninger og forståelse av fenomenet Lesersørvis jeg ønsker å undersøke, i sammenheng med noen oppgaver, mål og funksjoner

bibliotekarer skal utføre, samt studentenes læringsmål. «Fortolkeren forsøker her i en fortettet form å formulere det den intervjuede selv oppfatter som meningen med sine uttalelser.» (Kvale & Brinkmann, 2012:221). Når jeg skal få tak i respondentenes meninger, må det fortolkning til: «En tolkende lesning er et forsøk på å forstå hvordan informantene tolker og forstår det fenomenet forskeren studerer, eller få fram informantenes versjon av hvordan de finner mening i sosiale fenomener.» (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2010:168).

Respondentene er valgt på grunnlag av sine varierende kunnskaper om formidling generelt, og Lesersørvis spesielt. Mitt utgangspunkt er å se respondentene som informanter som gir et oppriktig uttrykk for sine meninger om emnet. Dette bryter med det som kalles mistankens hermeneutikk, «som tolker meningen som noe annet enn det som sies, og leter etter skjulte intensjoner og planer.» (Kvale & Brinkmann, 2012:219). At jeg ikke leter etter uttrykk for noe underbevisst eller ideologisk bak respondentenes uttalelser, betyr likevel ikke at jeg bare forholder meg til det åpenbare innholdet i et utsagn. En tolkning vil også innebære å se materialet i en større sammenheng gjennom en pendling mellom del og helhet, både i det enkelte intervjuet og når en ser intervjuene samlet.

2.8.1 - Analyse som bricolage

«*Bricolage* er noe som er sammensatt ved hjelp av tilgjengelige verktøy, selv om verktøyene ikke er beregnet på den foreliggende oppgaven.» (Kvale & Brinkmann, 2012:239). Heller enn å bruke en fastsatt analysetilnærming, har jeg valgt å benytte en blanding av fruktbare innfallsvinkler og ad hoc-teknikker for å maksimere utbyttet av det innsamlede materialet i min spesifikke kontekst. Siden jeg ikke følger en fastsatt prosedyre som i en etablert analysemetode, vil jeg gi en grundig redegjørelse for hvordan jeg har gått frem i analysen. For at en skal makte å prosessere materialet trenger en å bryte det ned til mindre enheter, samtidig som en fortetting innebærer en forringelse av informasjonsrikdommen. Kvale og Brinkmann advarer mot at en for sterk vektlegging av den transkriberte teksten kan føre til at analysen blir fragmentert, og teksten blir redusert til «enkeltvis meninger som oppfattes som verbale data.» (Kvale & Brinkmann, 2012:200).

For å avhjelpe den ønskede balansen har jeg jobbet med teksten på flere nivåer, for å kunne ta inn mest mulig av tekstens mening. I det videre vil jeg vise hvordan jeg har jobbet med transkripsjonene i flere faser. For å få klarhet i meningen i et utsagn, må en både se på innholdet i utsagnet, og måten det ble ytret eller uttrykt på. For analyseformål begynte jeg å jobbe med teksten på to nivåer, som meningsinnhold, og som uttrykt ytring. Etter å ha betraktet dem hver for seg, så jeg de to nivåene i sammenheng, som ga en første helhetsforståelse av intervjuene. Jeg har altså studerte transkripsjonen som uttrykt ytring, (første transkripsjon) som meningsinnhold, (bearbeidet transkripsjon) som uttrykt meningsinnhold (behandlet transkripsjon), og til slutt som en

meningsfortetting hvor jeg så respondentenes besvarelser i forhold til hverandre.

Et siste steg kom til som følge av et feilslått forsøk på å fremstille resultatene. Som jeg vil komme nærmere inn på i 2.8.3, sorterte jeg spørsmålene jeg har stilt respondentene i emnekategorier. I et tidlig utkast til presentasjon av funn, tok jeg utgangspunkt i emnekategoriene i kronologisk rekkefølge, og prøvde å vise frem de ulike posisjonene respondentene inntok til emnene. Antagelsen var at denne måten å vise frem resultatene på ville relatere spørsmålene i intervjuguiden til respondentenes besvarelser på en ryddig og oversiktlig måte, og ivareta konteksten for besvarelsene. Resultatet ble imidlertid en unødvendig omstendelig rapport, full av lange sitater med mye gjenfortelling og parafrasering. Følgelig fungerte ikke formen til å fremstille funnene i undersøkelsen. Det var imidlertid en nyttig øvelse som fikk frem de viktigste sidene ved intervjuene, dermed betrakter jeg det nå som en del av den analytiske prosessen.

2.8.2 - Teksten som uttrykt ytring

I 2.7.2 fortalte jeg hvordan jeg i transkriberingen hadde med angivelser for pausering, trykklegging, og måter respondentene brukte stemmen på. I denne første varianten av transkriberingen var respondentenes formuleringer gjengitt i et muntlig språk, hvor nøling, latter og halve setninger var tatt med. Tanken var at en såpass detaljert transkribering ville gi et tydeligere inntrykk av hvordan ting var blitt sagt. Jeg er som kjent ute etter respondentenes meninger, og for å avhjelpe tolkningen av dette var det viktig å ha med noe om hvordan meningene var uttrykt. For å få en formening om dette har jeg spurt hva slags type utsagn det er det snakk om; hvorvidt meningen hadde karakter av å være en overbevisning, en antagelse, påstand, noe de tvilte på, en innsigelse eller en benektelse. Den mer formaliserte delen av analysen begynte med å lese gjennom disse første-transkriberingene, og gjøre seg opp en foreløpig mening om helhetsinntrykket for hvert intervju. På dette tidspunktet lette jeg ikke etter noe spesielt, men noterte ting jeg bet meg merke i under gjennomlesningen.

2.8.3 - Teksten som meningsinnhold

Neste steg tok sikte på å jobbe med teksten som meninger om ulike emner. På dette stadiet foretok jeg en forsiktig redigering av teksten, hvor jeg fjernet støy, gjentakelser av ord, nøling og pauseringangivelser. Videre ble teksten utsatt for en varsom bearbeidelse fra en muntlig til en skriftlig stil. I talespråket er setningene gjerne lengre, ofte med flere ledd og innskutte ord hvor komma er mer brukt enn punktum, dermed har jeg prøvd å dele opp setningene litt. Her var det viktig at det opprinnelige meningsinnholdet ble bevart, samtidig som tekstene ble strukturert i en form som var lettere å lese. Som jeg redegjorde for i 2.6, gjorde strukturen på intervjuguiden at de transkriberte intervjuene allerede forelå i tre overordnede tematiske deler: litteraturformidlingens verdigrunnlag, generelt om Lesersørvis, og Lesersørvis sett opp mot konkrete bibliotekoppgaver.

Disse overordnede temaene ble brukt som et utgangspunkt for å danne noen underordnede emnekategorier.

Emnekategoriene hadde basis i spørsmålene jeg stilte, og slo sammen grupper av spørsmål til mer overordnede emner. I intervjuguiden for bibliotekarene (vedlegg 2) handler noen av de innledende spørsmålene under formidlingens verdigrunnlag om formidlingen burde påvirke lånerens smak, vektingen av etterspørsel i forhold til kvalitetskravet i formålsparagrafen, og hvor villig bibliotekarene var til å bruke sin personlige smak i formidlingen. Dette har fått emnekategorien «eksplisitte formidlingsverdier.» Videre følger to spørsmål som tar opp at det skrives mindre kulturkritikk og at bokhandlere fokuserer mer på bestselgere, samtidig som det vokser frem foraer som Bokelskere og GoodReads hvor fritidslesere anbefaler hverandre litteratur. I begge spørsmålene blir det spurt hvorvidt dette påvirker bibliotekarenes rolle som litteraturformidlere. Disse spørsmålene er i emnekategorien «eksterne påvirkningsfaktorer.»

Slik fortsatte jeg gjennom transkriberingene. Respondentene fulgte som regel opp spørsmålene og holdt seg innenfor emnet, men slett ikke alltid. Det hendte eksempelvis ofte at de grep tilbake til tidligere emner senere i intervjuet. Gitt intervjuenes organiske form, hvor jeg forfulgte interessante betraktninger respondentene kom med, har samtlige av de transkriberte intervjuene flere spørsmål enn de på forhånd planlagte intervjuguiderne. Spørsmålene som ble stilt spontant i intervjuet, ble integrert i eksisterende emnekategorier der det var mulig, og om de tok opp nye emner lagde jeg egne kategorier for dette. Med det hadde jeg fått en begynnende oversikt over materialet. Neste steg var så å identifisere *meningsbærende elementer*, etter inspirasjon fra en fenomenologisk analyse.

Han foretar en systematisk gjennomgang av materialet og identifiserer tekstelementer som gir kunnskap og informasjon om de hovedtemaene han har festet seg ved. Slike tekstelementer markeres i marginen med ett eller flere kodeord som angir hva slags informasjon tekstelementet gir. (Johannessen, Tufte og Christoffersen,, 2010:168).

Kodingen bidro til å ordne datamaterialet i mindre enheter, og tok sikte på å beskrive respondentenes meninger om de ulike emnene. I kodingen tok jeg ikke hensyn til spørsmålet jeg hadde stilt, men søkte å identifisere hva slags informasjon respondentene ga meg. Med kodingen ble det tydeligere hvilke deler av materialet som hørte sammen. Respondentene foregrep spørsmål, tok opp igjen tråden på ting de hadde svart på tidligere, eller introduserte nye emner i forlengelsen av spørsmålet de hadde besvart. Dermed var det mye informasjon som måtte sees i relasjon til utsagn andre steder i intervjuet. I tilfeller der det var tydelig at et utsagn var relatert til noe vi hadde snakket om et annet sted i intervjuet, fikk disse felles koder. Slik fikk jeg bedre greie på de interne meningsrelasjonene i de enkelte intervjuene.

Jeg førte inn kodene jeg fant fortløpende i en tabell, hvor jeg også hadde pseudonymene til

alle respondentene. Etter hvert som jeg kodet de ulike intervjuene, markerte jeg kodeord og på hvilken side i intervjuene disse kodene var å finne. Tanken var at dette ville vise hvor respondentene snakket om de samme emnene, både på gruppenivå og i det enkelte intervju. Kodeordene var en ytterligere spissing av emnet respondentene drøftet. I tillegg til denne koden, ble hvert av utsagnene utstyrt med en underkode for å si noe om hva respondentene så ut til å mene om emnet slik det fremsto i teksten. Et eksempel på hvordan dette så ut i praksis: under emnekategorien «eksplisitte formidlingsvedrier» kom koder for en presisering av emnet respondentene snakket om. Her kunne en få koden «personlig smak,» og så en underkode for å angi respondentens mening, som «ambivalent» eller «uunngåelig.» Etter hvert som arbeidet med kodingen skred frem, sorterte jeg samtidig ut deler av materialet som falt utenfor problemstillingen. Etter første runde med koding satt jeg igjen med rundt 50 koder, med litt flere underkoder. Der det var naturlig, ble kodene slått sammen, slik at jeg gradvis fikk færre koder.

2.8.4 - Teksten som ytret meningsinnhold

I denne delen var tanken å kontrollere at det var overensstemmelse mellom de meningene jeg mente å ha funnet, og måten meningene var blitt ytret på. Rent praktisk innebar dette å se utskriften av de bearbejdede transkripsjonene, opp mot de første transkripsjonene. Så leste jeg nøye gjennom materialet. I venstremarg på de bearbejdede transkripsjonene markerer jeg stikkord om måten utsagnet var ytret på, om det var uttrykt som en påstand eller formulert mer usikkert. I høyre marg stod allerede emnekategoriene, koden for en spesifisering av emnet og de tentative underkodene for å fange inn meningen. Når jeg holdt de to versjonene av transkripsjonen opp mot hverandre, kunne en tidvis se at utsagn som fremsto bestemt og med stor sikkerhet i tekstlig form på det bearbejdede intervjuet, var ytret med større usikkerhet og forbehold i de første transkripsjonene. I denne delen ble det tidvis nødvendig å høre på lydklippene igjen for å høre stemmen til respondentene som en støtte til tolkningen. For å gripe tilbake til eksempelet jeg avsluttet 2.8.3 med, kunne koden «personlig smak» med underkoden «uunngåelig» suppleres med en angivelse av hvordan det var ytret, eksempelvis «med stor sikkerhet» eller «klare forbehold.»

2.8.5 - Meningsfortetting

Som nevnt kom det til noen spontane spørsmål under intervjuene, og rekkefølgen på spørsmålene i intervjuguiden varierte. Kodene og underkodene hadde gitt meg et godt utgangspunkt for å se mønstre og ulikheter i respondentenes uttalelser. Et siste steg i analysen var å sortere spørsmålene i en bestemt rekkefølge, og foreta en meningsfortetting av respondentenes besvarelser. «Meningsfortetting» medfører en forkortelse av intervjupersonenes uttalelser til kortere formuleringer. Lange setninger komprimeres til kortere, hvor den umiddelbare meningen i det som

blir sagt, gjengis med få ord.» (Kvale & Brinkmann, 2012:219). Dermed ble spørsmålene satt opp i en felles rekkefølge, og besvart med en slags essens hos hver respondent. Hver respondent fikk sin besvarelse i en egen farge, så det var lett å skille dem fra hverandre. Dette ga informasjon om ulike posisjoner respondentene inntok i forskjellige spørsmål. I noen tilfeller har jeg vektlagt hva som så ut til å være felles oppfatninger innad i et utvalg eller blant alle respondentene. Andre ganger har det vært mer interessant å få frem ytterposisjonene. Samtidig understøttet disse fortattede meningene helhetstolkningen av det enkelte intervju, da det ble lettere å se hvordan respondentene stilte seg til de ulike emnene i intervjuet.

2.9.0 - Etiske og metodologiske betraktninger

Fremgangsmåten jeg til slutt har gått for, er resultatet av en rekke valg jeg har måttet foreta underveis. Hver del av undersøkelsen har hatt særegne problemer knyttet til seg, dermed vil jeg i det videre presentere noen overveielser jeg har foretatt.

2.9.1 - Etikk og respondentutvalg

Da prosjektet samler inn personopplysninger som lagres elektronisk, er undersøkelsen meldt til Norsk senter for forskningsdata (NSD), som vurderte min behandling av personopplysninger til å være i samsvar med personvernlovgivningen. Data har blitt samlet inn og oppbevart i tråd med NSDs retningslinjer. Ettersom personopplysningene jeg samlet inn ikke ble vurdert som sensitive, og respondentene ble anonymisert, har det ikke konsesjonsplikt hos Datatilsynet. Respondentene har signert et samtykkeskjema med informasjon om deres rettigheter, om hvordan opplysningene oppbevares og brukes, og muligheten til når som helst å trekke seg fra undersøkelsen (Vedlegg 1).

I 2.5.2 fortalte jeg at jeg rekrutterte to av respondenter fra praksisfeltet ved å henvende meg til biblioteksjefene for å få kontakt med gode kandidater. Grunnen til at jeg gjorde det på denne måten var at jeg hverken kjente bibliotekene eller personalet som jobber der. Denne oversikten hadde derimot sjefene. For bibliotekarene er det imidlertid en mulighet for at deres deltagelse i prosjektet ble opplevd som mindre frivillig, da forespørselen om å bli med kom fra biblioteksjefen. En beslektet konsekvens av denne fremgangsmåten, kan være at biblioteksjefene har forespurt ansatte de vet har jobbet mye med Lesersørviss, og dermed har en positiv holdning til metodikken. En kunne tenke seg at dette medfører et utvalg som i større grad ser potensiale i metodikken, heller enn dens begrensninger.

Når det gjelder respondentenes rett til anonymitet, har jeg inngått noen kompromisser for å sikre at de ikke skal bli gjenkjent. Alle oppgavens respondenter har fått pseudonymer. Pseudonymer som begynner på bokstaver fra A-D er studenter, mens de som begynner på E-H er fra profesjonen. For å unngå gjenkjennelse lokalt, har jeg ikke koblet aldersgruppe med pseudonym hos

bibliotekarstudentene, eller arbeidssted og pseudonym hos bibliotekarene. Jeg har oversatt alle sitatene til bokmål, litt for å gi en oppgaven en god språklig helhet, men først og fremst for å ivareta respondentenes konfidensialitet.

2.9.2 - Roller, relasjoner og etikk

I boken *Analyse i kvalitative studier* (2014) argumenterer førsteamanuensis Vivi Nilssen for at forskerens subjektivitet verken kan eller bør unngås, men at den skal håndteres gjennom forskerrefleksivitet. Forskeren må «forholde seg refleksivt til egen subjektivitet gjennom hele forskningsprosessen, hva den gjør deg i stand til å se og hva den hindrer deg i å se.» (Nilssen, 2014:140). Jeg innledet metodekapittelet med å fortelle litt om min akademiske bakgrunn og arbeidserfaring. I den anledning nevnte jeg også at jeg hadde en viss kjennskap til Lesersørvis før dette prosjektet, og at Vanja Øyrås jobber på fylkesbiblioteket mitt folkebibliotek hører til under. I 2.5.3 skrev jeg at det var Øyrås som kurset bibliotekarstudentene i Lesersørvis. Det finnes både fordeler og ulemper ved å forske på et felt og på et fenomen som en har kunnskaper om fra før. Jeg vil starte med å si litt om hvorfor det kan være problematisk, før jeg til slutt forklarer valgene mine med utgangspunkt i mitt kunnskapsteoretiske syn.

Vi starter med den kjensgjerning at jeg hadde forkunnskaper om Lesersørvis før jeg begynte på prosjektet. Om forskeren undersøker noe han kan mye om fra før, kan det være et problem at studieobjektet ikke blir møtt med tilstrekkelig åpenhet. I verste fall kan forforståelsen en tar med seg inn i arbeidet prege undersøkelsen i negativ retning, ved at forskerens forutinntatthet forringer kvaliteten på funnene. På lignende vis kan mine relasjoner fra arbeidslivet innvirke på hvordan jeg utformer intervjuene og tolker resultatene. At jeg jobber på et folkebibliotek som i en viss utstrekning benytter Lesersørvis, og sokner til et fylkesbibliotek som bruker metoden aktivt, skjerper kravene til refleksivitet. Mer generelt kan det være krevende å drive forskning blant kolleger, fordi intervjuene kan få karakter av falsk innforståthet som skygger for den fulle meningen i det respondentene forteller. Dette omtales av noen som den holistiske feiltagelsen (Dalen, 2011:99).

At jeg kunne litt om Lesersørvis før prosjektstart, kan samtidig betraktes som en fordel; alle som foretar en akademisk undersøkelse starte med å skaffe seg informasjon om emnet de skal skrive om. At en allerede innehar noe av denne kunnskapen ved prosjektstart, frigjør tid til ytterligere fordypning i studieobjektet. Som en kunnskapsteoretisk inngang nevnte jeg Hans-Georg Gadamer's filosofiske hermeneutikk, hvor forskerens fordommer er hans vei inn i den hermeneutiske sirkel. Det en forutser og forventer at skal skje mens en befinner seg i de innledende fasene i et prosjekt, betinges av kunnskapen en har om studieobjektet. Det betyr at det i starten er forforståelsen som gir undersøkelsen retning og forskeren en formening om hva han skal lete etter

(Nilssen, 2012:68). Dette må imidlertid gjøres med en antagelse om at teksten en studerer forsøker å si oss noe, og at dette noe ikke nødvendigvis stemmer overens med våre fordommer. Dermed må forskeren være klar for å justere forforståelsen etter hvert som forståelsen trer fram.

Kontekstkunnskapen en har når en forsker på eget felt kan dessuten tilføre noe, både i utformingen av undersøkelsen og det påfølgende analysearbeidet. Utvalget i denne undersøkelsen består av bibliotekarer og bibliotekarstudenter, dermed har jeg har hatt en dobbeltrolle for begge gruppene. I tillegg til å bekle forskerrollen, er jeg for studentene en medstudent på et høyere nivå, og for profesjonsutøverne en kollega med mindre fartstid. At vi studerer på samme sted med de samme foreleserne, eller utfører mange av de samme arbeidsoppgavene, kan bidra til at jeg har lettere for å stille relevante spørsmål, og at veien til en horisontsammensmelting er kortere enn for noen som kommer utenfra. Jeg har imidlertid vært bevisst på å finne en balanse mellom nærhet og avstand til respondentene.

Det siste aspektet jeg vil problematisere, er at jeg valgte Vanja Øyrås som kursleder for bibliotekarstudentene. Jeg vurderte det slik at det ville være en uheldig rolleblending om jeg både skulle være den som lærte studentene om Lesersørvis, og den som undersøkte om de hadde utbytte av å lære om metodikken. Med en ekstern kursleder fikk jeg mulighet til å ha en mer tilbaketrasket rolle i forkant av intervjuene, og således ivareta en viss distanse til respondentene. Foruten at rolleblendingen ville være lite gunstig, trengte jeg noen som er kompetent i kursing generelt, og i denne metodikken spesielt. I utgangspunktet ser jeg det ikke som uheldig at kursholder har erfaring og engasjement for metodikken det undervises i. Dette er tvert imot en forutsetning for at studentene får en best mulig innføring i fenomenet jeg skal intervju dem om, og derfor det best tenkelige utgangspunktet for å vurdere nyttepotensialet til Lesersørvis for gruppen de representerer.

Samtidig burde ikke forskeren ha for sterke bindinger til interessenter i sakskomplekset som undersøkes. Øyrås har vært helt sentral i importen og utformingen av Lesersørvis i Norge, dermed må hun betraktes som den fremste forfekter av metoden her til lands. En oppgave av dette formatet har heller ikke hatt et budsjett til leie henne inn på konsulentbasis. Om seminarne for studentene hadde skjedd gratis på fritiden, ville Øyrås sin deltagelse få karakter av en tjeneste. Dette ville innebære at undersøkelsen preges av et avhengighetsforhold og følgelig har et habilitetsproblem. For at det ikke skulle herske noen tvil om forskerens selvstendighet, ble opplegget avklart med ledelsen i Akershus fylkesbibliotek. Dermed inngikk kursingen i arbeidstiden Øyrås har for fylkesbiblioteket. Gitt mulighetsrommet, anser jeg dette som den mest gunstige løsningen på mitt dilemma; studentene fikk tilbud om den best mulige opplæringen, samtidig som jeg ikke hadde noen graverende bindinger til interessenter.

For å sementere prosjektets autonomi, var det videre viktig med en tydelig kommunikasjon og rollefordeling i den avgrensede fasen av prosjektet hvor vi hadde et samarbeid. Min rolle var å

rekruttere studenter som var interessert, finne et tidspunkt det passet med kursing og bestille et egnet møterom på OsloMet. Øyrås sin involvering begrenset seg til å kurse studentene, på tilsvarende vis som hun har kurset store deler av praksisfeltet. Kursene lignet dem yrkesaktive bibliotekarer har vært gjennom, selv om det ble gjort noen tilpassinger da kursrekken ble holdt for studenter. Vi var hele tiden innforstått med at jeg ville intervju noen av studentene til oppgaven min i etterkant av kurset. Utvalget og utformingen av intervjuet var det selvsagt jeg som stod for.

2.10 - Pålitelighet og gyldighet

I 2.1 presenterte jeg en grunnleggende ontologisk antagelse for mange hermeneutisk orienterte forskere, nemlig at en kan snakke om mange samtidige virkeligheter, heller enn en allmenngyldig, observerbar virkelighet. Følgelig må forskeren ta høyde for at respondentene kan ha en helt annerledes virkelighetsoppfatning enn en selv. Om en som meg mener at menneskers virkelighetsforståelse kontinuerlig formes av situasjonen de befinner seg i, vil det ha epistemologiske implikasjoner ved at «kunnskap blir konstruert i møtet mellom forskeren og forskningsdeltakerne.» (Nilssen, 2014:25). Det betyr at både forsker og respondenter bidrar til kunnskapsproduksjonen, da kunnskapen ikke var noe som eksisterte i forkant av interaksjonen mellom forsker og respondent. «Virkeligheten er ikke noe som kan finnes og beskrives uavhengig av den samhandlingen som skjer.» (Nilssen, 2014:62). Selv om jeg er interessert i respondentenes erfaring med og oppfatning av et fenomen, vil dataene de gir meg farges av de ovennevnte forutsetningene. Foruten at forskeren setter rammene for intervjuet, former ordlyden i spørsmålene og fortolker svarene, vil vedkommende også bidra med sin respons på ytringene i intervjusituasjonen.

Da jeg i 2.6 presenterte intervjuguiden, nevnte jeg at jeg etterstrebet å holde rekkefølgen på intervjuets tre deler, men at jeg innad i den enkelte del stokket om på spørsmålene etter hvordan respondentene svarte. Om respondentene introduserte noe uforutsett som jeg i situasjonen vurderte som nyttig informasjon eller interessante betraktninger, kom jeg med spørsmål jeg ikke har stilt de andre respondentene. Ny som jeg er i intervjuhåndverket, har jeg også brukt transkriberingen til å forbedre intervjudelene oppbygging, og spisset spørsmålene underveis. Dette har ført til at de forskjellige intervjuene høres ganske ulike ut, fordi respondentene har fått ulik stimuli i intervjusituasjonen. Jeg mener fremgangsmåten har gitt meg mer og bedre kunnskap enn om jeg hadde en mer konsekvent og strukturert tilnærming, samtidig som hovedformålet aldri har vært å sammenligne enkeltsvarene.

Samtidig medfører alt det ovennevnte at en ikke vil kunne snakke om reliabilitet i en tradisjonell forstand, da det fordrer nøyaktig etterprøvbarehet av andre forskere. Flere har tatt til orde for at begreper som reliabilitet og validitet må behandles ulikt i kvalitativ og kvantitativ forskning.

Se F.eks. (Dalen, 2013:93) og (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2010:229). I denne oppgaven har jeg etterstrebet pålitelighet og gyldighet i den forstand professor i spesialpedagogikk ved UiO, Monica Dalen foreskriver: «å være veldig nøyaktig i beskrivelsen av de enkelte leddene i forskningsprosessen, slik at en annen forsker i prinsippet kan ta på seg de samme «forskerbrillene» ved en tenkt gjennomføring av det aktuelle prosjektet.» (Dalen, 2013:93).

FUNN

3.0 - Presentasjon av funn

I dette kapitlet vil jeg presentere funnene av undersøkelsen jeg har gjennomført. 3.1 tar for seg formidlingens verdigrunnlag. Verdigrunnlaget blir i denne oppgaven betraktet som noe som kommer forut for ulike metoder for formidling, som Lesersørvis er et eksempel på. Dermed blir det viktig å kartlegge noen trekk ved respondentenes verdigrunnlag før jeg tar fatt på Lesersørvis. I 3.2 fremstilles respondentenes opplevelse av og erfaringer med Lesersørvis. Her blir de mer generelle momentene som angår metodens potensiale og eventuelle begrensinger belyst. 3.3 tar for seg de spesifikke delene av bibliotekenes oppgaver som jeg satte fingeren på i 0.2, og som jeg siden brukte som vurderingskriterier i problemstillingens forskningsspørsmål. For at det skal være lettere å skille mellom respondentenes utsagn og øvrig tekst, har jeg satt sitater i kursiv i dette kapitlet.

3.1.0 - Formidlingens verdigrunnlag

I introduksjonskapitlets 0.3 argumenterte jeg for at formidlingens verdigrunnlag ville være viktig om en skulle studere fordeler og ulemper ved Lesersørvis mot de kriteriene jeg har valgt. Videre hevdet jeg at en ville kunne finne formidlingsverdier på individnivå, biblioteknivå og profesjonsnivå, og at verdiene på de ulike nivåene vil ha implikasjoner for Lesersørvis sitt bruksområde og hvordan metoden blir anvendt. I 1.6.3 presenterte jeg noen tenkelige fordeler og ulemper ved denne måten å jobbe med formidling på, som er nært knyttet til formidlingens verdigrunnlag. Av ovennevnte grunner har jeg viet den første delen av intervjuet til å få en forståelse av verdigrunnlaget som ligger bak respondentenes formidling.

3.1.1 - Folkebibliotekenes litteraturformidling

En første forståelse kan en få gjennom å høre hvordan respondentene legitimerer tiden og resursene bibliotekene bruker på formidlingen, og hvordan de posisjonerer sin praksis i forhold til andre aktører på det litterære feltet. En innsikt i respondentenes selvforståelse som formidlere og hva de sikter mot å oppnå, kan gi kunnskap om hvorfor de jobber som de gjør. En kunne tenke seg et bredt spekter av legitimeringer som enten peker tilbake på litteraturen, låneren eller biblioteket:

Eksempler på det sistnevnte kunne være at en formidler for å få høyere utlånstall eller skape oppmerksomhet rundt bibliotekets tilbud. En litterær legitimering av formidlingen ville kanskje ha som formål å støtte smalere og mindre etterspurte bøker, eller øke lånernes kunnskap om litteratur. En formidling med lånerne som legitimering kan være alt fra brukertilfredshet til tradisjonelle utviklingsmål som folkeopplysning og dannelse.

Det er selvsagt flytende grenser mellom disse kategoriene, og i praksis vil alle de

ovennevnte hensyn være representert i større eller mindre grad. Men når jeg spør etter hovedformålet med folkebibliotekenes litteraturformidling er det stor enighet blant studentene om at målet er å vise frem samlingen, introdusere låneren for egnet litteratur og generere leseglede. Diana slår fast at litteraturformidlingens funksjon er å *«gi dem lyst til å lese, ha lyst til å oppsøke litteratur, og gjøre det på en måte som treffer mange, (...)»* Bente vektlegger rollen som kjentmann i samlingen: *«Det er jo å hjelpe folk til å finne ut hva som finnes av litteratur og å finne noe som passer dem.»* I begge utsagnene er det lånerne som vektlegges: litteraturen skal passe for lånerne, i den forstand at den bringer lyst og glede. Dermed er det også nærliggende å tenke seg et lånersentrert formidlingsrasjonale som ligger nært opptil brukertilfredshet hos studentene.

Også bibliotekarene sentrerer formidlingen rundt låneren, men med en tydeligere betoning av utviklingsmål. Elin vektlegger det instrumentelle potensialet i litteraturen, som en måte å bedre leseferdigheter på. Hun påpeker at befolkningen leser på en annen måte enn før, ofte kortere tekster på nett, *«[s]å vi trenger å kunne lese lengre tekster, og dette med litteraturformidling er jo å finne litteratur som passer til folk.»* Hilde fremhever at materialet er til disposisjon for alle, uavhengig av økonomi, og oppgir det klassiske bibliotekbegrepet folkeopplysning som en videre legitimering: *«Jeg er såpass gammeldags at jeg vil si folkeopplysning, folk kan få lese de bøkene de vil uansett om de er rike eller fattige.»* Dette er en formidling som har utjevning, inkludering og like muligheter som mål. Det samme kan sies om Frida. Hun viser til formålsparagrafens krav om et tilbud til hele landets befolkning, hvor en samling bygd opp etter prinsippene om kvalitet, allsidighet og aktualitet blir aktivt formidlet gjennom et bredt spekter av formidlingsaktiviteter.

Det hersker en enighet blant alle respondentene om at skjønnlitterær lesing kan ha gunstige effekter på individet: Cato slår fast at lesing kan ha en positiv innvirkning *«både emosjonelt og spirituelt og intellektuelt.»* Anne viser til ulike typer litteratur med dertil hørende fortrinn: *«Leser du faktabøker blir du klok, du kan få innblikk i hvordan det er å være en annen person om du leser biografier, du kan lære deg om historie - din egen lokalhistorie, og du kan rett og slett bli underholdt. Og det er jo kanskje hovedpoenget med all litteratur, å bli underholdt.»* Den siste setningen i utsagnet er viktig, flere i utvalget mener at det å koble av og kose seg er en sentral del av lesingen, og vektlegger litteratur som en kilde til underholdning. Som Diana sier: *«det å sette seg ned å få en fin leseopplevelse og kose seg med boken, det synes jeg også er en viktig ting. (...) underholdningen i seg selv er en viktig faktor.»*

Spenningen mellom underholdningslitteratur og kvalitetslitteratur er lite fremtredende hos mitt utvalg. Tvert imot vektlegges utviklingspotensialet i det som er underholdende å lese. Frida mener at *«for mange kan det ofte være lettere å lese en skjønnlitterær bok enn en fagbok. At samtidig som du lærer noe, så blir du underholdt.»* Utsagnet kan leses som et uttrykk for at det ikke er et skarpt skille mellom litteratur som en kilde til eskapisme og til erkjennelse. Kanskje er det

heller slik at underholdningsaspektet ved lesingen understøtter en utvikling eller dannelse hos den som leser. Dette kommer enda tydeligere til uttrykk i Cato sitt utsagn, hvor han trekker i tvil et dualistisk syn på underholdningslitteratur og kvalitetslitteratur: *«jeg synes kanskje det er et kunstig skille mellom underholdning og det som er dypt og berikende, for det er ingen motsetninger der. (...) Hvis du ikke er underholdt så er det vanskelig å la det berike.»* Her ser han ut til å betrakte underholdningen som en slags forutsetning for litteraturens utviklende effekter. Den siste setningen kan tyde på at underholdning gir den innlevelsen og engasjementet som skal til for at lesingen skal berøre en, og dermed er en nødvendig komponent for en berikende tilegnelse.

Hilde viser til andre former for kvalitet enn den estetiske, eksempelvis muligheten for eskapisme: *«Altså, man har jo en tanke om hva som er bra, men for meg så er det litt forskjellig. Det er den litterære kvaliteten, og så er det den «kose seg-kvaliteten,» som er en kvalitet det og.»* Første del av utsagnet handler om hva som vurderes som god litteratur ut ifra et estetisk kvalitetsbegrep, den litterære kvaliteten. Hilde gir uttrykk for at hun har en formening om hva dette dreier seg om. Men så trekker hun frem en annen form for kvalitet, «kose seg-kvaliteten.» Her blir kvalitet forstått som verdien litteratur kan ha for enkeltmennesket, at det oppleves som en verdifull egenskap ved et litterært verk at en koser seg mens en leser. Gjennom å legge trykk på at det «er en kvalitet det og,» insisterer hun på at dette ikke er en mindreverdige form for kvalitet. Videre påpeker hun at også underholdningslitteratur kan ha kognitive og følelsesmessige effekter for låneren: *«bare det lesingen gjør med hodet, og så kan det jo være et eller annet moralsk dilemma der som de tar opp også.»*

I forlengelsen av den ovennevnte aksepten for underholdning er det interessant å se hvordan respondentene betrakter sin egen formidlerrolle i forhold til kommersielle aktører. I sin mye siterte artikkel *Fra mangfold til enfold* (2009) konstaterer bibliotekforsker Cecilie Naper at bokhandlerne har færre eldre titler og at det fokuseres mer på bestselgere og stabelsalg i bokbransjen. En sammenfallende tendens som styrker ensrettingen, er at dagspressen publiserer mindre kulturkritikk enn tidligere. Jeg spør hvorvidt respondentene mener denne utviklingen innvirker på folkebibliotekenes formidlingsoppgaver. Frida ser fokuset fra bokbransjen som en konkurransefordel for bibliotekene: *«At vi har katalogen bakover gjør jo at vi er de eneste som kan formidle dem fordi de er borte fra bokhandleren, de er borte fra media (...) men en bok som er skrevet for fem år siden kan være like bra som en som kom ut nå.»*

Samtidig påpeker flere at lånerne ikke kommer og spør etter bøker de ikke er oppmerksom på. Som Cato sier: *«Det må jo være en overlapp, for det er jo mange som vil oppsøke biblioteket for å finne det samme som en vil finne i bokhandlere og som det har blitt snakket om i bredere media.»* Elin bruker bestselgere og mye omtalte bøker som et slags åte for lånerne, som igjen gir en inngang til formidling av bredde: *«vi har veldig behov for å kjenne til det, for det er det folk kommer og spør*

etter. Og så er det jo det som gjør at vi skal kunne trekke inn eldre eller litt mer spesielle titler.» Her sikter hun til hvordan de som bruker Lesersørvis ofte jobber. Ved å ta utgangspunkt i et populært verk kan en finne andre bøker som har noen av de samme egenskapene, og bruke den populære boken til å aktualisere eldre eller mindre kjente bøker.

Anne mener bibliotekene burde vektlegge *«kulturfondbøker eller noe som blir mindre utlånt og er lite i sirkulasjon, debuten til en ny forfatter, sånne ting.»* Grete påpeker imidlertid at det finnes insentiver som motvirker denne ambisjonen: *«det er jo lett å kaste seg på det som selger om vi skal ha høyere utlån - det skjønner jo politikerne.»* Utsagnet indikerer at bibliotekene ikke kan gå for langt i retning av det smale. I kampen om de kommunale midlene, blir bibliotekene målt på besøkstall og utlån. Mange eksemplarer av de mest etterspurte titlene kan følgelig synes formålstjenlig sett opp mot de barometrene bibliotekene vurderes mot av de som bevilger midlene. Frida fremhever viktigheten av balanse: *«Det er jo hele tiden en diskusjon innad da, når vi har bøker som er veldig populære. Hvor går grensen for når vi sier at vi har nok eksemplarer og lar ventelisten gå sin gang.»* Innforstått i utsagnet er vissheten om at når den umiddelbare etterspørselen etter en bok har lagt seg, er det begrenset hvor mange eksemplarer biblioteket trenger av verket.

Cato trekker frem en gylden middelvei, som flere i utvalget kunne sagt seg enig i: *«det blir jo gitt ut ting som ikke nødvendigvis er smale kulturuttrykk, men som likevel ikke klarer å nå like bredt, (...) ting som ville treffe de samme leserne like godt hvis oppmerksomheten var der, og da er det jo kanskje rollen til bibliotekaren å snakke opp det da.»* Denne kategorien av bøker er det flere i utvalget som ønsker å formidle; den skjulte perlen som antas å ha et stort leserpotensial, samtidig som den ikke har fanget allmennhetens interesse i særlig grad. Som Frida sier: *«På hjemmesidene, for eksempel, prøver vi jo å ta frem det som ikke er bestselgere. At vi heller legger ut de bøkene som ligger i mellomsjiktet, kan du si. For det skal jo også være interessant å lese alt, men ikke bare de som har fått aller mest omtale. Sånt som de ikke får i bokhandleren og i media ellers.»*

En annen tendens som kunne tenkes å ha innvirkning på hvordan folkebibliotekene innretter sin formidling, er fremveksten av foraer som Bokelskere og GoodReads, hvor fritidslesere anbefaler hverandre litteratur. Amatørformidlerne blir av samtlige i utvalget betraktet som en mindre påvirkningsfaktor for bibliotekarenes formidlerrolle enn det kommersielle tilbudet. Som Bente sier: *«Jeg tror ikke det nødvendigvis utkonkurrerer bibliotekaren, men at det er en mulighet i å få innblikk i hva folk tenker.»* Mine respondenter later til å betrakte dette som et fenomen på siden av sin egen virksomhet, som kan brukes til å holde seg orientert om populærlitterære trender. Frida sier: *«Det er klart at man kan jo kanskje diskutere hvilke bøker de anbefaler. Det er jo vårt ansvar å prøve å få frem mer kvalitet da.»* Utsagnet innehar en uttalt selvforståelse som en formidler av kvalitetslitteratur, som en motsetning til mye av materialet på disse litteratursidene. Hun legger

imidlertid til at *«[s]elv om mange av de bokbloggene har mye lettere bøker, så er det også noen dråper innimellom som er veldig bra. Så jo mer man snakker om bøker og litteratur jo bedre er det, synes jeg.»*

3.1.2 - Relasjonen til lånerne

Som vi har sett, mener respondentene at hovedformålet med formidlingen i en eller annen grad knytter seg til lånerne. Følgelig kan det være interessant å grave litt mer i relasjonen mellom bibliotekar og låner. Spørsmålet om hvorvidt det er viktig at folkebibliotekenes formidling bidrar til å utvikle lånernes litterære smak, gir litt ulike posisjoner i utvalget. Hos studentene mener flertallet at det er ønskelig såfremt brukeren vil bli utfordret, men at bibliotekaren må se an enkelttilfellet. Som Cato sier: *«Det er jo alltid noen som er mottagelige for det, (...) Men man bør ikke være skuffet over at noen leser kun den ene krimforfatteren, vi er jo til for alle.»* Bente er den blant studentene som tydeligst tar avstand fra en slik ambisjon: *«jeg tenker at det blir på en måte litt for mye innblanding da. Det blir litt som å si at noe er bedre enn noe annet og hvem er man til å si det. (...) Det viktigste er kanskje at folk leser og har glede av å lese, om det er såkalt kvalitet eller ikke tenker jeg kanskje at bibliotekaren ikke har så mye med.»* Bentes betraktninger kan minne om nøytralitetsidealet jeg viste til under 1.6.2, da jeg så Lesersørvis opp mot tidligere forskning. Her var det et implisitt syn om at ingen hadde monopol på kvalitetskriterier og smaksdommer, og med et slikt utgangspunkt gir det liten mening å si at noe er bedre enn noe annet.

Hos bibliotekarene i mitt utvalg er det et par momenter som går igjen; de mener det er begrenset hvor mye de kan påvirke lesevanene til voksne lånere, men at smaken utvikles av seg selv om en leser. Hvor viktig det er at bibliotekarene jobber aktivt for denne utviklingen er det en viss uenighet om. Elin sier: *«Nei, det tror jeg jo skjer, men det er ikke det jeg brenner mest for, at jeg skal utvikle noen, det er mer det at jeg skal åpne horisontene deres.»* Her ser hun ut til å skille mellom å utvikle smaken, forstått som å lese noe av høyere litterær kvalitet, og å lese bredt, forstått som å åpne horisontene gjennom å introdusere noe nytt. Dette er imidlertid snakk om verdier på individnivå, for hun legger til at *«det er nok mange på huset her som ville svart noe annet enn meg på akkurat det da, (...)»* På et vis kan en si at det ligger et utviklingspotensial og dermed en egenverdi i å introdusere leserne for ny litteratur. Men om denne forståelsen for bredde settes i opposisjon til litteratur med høyere kvalitet, reduseres formodentlig noe av utviklingspotensialet i formidlingen. En kunne tenke seg at litteratur som gir leseren mer motstand, oppleves som mer givende å lese, såfremt vedkommende til slutt makter å skape mening av helheten. I så fall ville det å gi noe nytt som også holder et litt høyere nivå, være mer berikende enn å introdusere ny litteratur som er på samme nivå, sett opp mot lånerens lesekompetanse.

Hilde representerer en nyanseforskjell fra Elins syn, ved at treffsikker formidling genererer

leselyst, som på sikt vil ha en utviklende effekt: *«vi har mer fokus på... kanskje ikke å utvikle smaken deres så mye som å finne ting som de ville likt. (...) Og så tror jeg jo at den utviklingen skjer av seg selv.»* Dette korresponderer med standpunktet hun inntok da hun skilte mellom litterær kvalitet og den verdien som finnes i en god leseopplevelse. Når flere av respondentene vegrer seg for aktivt å gå inn for å utvikle lånerens smak, ser det nok en gang ut til å handle om en aksept for ulike smaker, og en rolleforståelse hvor bibliotekaren ikke har større rett på å felle litterære vurderinger enn låneren. Som Hilde sier: *«Jeg tror ikke det er så mange bibliotekarer som er så ovenfra og ned.»* Frida er den som gir klareste uttrykk for at utvikling er et mål, men at en må tilby noe tilpasset den enkelte låneren: *«Det nytter ikke å begynne der oppe og tro at du skal presse bøker på folk, de må få lese på sitt nivå. Jeg synes det er helt legitimt at du leser det du har lyst til å lese uten å skulle unnskyldes deg for det, og det er jo litt der Lesersørvis kommer fra også, du skal aldri unnskyldes din lesesmak. Men jeg tror det; at man vil utvikle seg som leser hvis en leser.»*

I likhet med Elin og Hilde har Frida tro på at en utvikling som leser også skjer gjennom lystlesing, men hun er heller ikke fremmed for at bibliotekenes formidling skal bidra til dette, om enn på en hensynsfull måte: *«Man kan jo – jeg vil ikke si «pushe,» men man kan jo formidle bøker som kanskje kan hjelpe folk videre på den skalaen der, det vil jeg absolutt si.»* Her kan hun sies å innta en mer ambisiøs holdning til at formidlingen skal utvikle leserne enn de øvrige i utvalget. Grete påpeker på den annen side at det kan være vanskelig å avgjøre hvorvidt en aktivt skal prøve å utvikle lånerens smak, og gir uttrykk for en respekt for lånerne som går igjen hos alle i utvalget. Hun trekker frem et eksempel med en låner som leser *Sagaen om isfolket*: *«det kan jo være mange grunner til at hun leser den serien, det kan jo være at hun leser noe annet ved siden av, jeg vet jo ikke. Jeg prøver å ikke ha fordommer. Man må jo være litt forsiktig med det der og, ta låneren på alvor og ikke dømme dem da.»* Samtidig som hun presiserer at en skal ta lånerne på alvor, ligger det en implisitt nedvurdering av kvaliteten på den aktuelle serien i utsagnet. Dette kan være et uttrykk for at preferansene til lånerne blir betraktet som viktigere enn kvaliteten på litteraturen.

Da jeg så på antatte fordeler og potensielle ulemper ved Lesersørvis under 1.6.3, spurte jeg om det kunne være et problem for Lesersørvis at en så sterk forankring i lånerne sin smak kunne komme i konflikt med kvalitetskravet i formålparagrafen. Spørsmålet om hvordan respondentene vektet etterspørsel mot kravet om kvalitet i formålparagrafen aktualiserer temaet litteratur og kvalitet, som flere finner krevende. Dette er noe vi kommer inn på gjentatte ganger i flere av intervjuene. Bente sin uttalelse er typisk for flere av studentene; de mener det er viktig, men vanskelig med en forståelse av hva som er kvalitet: *«Jeg tror det er fint å ha det i bånd liksom, å ha tenkt over hva som er kvalitet og hvorfor noe er bra og hvorfor noe ikke er så bra. Det er jo selvfølgelig viktig det også, for det er jo ikke sånn at alt er like bra heller. (...) jeg synes det der med å vurdere kvalitet er vanskelig da.»* Som følger av vanskelighetene med vurderingen drar Bente

kvalitetsbegrepet i retning bredde: *«jeg tenker at det har en kvalitet i seg selv at man har det tilbudet og tilbyr mangfold.»*

Anne benekter at det finnes noen allmenngyldige kriterier for litterær kvalitet, i hvert fall noen som er brukbare i en bibliotekkontekst. Dette gjør at hun har et interessant perspektiv på kvalitetskravet. Hun konstaterer at *«hva en bruker eller låner mener er bra kvalitet er helt utenfor min kontroll som bibliotekar.»* Hun argumenterer for at biblioteket er til for alle, og at smaken er forskjellig. Anne konkluderer: *«Og da må en heller bare prøve å legge inn kvalitetsbegrepet til formidlingen din, at du formidler på en bra måte, at du prøver å finne en bok som den brukeren virkelig hadde likt.»* Her ser det ut til at hun gjør en brukerorientert forskyvning av kvalitetsbegrepet i formålsparagrafen, som tradisjonelt har vært forbundet med samlingsutvikling, innkjøp og materialvalg. Anne ser i større grad ut til å orientere kvalitet i tilbudet mot kvaliteten på formidlingen, forstått som brukertilfredshet gjennom å finne rett bok til rett låner. Selv om Anne er den som formulerer dette mest eksplisitt, er det flere som tenker i lignende baner. Cato snakker eksempelvis om *«forskjellen på kvaliteten på formidlingen og kvaliteten på litteraturen.»*

Kvalitetssynet til respondentene er komplekst og mangefasettert, samtidig som det er farget av ulike hensyn og verdier. Dette vil bli behandlet mer utførlig under 3.3. Foreløpig kan det være nok å konstatere at noen av respondentene trekker frem litteratur i et mellomstjikt mellom det høylitterære og det mest etterspurte med størst leserpotensiale. Hilde slår fast at *«det er ikke noen vits for meg å formidle det mest populære. De er det venteliste på fordi alle skal lese de, så det jeg liker best er jo sånne bøker som er gode, men ikke så populære riktig enda. Bøker jeg kan stå inne for.»* Dette kan muligens relateres til det Frida og Cato snakket om da de diskuterte ensrettingen i bokbransjen. De orienterte bibliotekenes formidling mot litteratur som ikke er smalt, men som likevel har fått begrenset oppmerksomhet. I alle de tre utsagnene mener jeg å finne en implisitt formening om at de snakker om kvalitetslitteratur. I sistnevnte sitat fremhever eksempelvis Hilde at bøkene skal være gode og noe hun kan stå inne for.

Elin virker å være den som er mest positiv til litteraturen med størst popularitet: *«Vi er veldig opptatt av etterspørselen til folk, og den går vi langt for å imøtekomme.»* Dette gjør de blant annet ved å kjøpe inn mange eksemplarer av bestselgere, og å benytte klikk-modellen på e-medier. Hun legger imidlertid til at: *«samtidig så tenker vi jo bredt, og det er jo fordelene med å være et stort bibliotek. (...) det gjør jo at vi kan kjøpe bredde og allikevel møte etterspørsel fra folk.»* Med en kan kanskje si at større bibliotek i mindre grad trenger å forholde seg til denne problematikken, da de har mange titler og et bredt tilbud som innbefatter hele spekteret av litteratur.

I 1.6.3 viste jeg til de danske bibliotekforskerne Gitte Balling og Nanna Kann-Christensen, som hevder at det er problematiske sider ved en personlig formidling forankret i bibliotekarens smak. På spørsmål om hvor villig respondentene er til å bruke sin personlige smak i formidlingen til

låneren, vedgår alle respondentene at formidlingen til en viss grad vil være farget av dem selv. Som Bente sier: *«Det kommer nok helt sikkert til å skinne igjennom noen ganger, det er klart. (...) Og jeg tenker at det er ikke nødvendigvis galt det.»* I likhet med bibliotekarene i Balling og Kann-Christensens utvalg, opplever hun at engasjementet kan gjøre formidlingen bedre: *«det er jo viktig at man er engasjert i formidlingen, det er smittsomt. Og ting som man er interessert i og opptatt av er det lettere å være engasjert i, (...)»* Cato mener personlig smak er positivt, da personalet sammen skaper et smaks mangfold: *«Personlig smak bør ikke være hele greia, men det vil det jo heller ikke være i biblioteket som helhet, når du har flere personer som skal samarbeide om tilbudet.»*

Anne inntar motsatt posisjon, og er skeptisk til å basere formidlingen på egen smak: *«Det er jeg litt var for (...) alle som jobber i bibliotek burde være veldig oppmerksom på å ikke anbefale for mye ut ifra egne meninger.»* Dette kommer av en respekt for smaks mangfoldet hos lånerne, da en for sterk vektlegging av egen smak kan komme i konflikt med lånerens ønsker. Da jeg i 1.6.1 regnet opp kjennetegn jeg mente å finne ved Lesersørvis, påpekte jeg blant annet at metoden oppfordrer bibliotekaren til å tone ned sin personlige smak i møte med låneren. Flere av respondentene gir også uttrykk for at egne preferanser er noe de prøver å tøyne i formidlingsarbeidet. Som Diana sier: *«jeg må av og til ta meg selv litt i nakken der.»* Bente er en av de som trekker frem Lesersørvis som en måte å balansere sin egen og lånerens smak på: *«jeg tenker at det har med profesjonalitet å gjøre og, for det kan fort bli ganske smalt det man har å tilby hvis man bare skal gå ut i fra sin egen smak. Så det er viktig å faktisk lytte til hva låneren ønsker. Og sånn sett er jo Lesersørvis veldig bra da.»* Her knyttes profesjonalitet til bredde, samtidig som hun gir uttrykk for en bekymring for at en formidling forankret i bibliotekarens personlige smak blir for snevert.

Også Elin oppgir at Lesersørvis har hatt en innvirkning på hvor mye hun bruker sin personlige smak: *«det gjorde jeg jo enda mer før Lesersørvis kom på banen. Den litteraturformidlingen jeg driver med i dag preges av det jeg selv leser og det jeg selv liker, (...) Men det er jo det jeg mener at Lesersørvis gjorde meg litt mer bevisst på, at du kan balansere det mye bedre.»* Frida er inne på noe av det samme, men med motsatt fortegn, da det gjør henne mer tilbøyelig til å foreslå litteratur hun ikke liker selv, men som hun tror vil treffe låneren: *«det synes jeg jo Lesersørvis har vært flink til å lære oss opp til, at vi kan anbefale bøker som vi ikke nødvendigvis liker selv da. At vi kan snakke om og dra frem bøker som vi skjønner at låneren kommer til å like, selv om det ikke er noe som jeg hadde kommet til å lese på privaten.»*

Jeg spør hva som er den viktigste faktoren når de skal anbefale litteratur til låneren: deres egen smak, lånerens smak, eller hvor lødig litteraturen er, altså kanoniserte eller kritikerroste verk. Cato rangerer de tre faktorene: *«ønsket er jo å treffe brukerne i størst mulig grad. Om en i den prosessen kan få gleden av å pushe noe en liker selv så er det en bonus, mens kanon tenker jeg er sånt som folk likevel på en måte kommer frem til selv hvis en er interessert, (...)»* Bente frykter det

kan virke hemmende på leselysten om formidleren i for stor grad vektlegger litteraturens anerkjennelse hos kritikere foran lånerne sine preferanser: *«mye litteratur som har fått priser og sånn, litteratur som er kanonisert, mye av det kan være litt tungt fordøyelig, skrittet videre på en måte. (...) Man må liksom se an leseren litt, hvor ligger hun, hva er interessen, hvor dyktig leser er det.»*

Isolert kan utsagnene gi inntrykk av at studentene anser den lødige litteraturen som noe tungt det er mindre vits i å formidle aktivt, fordi lånere med interesse for slikt finner frem til det selv. Dette er ikke hele bildet; studentene presiserer andre steder i intervjuene sine at også denne litteraturen har en selvsagt plass i bibliotekets tilbud. Konteksten for ytringene er at merittert litteratur i et spissformulert spørsmål settes opp mot lånernes smak, hvorpå de blir bedt om å si hva som er viktigst. Kanskje frykter de også at et overdrevent fokus på det høylitterære skal heve terskelen for å ta kontakt med dem. Som Anne sier: *«at du er tilnærmelig som bibliotekar, at folk tør å komme og prate til deg og spørre deg om anbefalinger, det mener jeg er veldig viktig.»*

Også Frida, som var den av bibliotekarene som virket å ha lettest for å formidle for å utvikle lånerne som lesere, gjør det med utgangspunkt i vedkommendes smak: *«Man spør jo hele tiden hva låneren har lest tidligere, for å få en viss peiling på hvor interessen ligger hen. (...) Det er jo sånn man kun får ved å snakke med personene da, så det må man ta seg tid til. Så kan en jo tilby leseren noe som er litt vanskeligere.»* Gretes måte å jobbe på sammenfaller med flere av de andre respondentenes. På spørsmålet om det er egen smak, lånernes smak, eller lødig litteratur som er viktigst i formidlingen svarer hun at det blir en sammenblanding av alle tre. Med sine egne preferanser og kunnskaper møter hun låneren, som definerer mulighetsrommet for formidlingen ved å oppgi hva hen ønsker seg. Mens de står foran hyllene, gjør Grete øyeblikksvurderinger: *«Det blir en samtale som utspiller seg, og så kan en jo si «åja, men denne har jo fått en pris, det kan være et kvalitetstegn.» Det skjer liksom der og da, helt utifra – jeg må liksom lese låneren, hva gir hun meg og hvor vi er. Det blir liksom en kjemi eller hva jeg skal si.»*

3.2.0 - Generelt om Lesersørvis

I denne delen av intervjuet snakket vi generelt om Lesersørvis og respondentenes opplevelse av og erfaringer med metoden. Denne delen var den som i størst grad la opp til at respondentene kunne tenke høyt om denne tilnærmingen til formidling. Det er også her jeg oftest har kommet med spontane spørsmål når respondentene kom med interessante betraktninger.

3.2.1 - Oppfatninger av metoden

For å få en innsikt i hva respondentene vektlegger i denne tilnærmingen til litteraturformidling, ba jeg dem tenke seg at de skulle forklare Lesersørvis for noen som aldri hadde hørt om det før. Her

var utvalget samstemt, dermed kan Catos utsagn fungere som en oppsummering: *«En arbeidsmåte og et vokabular for å identifisere hva det er som fenger leseren og gå videre derfra til å kunne foreslå noe å lese.»* Her som i de andre uttalelsene er det tydelig at appellfaktorene ansees som det sentrale i denne tilnærmingen.

På spørsmål om respondentene mener det er noen integrerte verdier i Lesersørvis' tilnærming til litteraturformidling, er det flere som peker på breddeorientering. Som jeg var inne på i 1.2, har metodens potensiale for å formidle ulike deler av samlingen blitt profilert i den fornorskede varianten. Enkelte, som Hilde, later til å mene at breddeorienteringen kommer av verdier på profesjonsnivå: *«Lesersørvis er kanskje litt forskjellig fra det opprinnelige, [RA] der jeg får inntrykk av at det er sånn at de skal gi lånerne mer av det samme. (...) Det som gjør at vår Lesersørvis er litt annerledes er formålsparagrafen, vi skal jo formidle etter det.»* Her viser hun til kravet om å vektlegge allsidighet. Rent konkret skjer dette ved at en ser etter fellestrekk i bøker gjennom appellelementer, gjerne på tvers av ulike litteraturtyper. Grete kommer med et eksempel: *«Det som jeg har blitt mye flinkere til etter at jeg fikk det Lesersørviskurset, det er jo å tenke faglitteratur når noen snakker om skjønn. For det finnes jo så mye faglitteratur som er så spennende skrevet, nesten på lik linje med en krim, så det har virkelig blitt en øyeåpner for meg.»* På kurset husker Anne at *«det ble lagt vekt på at bøker med lignende appellfaktor ikke nødvendigvis er samme sjanger. Det kan jo være med på å åpne øynene for ny litteratur for brukerne, (...)»*

Dette med å formidle bredde med utgangspunkt i lånerens interesser betegner Elin som *«det som de ikke helt er bevisst de vil ha.»* Samtidig er lånerens smak viktig, Diana mener bibliotekarens oppgave er å *«finne det som passer for lånerne, som lånerne vil ha.»* Dette kan forstås som at hun tenker at brukerorientering er del av metodens verdigrunnlag. Stilt overfor hverandre får Elin og Dianas utsagn frem balansen som etterstrebes ved denne tilnærmingen. De ønsker å formidle noe nytt til låneren, noe som utvider horisonten, samtidig som det er lånerens smak som definerer handlingsrommet til formidleren. Dette skjer gjennom dialog. Elin fremhever samtalen mellom bibliotekar og låner som en sentral verdi ved Lesersørvis: *«Det er jo at man kommuniserer mer med lånerne. På en måte som man ikke gjorde, eller var bevisst før. Med denne teknikken blir du oppfordret til å snakke med folk.»* For henne gjør metodikken det lettere å *«ha en samtale med publikum som du som du egentlig ikke er helt på nett med. Som snakker om ting som du ikke skjønner noen ting av, men at man likevel klarer å hente ut hva det er de vil ha.»*

Flere av profesjonsutøverne forteller at de har lånere som bare leser en viss type litteratur, eller en bestemt sjanger. Dette gjør at de ofte kan mer enn bibliotekaren innenfor dette avgrensede litterære området. Elin mener Lesersørvis setter henne i stand til finne litteraturforslag til lånere som har en helt annen smak enn henne selv. Her er det også en mulighet for å vise låneren en ny sjanger, med utgangspunkt i hva vedkommende setter pris på innenfor sin foretrukne lektyre. Den viktigste

verdien mener hun imidlertid er *«at litteraturformidling blir et fag, at vi jobber med det som et fag i mye større grad enn det har blitt gjort noen gang før. Det er ingen tvil om at dette har hevet litteraturformidlingen på [mitt bibliotek,] selv om den alltid har vært bra her.»* Her leser jeg henne som at innføringen i metoden har medført et sterkere fokus på fagfeltet formidling på hennes bibliotek.

RA ble opprinnelig utviklet for å formidle skjønnlitteratur til voksne fritidslesere. Siden har en forsøkt å benytte metodikken på andre deler av samlingen, som sakprosa og lyrikk. Jeg spør respondentene om de mener metoden er mer anvendelighet på skjønnlitteratur enn andre deler av samlingen. I likhet med de fleste andre i utvalget mener Cato metoden fungerer best med skjønnlitteratur: *«Jeg syntes det var vanskeligere å bruke de appellfaktorene på lyrikk og sakprosa.»* Respondentene ser likevel ut til å mene at metoden har overføringsverdi til andre deler av samlingen, men da ofte med en forankring i romaner. Som Grete sier: *«Jeg tenker utifra voksen skjønn da, med utgangspunkt i det kan jeg koble inn fagbøker og dikt.»* Elin oppgir også at Lesersørvis fungerer best på skjønnlitteratur for henne, men mistenker at det er fordi det er denne sjangeren hun leser mest av: *«Det er sikkert preget av min egen lesing da, at den litteraturen jeg kjenner best klarer jeg også å anvende det best på.»* Samtidig ser hun ikke på Lesersørvis som noe endelig fastsatt, men som en tilnærming som utvikler seg mens den er i bruk: *«man skal kanskje ikke nødvendigvis bruke det akkurat som det er i dag. Man kan ta ut elementer som gjør at man kan transformere det til andre deler av samlingen da.»*

Anne ser et bredt brukspotensial for metoden: *«Lesersørvis kan like godt bli brukt til å formidle filmer, lydbøker, tegnerserier, diktsamlinger og skjønnlitteratur, faglitteratur - alt mulig. For det handler jo ikke om selve mediet, selve boken, det handler om innholdet og bestanddelene av boken.»* En større frigjøring fra bestemte medium, og en mer assosiativ måte å formidle fortellinger på er noe flere trekker frem som en styrke ved Lesersørvis. Selv om de fleste finner at de har lettest for å bruke fremgangsmåten til å formidle skjønnlitteratur, hevder flere at de blir mer kreative med tanke på hva og hvordan de formidler. Grete bruker eksempelvis metoden på ungdommer som har sett mye tv-serier: *«hvilke bøker er det hun kan lese som kanskje kan gi den samme følelsen, eller samme opplevelsen, og hekte det på en bok isteden.»* Hun nevner også en låner som har hørt seg gjennom flesteparten av krim-lydbøkene på biblioteket, *«kanskje han kan få glede av true crime»* på podcast. Elin mener metoden har et stort potensiale for å brukes mot filmsamlingen, og har snakket med kolleger om det er mulig å benytte Lesersørvis til å formidle malerier og kunst.

3.2.2 - Å lykkes med Lesersørvis

Elin er veldig fornøyd med måten metoden har blitt implementert og brukes der hun jobber. To av de andre bibliotekarene mener imidlertid at de ikke får fullt utbytte av Lesersørvis på sine

bibliotek. De ulike opplevelsene bibliotekarene har, kan si noe om hva som skal til for å lykkes med Lesersørvis. Når jeg ber dem fortelle om sine erfaringer med metoden, svarer Hilde: *«Ja, mitt forhold til Lesersørvis er jo at jeg har holdt kurs i det på mitt bibliotek. (...) Så jeg er veldig glad i det teoretisk, jeg har det i teorien, men har ikke praktisert det så mye. Det er litt avhengig av at en får med alle.»* Grete har en lignende opplevelse: *«vi prøvde jo å lære opp de andre internt. Så mitt forhold til Lesersørvis er generelt godt, jeg tror vi ser potensialet, men vi har ikke klart å implementere det hundre prosent. Det må liksom integreres i hele organisasjonen, det må tenkes Lesersørvis fra topp til bunn, det er en utfordring.»*

I likhet med Grete og Hilde fremhever Elin viktigheten av at store deler av personalet er med. Etter at noen ansatte ved hennes arbeidsplass hadde vært på den første kursrekken, fikk hun anledning til å bli med på den neste: *«Da sendte de og kjempemange fra [mitt bibliotek] som ikke hadde vært på det første kurset. Og det gjorde at vi tidlig hadde mange ansatte som hadde et forhold til det. Og så tok vi det liksom gradvis inn i måten vi jobber her, og det tror jeg er en av de store suksessfaktorene for oss, at vi puttet det inn i den daglige driften, sånn over alt. Det er veldig mange på huset som jobber med det, for det har liksom satt rot mange steder.»* Også Elin har drevet med kursing internt for å sikre at nye ansatte får en innføring til denne måten å jobbe på. *«Det er en intensjon om at de fleste som har publikumskontakt skal kjenne teknikken.»*

Et annet viktig moment er en bred oversikt over litteraturen. Frida slår fast: *«det krever ganske mye kjennskap til samlingen. (...) i Lesersørvis så har vi jo mange tips til hvordan man kan gjøre det for å oppdatere seg.»* Viktigheten av dette bekreftes av Grete, som etter eget utsagn *«aldri har vært noen superleser.»* Hun oppgir at det innimellom kan være et problem å på stående fot generere leseforslag: *«Jeg tenker at i utgangspunktet så er det lettere å vite hva du skal spørre låneren om. Men så får en tilbake et svar, og da skal jeg analysere det hun sier og komme med forslag på bakgrunn av hva jeg har lest og hva jeg har kunnskap om. Der kan det komme til kort, det kan fort bli en stopp. Men mange ganger så går det veldig bra, også.»* Dette er hun ikke alene om; andre i utvalget har hatt lignende opplevelser. Selv om hun avslutter med at hun ofte lykkes med metoden, sier flere at det krever tid, arbeid og øvelse for å sette seg inn i fremgangsmåtene. Hilde sier: *«i en travel hverdag så kan det være vanskelig å få det til og få med alle (...)»* Hun legger til at *«det er arbeidskrevende før du får full uttelling tror jeg, men det lønner seg når du jobber med det.»* Dette bekreftes av Elin: *«du blir ikke utlært i dette. Det er ikke sånn at du går på et todagerskurs og så kan du Lesersørvis, du må trene jevnlig. (...) dette er noe som du jobber med hele veien.»*

3.2.3 - Mulige ulemper ved tilnærmingen

Selv om samtlige i utvalget later til å være grunnleggende positiv til Lesersørvis, kan det tenkes at

de også ser problematiske aspekter ved metoden. Jeg begynner med et åpent spørsmål om hvorvidt noe har blitt lettere, vanskeligere eller bare annerledes etter at respondentene tok i bruk Lesersørvis. Elin hevder det meste har blitt lettere. Av oppgavene som har blitt enklere fremhever hun blant annet at *«det har blitt lettere å gjøre for eksempel utstillingsarbeid, fordi vi har andre innfallsvinkler til hva vi skal lage en utstilling på.»* Hilde sier: *«Jeg tror den store fordelene er god sørvis til leserne, og når man får gjort det riktig at en kanskje får mer utlån og gladere lånerne.»* Av ting som kan være vanskelige med metoden nevner Hilde en subjektivitetsproblematikk: *«det er ikke sikkert at du oppfatter stemningen i en bok likt som meg. (...) Så det er jo muligheter for å gå feil da, tenker jeg. Men ikke så store muligheter at en ikke skal gjøre det.»* Det kan synes som om Hilde mener at det er lettere å enes om hva en bok handler om enn hvilke appellfaktorer som er mest fremtredende. At ulike lesere kan vektlegge ulike aspekter ved et verk gjør ifølge Hilde at det er muligheter for å gå feil. Feil i denne sammenhengen vil formodentlig være at bibliotekaren med utgangspunkt i lånerens preferanser foreslår en bok, men at låneren vektlegger andre elementer ved boken.

Jeg spør om det er en fare for at Lesersørvis kan virke reduksjonistisk, om det er en fare for at en bryter ned et komplekst og sammensatt litterært verk til seks faktorer, og således mister noe vesentlig ved boken i formidlingen. Bente påpeker at formidlingen av en bok bare er et forstadium til at låneren skal dybdelese boken: *«Så fort leseren leser boka da, så er det ikke reduksjonistisk, det er jo bare akkurat i den formidlingsprosessen.»* Dette bringer tankene mot John Dewey, som jeg introduserte i 2.2.3; formidlingen er ikke realiseringen av et kunstverk, det skjer først når en leser erfarer det. Cato ser ut til å mene at en viss forenkling er et kår ved formidlingen en ikke kommer utenom: *«Det er jo klart, det er det. Det sier jo seg selv, egentlig, at man ikke kan gi fullstendige beskrivelser.»* I dette utsagnet representerer ikke Lesersørvis noen større fare enn andre former for formidling, da bibliotekaren aldri kan gi fullstendige beskrivelser av et verk i formidlingssituasjonen. Hilde konkluderer: *«Det du gjør er at du plukker ut, du må legge vekt på noen ting. Så nei, jeg tror ikke det kan virke reduksjonistisk, men mer som et forstørrelsesglass.»* Heller enn å se på det som en simplifisering mener Hilde at en betoner noen muligheter ved verket.

Da jeg så på antatte fordeler og potensielle ulemper ved Lesersørvis i 1.6.3, påpekte jeg en mulig fare for at et ensidig fokus på lånerne kunne redusere bibliotekformidlingen til det rent bekræftende. I 3.2.1 var Hilde inne på at verdiene i Lesersørvis er forskjellige fra RA, da formålsparagrafen fordrer mer fokus på å utfordre lånerne. Anne er på samme linje, og kommer med en oppfordring: *«Ikke vær redd for å utfordre deg selv, og ikke vær redd for å utfordre leseren, det tror jeg er viktig.»* Når jeg spør om det er fare for at anvendelsen av Lesersørvis bare gir lånerne lignende eller samme leseropplevelser svarer Bente: *«Jeg tenker at det er motsatt, jeg. For jeg tenker at man har lett for å låse seg til sjanger og til noen lunde samme handling, appellfaktorene*

bidrar til det motsatte.» Her blir bredde forstått som repertoar; om leseren oppgir å ha satt pris på en bestemt krimbok, kan bibliotekaren foreslå bøker fra dikthyllen og sakprosasamlingen i tillegg til romaner og noveller, med utgangspunkt i appellfaktorene. Hun legger imidlertid til at «Det kommer litt an på hvordan du bruker det, selvfølgelig.»

Også dette kan relateres til Hildes ovennevnte betraktninger om forskjellen på Lesersørvis og RA. Det ser det ut til at flere av respondentene mener at måten metoden brukes på er det avgjørende, og at det følgelig er et spørsmål om verdier. Når jeg spør hva som er gunstig med å lese bredt, svarer Hilde: *«Om vi tenker at lesing er en måte å bli kjent med andre mennesker og situasjoner på, og lære om hvordan andre mennesker kan ha det, så vil det jo være en bra ting at man blir kjent med mange forskjellige. Og det kan være noe som blir styrket med Lesersørvis.»* Dette kan oppsummeres med at lesing kan være en trening i empati og innlevelse i andres situasjon, dermed er bredde et gode.

Hilde fortsetter med å peke på at Lesersørvis kan være bedre til å få frem nyanser når en snakker om litteratur. Hun bruker et eksempel med en låner som har lest mye Lucinda Riley, og er lei av denne forfatteren, *«og da kan det og være nyttig å bruke Lesersørvis. For det er jo mye som er helt annerledes enn denne boken, men det kan jo være at låneren vil ha noe av det. Om du har lest veldig mye av det så var det vel noe du likte med det.»* Dermed kan en i dialog med låneren finne noe som ikke er for fjernt fra det hun i utgangspunktet har likt, samtidig som det gir noe nytt. Hilde avslutter med å si: *«jeg tror Lesersørvis åpner opp for flere leseerfaringer enn når man ikke bruker Lesersørvis.»*

Grete ser ut til å mene at det bare er et teoretisk problem at en ikke utfordrer lånerne. Hun begynner med å fortelle at *«jeg diskuterte det litt med en kollega her en dag, at man blir på en måte litt snever, at man kanskje bare fortsetter å gi det som du liker, og ikke utfordrer deg på andre ting da.»* Jeg følger opp med å spørre om dette betyr at det er en fare for at en viderefører eller reproducerer smakspreferanser hos lånerne. Grete svarer: *«Mja, det er lett å si det i teorien, men idet du er i en samtale så er det ikke sånn. (...) vi er jo ikke en datamaskin som du kan punche inn i, så selv om du tenker tre appellfaktorer, så bruker du liksom samtidig din egen kunnskap der og da.»* Her later det til at den enkelte bibliotekaren tilfører såpass mye av seg selv i formidlingen at forslagene likevel vil preges av variasjon. Dette vil nok i stor grad stemme for bibliotekarer ved de store og mellomstore bibliotekene, hvor låneren kanskje møter ulike bibliotekarer for hvert besøk og på den måten får benyttet seg av mangfoldet innad i staben. Men en innvending vil da være at lånere som går til små biblioteker og kanskje møter samme bibliotekar hver gang, ikke vil ha samme nytten av at bibliotekaren benytter Lesersørvis som formidlingsmetodikk.

3.3.0 - Lesersørvis sin nytteverdi

Formålet med denne delen av intervjuet var å komme inn på de spesifikke delene av bibliotekenes oppgaver som jeg satte fingeren på i 0.2, og som jeg siden brukte som vurderingskriterier i forskningsspørsmålene til problemstillingen. Her snakket vi altså om Lesersørvis sin egnethet til å innfri ønskene i Nasjonal bibliotekstrategi og kravene i formålsparagrafen. Videre om, og eventuelt hva den tilførte oppgaven om formidling av kulturfondbøker, eller til undervisningen på bibliotekarstudiet.

3.3.1 - Appellfaktorene, hurtiglesing og skriftlige leseforslag

Også her beveger vi oss fra det generelle til det mer spesifikke. Jeg begynner med å spørre begge grupper hvilken nytte de hadde av de ulike delene av metoden. Som vist i 3.2.1 var appellfaktorene det respondentene fremhevet ved denne tilnærmingen til litteraturformidling. Diana er den mest avmålte når hun blir spurt om hvor nyttig appellfaktorene var for hennes formidlingsarbeid: *«Jeg hadde grei nytte av det, jeg vil ikke si at jeg bruker det aktivt, men at jeg drar det frem innimellom.»* Hos henne ser denne fremgangsmåten ut til å være et supplement til foreliggende ferdigheter, som hun bruker når det måtte passe. Bente mener det er nyttig, men kan synes metoden er krevende: *«Jeg mener det er veldig nyttig, men jeg synes ikke alltid det er like åpenbart da. Det kreves litt øvelse for å få til en slags oversettelse fra bokas innhold til appellfaktorene, og hvordan en trekke ut noen appellfaktorer fremfor andre. Men det setter jo i gang noe da.»* Utsagnet viser til behovet for mengdetrening, og korresponderer i så måte med noe av det bibliotekarene nevnte i 3.2.2.

Cato sier: *«De appellfaktorene gir jo et veldig godt vokabular for å intervjuer eller snakke med folk om litteratur. Eller finne ut hva hva det er de liker rent litterært, ikke nødvendigvis innholdsmessig.»* Det innholdsmessige er i denne sammenheng synonymt med handling og plott. Bakgrunnsramme og karakter er blant appellfaktorene som relaterer til innholdssiden av verket. Hva de «liker litterært» sikter antageligvis til de appellfaktorene som tar for seg formale trekk, som språk og hendelsesforløp. Cato mener altså at metoden gir et bedre språk for å snakke om disse sistnevnte elementene ved litteraturen.

Blant enkelte av bibliotekarene har appellelementene gjort noe med måten de leser og tenker på når det kommer til litteratur. Elin sier: *«jeg har jo begynt å lese bøker på en annen måte selv (...) jeg tenker annerledes når jeg leser en bok. Hvilken følelse gir dette her, hvordan er dette egentlig skrevet. Sånne ting som jeg absolutt ikke har tenkt på før i noen grad. Så det har vært en personlig berikelse, men også i jobbsammenheng selvfølgelig, at man ser appellfaktorene i virkeligheten da, veldig spennende.»* Grete er inne på mye av det samme: *«Jeg har jo begynt å tenke sånn, ikke sant. Du blir bevisst deg selv som leser da. Det blir så konkret, du har ord og du har en verktøykasse som du kan bruke for å beskrive en bok, hvordan den oppleves eller føles.»* Begge bibliotekarene hevder

at vokabularet og tenkemåten i Lesersørvís har gjort dem til mer bevisste lesere, som har lettere for å artikulere visse trekk ved et litterært verk.

Hurtiglesing er en av de mer polariserende aspektene hos utvalget. Anne er den mest positive av studentene: *«Kjempenyttig! Å ha en faktisk oppskrift på hvordan du skal komme deg gjennom en hel bok på et kvarter er veldig fint, og noe som jeg har brukt senere. Jeg føler jeg fikk veldig mye ut av hurtiglesning, og det gjør også at en ikke får så dårlig samvittighet for ikke å orke å lese alle de nye titlene som kommer ut, alle de nye bestselgerene og sånn.»* Diana mener denne teknikken adresserer et reelt problem for bibliotekarene: *«det er jo sånt som man virkelig har brukt for i bibliotekssektoren. For man har ikke tid til å lese alle bøkene som kommer inn, det er umulig. Så hurtiglesing er en veldig fin ting.»* Bente er mer ambivalent. På den ene siden opplever hun at en mister en del med hurtiglesing: *«når man hurtigleser en bok så får man et visst overblikk, hva slags type bok det er, men man går jo glipp av ganske mye også da. Man må være bevisst på at man ikke har lest boken selv om man har hurtiglest den.»* Samtidig ser hun ut til å mene at det er et nødvendig verktøy for å holde seg orientert på det hennes egen fritidslesing ikke dekker: *«det er jo helt umulig å dybdelese alt, det går jo ikke. Det blir en litt større trygghet som bibliotekar, man har ikke gått i dybden, men man kjenner til det sånn noen lunde, man blir ikke stiv av skrekk når noen spør om en del av samlingen som man bare ikke har noe peiling på.»*

I det siste utsagnet er hun på linje med Cato: *«Det bør en jo gjøre spesielt for å sette seg litt inn i ting som en kanskje ikke er interessert i, men som en føler at en burde kunne si noe om.»* Flere av bibliotekarene gir uttrykk for en lignende bruk. Sammen gir Grete, Elin og Hilde sine ytringer et bilde hvordan hurtiglesing primært benyttes av respondentene. Grete slår fast at *«man får jo fortere oversikten over nyheter da, for det er jo spesielt for å henge med i tiden.»* Hun har riktignok opplevd å diskutere en bok hun har hurtiglest med en kollega som har lest boken, og måtte erkjenne at hun har gått glipp av mye. Samtidig er det krevende å holde tritt med tilfanget i samlingen: *«Det er jo snakk om den tiden igjen, at man ikke har tid.»* Elin sier: *«hvis jeg begynner med en bok og skjønner at denne gidder jeg ikke lese ut, så kjører jeg hurtigles på den sånn at jeg i alle fall er kjent med boken. Men jeg har ikke gjort det systematisk, det skulle jeg gjerne gjort mer av.»*

Hilde vedgår at hun ikke er glad i å hurtiglese: *«jeg liker det jo egentlig ikke, og du må ikke gjøre det med en bok du har lyst til å lese. (...) Hurtiglesning det gjør du for å få mengde av bøker og for å få en oversikt, men det aller beste er å ha lest boken.»* Hun legger likevel til: *«Men kanskje vi ikke kommer utenom det, og kanskje er dette en av de bedre måtene å tilnærme seg bøker på uten å ha lest de, for vi kan jo ikke lese alle uansett.»* Selv om hun ikke er glad i det, medgir hun at det er en dyd av nødvendighet. Hilde er den eneste av respondentene som har brukt fremgangsmåten for å utarbeide skriftlige leseforslag aktivt: *«Jeg synes det er veldig fint å ha det oppsettet da, og at det ikke trenger å være så langt. (...) det er egentlig en veldig takknemlig måte å jobbe på fordi du vet*

hva som skal med.» Hun oppgir at formålet med denne typen formidling er å gi lånerne et inntrykk av hva slags bok det er.

3.3.2 - Lesersørviss og kulturfond

Flere gir uttrykk for at kulturfond burde prioriteres i formidlingen. Noen av bibliotekarstudentene bemerker videre at metoden er like anvendelig til å formidle denne delen av samlingen som andre former for litteratur. Bente sier: *«det gjelder vel på samme måte som for andre bøker, tenker jeg.»* Samtidig er de oppmerksomme på at boken som kommer gjennom innkjøpsordningen kan være smalere titler. I dette ser Anne et potensiale for å tilgjengeliggjøre verket gjennom å fokusere på appell: *«å finne appellfaktorene i den boken og i hvert fall være bevisst på det, kan gi den boken en mulighet til å bli lest av noen.»* Gjennom en økt forståelse av hva som appellerer til ulike lesere, bedres muligheter for å finne ut hva den enkelte søker i et bestemt verk. Når bibliotekaren er oppmerksom på dette, kan aktuelle kulturfondbøker matches med bestemte lånere sine preferanser. Elin påpeker at å vise frem likhetstrekk med mer populære bøker kan gjøre ukjente kulturfondbøker mer etterspurt: *«med appellfaktorene så klarer en å finne noe i bøkene som kan sammenlignes med en annen bok, som gjør at en kan få en interesse videre for den da.»* Kulturfondbøker er også det området hun har mest nytte av hurtiglesning: *«med Lesersørviss så kan vi som bibliotekarer gjøre oss kjent med de bøkene uten å nødvendigvis lese de selv da, (...) spesielt de som ikke har omtale eller ikke blir reservert. Men med noen teknikker så kan man bli litt mer kjent med hva det er.»* Dermed får hun oversikten når det kommer en ny pulje med bøker.

3.3.3 - Lesersørviss og formålsparagrafen

Folkebibliotekene sine oppgaver er lovfestet i Folkebibliotekloven (2013). Etter å ha resitert formålsparagrafen, spør jeg om Lesersørviss bidrar med noe for å gjøre folkebibliotekenes formidling mer aktiv, som det heter i lovens første setning. Cato mener at *«det er jo bare en bestemt måte å jobbe på.»* Han ser ut til å mene at mye fremdeles er opp til at bibliotekaren tar initiativ. Grete er enig: *«jeg vet liksom ikke om noe har forandret seg med Lesersørviss, selv om vi forandrer måten å tenke innhold og formidling på så – vi var jo like engasjerte før vi hadde Lesersørviss som nå.»* I dette utsagnet later det til at metoden har endret måten de jobbet på, men ikke hvor aktive de er i sin formidling. I forlengelsen av spørsmålet forteller Bente om da hun var ungdom og gikk på biblioteket for å finne seg noe å lese. Hun følte bare i liten grad at det var rom for å spørre bibliotekarene om hjelp til dette formålet: *«Jeg hadde hatt kjempe mye nytte... altså det at man på en måte går mer aktivt inn for å formidle og presenterer bøker.»* Hun mener dette er noe Lesersørviss kan medvirke til: *«at det er et så konkret verktøy da, det gjør det lettere. Man har noe håndfast å ty til i formidlingsarbeidet.»* Elin relaterer aktiv formidling til det hun snakket om under 3.2.1, at

metoden oppfordrer til å kommunisere mer med folk. Hun hevder at *«nå kommer vi oss mer ut fra skranken vår og ut på gulvet der folk er.»* Dermed er utvalget noe delt, enkelte mener at Lesersørvis bidrar til en mer offensiv og oppsøkende formidling, mens andre ikke ser noen økt aktivitet etter at de tok i bruk metoden.

Den avsluttende setningen i lovens første avsnitt, om at «bøker og andre medier skal stilles gratis til disposisjon til alle som bor i landet» har tidvis blitt tolket som at folkebibliotekene skal tilby et likeverdig tilbud til alle landets innbyggere. Når jeg spør om det er noe i Lesersørvis som kan gjøre at formidlingen fungerer like godt for alle lånergrupper, vektlegger flere betydningen av at formidlingen blir mer treffsikker. Som Cato sier: *«Hvis det er bra gjennomført så er det jo verktøy for en økt presisjon i å treffe lesere.»* Bente tilføyer at: *«det er mer forankret i lånerens smak eller behov, da.»* I dette ser de et potensiale for at Lesersørvis kan gi et likere tilbud gjennom individualisert og skreddersydd formidling, hvor en finner litteratur som føles relevant for den enkelte.

I formålsparagrafen finner en også tre kriterier som skal vektlegges i bibliotekenes tilbud: kvalitet, allsidighet og aktualitet. Når jeg spør hvordan Lesersørvis fungerer opp mot disse kravene, er det tilnærmet total enighet om at allsidighet forstått som bredde styrkes med denne tilnærmingen. Som Hilde kort og konsist slår fast: *«allsidighet; sjekk!»* Hun utdyper: *«i seg selv så ligger det jo ikke nødvendigvis noe kvalitet og aktualitet i systemet, men allsidighet synes jeg ligger der. Så det blir jo opp til oss å se på kvalitet og aktualitet.»* Cato sier: *«Kvalitetsspørsmålet er kanskje litt vanskelig å si at Lesersørvis direkte skal bidra til. Jeg tenker at det i større grad virker inn mot de to andre faktorene, men en prøver jo å jobbe ut ifra at det en fremhevet er noe av kvalitet.»* Her finnes det en nyanseforskjell i at Cato mener at også aktualitet ligger inne i denne fremgangsmåten for formidling. Felles for utsagnene er imidlertid at begge mener kvalitet fremdeles er noe det blir opp til bibliotekarene å trekke frem. Dette skal ikke forstås som at Lesersørvis nødvendigvis motvirker eller vanskeliggjør formidlingen av kvalitetslitteratur, snarere at det ikke kommer automatisk med denne metoden.

Som vi allerede har vært inne på i 3.1.2, er det flere som mener kvalitetsbegrepet er krevende å forholde seg til. Dette gjelder ikke bare studentene, Elin medgir med en latter at *«kvalitet det orker jeg nesten ikke snakke om, for det er så vanskelig å si hva som er kvalitet.»* Overordnet kan dette se ut til å ha sammenheng med de mange funksjonene biblioteket skal ivareta, med dertil hørende hensyn som må balanseres. Elin fortsetter: *«når vi snakker om kvalitet så mener jeg at det er en kvalitet i alt omtrent. For det handler jo om mottakeren, at det er så forskjellig fra person til person hva som er viktig, hva som er behov og hva som er lyst - og alt det skal vi klare å møte da.»* I utsagnet blir kvalitet eksplisitt knyttet til mottakeren, både i hva som er vedkommendes behov, og i hva som hos vedkommende skaper lyst. Mens et behov kan knyttes til et bestemt

formål, er lyst relatert til smak, dermed har begge kategoriene et element av noe subjektivt i seg.

I 1.6.2 viste jeg til et skifte i bibliotekformidlingen, fra en formidling som etterstrebet en demokratisering av kulturen, til det kulturelle demokrati. I overgangen til sistnevnte formidlingspraksis, kom en smakspluralisme som fremdeles ser ut til å stå sterkt. Biblioteket skal være til for alle, dermed er det viktig med en aksept for smaks mangfoldet. Lånernes behov kan handle om en formålsrasjonalitet som betrakter kvalitet som en gjenstands verdi med tanke på å oppnå et bestemt formål. Bente er inne på en slik kvalitetsforståelse: *«Og så kan kvaliteten kanskje endrer seg med formålet da; en bok kan ha god kvalitet for ett formål, mens for et annet så har det kanskje ikke så god kvalitet. Jeg tenker at det ikke nødvendigvis er konstant da, det har å gjøre med konteksten.»*

Både smak og behov avviker fra et strengt normativt kvalitetsbegrep, hvor en vil kunne hevde at en bestemt bok har litterær kvalitet uavhengig av subjektive meninger og verkets egnethet i en gitt situasjon. Dermed kan en kanskje si at forståelse av litteraturens verdi ikke nødvendigvis er ensbetydende med litterær kvalitet i denne sammenhengen. For en nærmere forståelse av hvordan litteratur kan ha verdi for individet, uten at det trenger å ha litterær kvalitet, kan vi gå til Fridas svar på hvilke gunstige effekter bøker kan ha på enkeltmennesket: *«Alle som leser de vet jo dette, hvor godt det er å få kjenne seg igjen, å få besøke andre steder i verden, å få kunnskap om andre mennesker og andre kulturer; og det gjør man jo også gjennom skjønnlitteraturen.»* I denne ytringen er det gjenkjennelse, innlevelse og innsikt som fremheves. Dette er på ingen måte uforenlig med litterær kvalitet, men en leser kan også få disse gledene i en kioskroman som etter et estetisk kvalitetsbegrep kan vurderes som slett.

Samtidig finnes det ulike kriterier en kan legge til grunn for å vurdere kvalitet. Som Hilde sier: *«hva er kvalitet, skal det være verdenslitteratur, skal det være noe nyskapende som aldri har vært lagd før, eller holder det at det er en god historie?»* I tillegg kan kriteriene i formålsparagrafen komme i konflikt med hverandre: *«Men så kan jo kvalitet være å ta noe som ikke er aktuelt og (...) en bok kan være av god kvalitet, men gammel og uaktuell.»* Til slutt er hva som betraktes som kvalitet historisk omskiftelig: *«noe litteratur er fantastisk her og nå, men om ti år så er det ingen som er interessert. Men en skal liksom ikke kimse av det som ikke varer for evig heller, for det har en betydning da, det har en kvalitet.»* Denne her-og-nå kvaliteten kan kanskje relateres til begreper som aktualitet og etterspørsel. Etter å ha fremlagt de tidligere nevnte dilemmaene, konkluderer Hilde: *«Jeg tror på forskjellige typer kvalitet jeg, jeg tror på en sånn her og nå kvalitet, jeg tror på en leselystkvalitet, og så tror jeg på den store litterære kvaliteten, og noe har flere av de kvalitetene.»*

Det siste av kriteriene i formålsparagrafen er aktualitet. I likhet med kvalitetsbegrepet, kan også aktualitet ha flere lag av betydning. I dagligtalen knyttes ofte aktualitet til det nyeste, men som

Elin sier: «*hvis en snakker om aktualitet som i en ny bok, så er det jo vanskelig for oss, for de er jo utlånt.*» Men formidling forstått som handlingene en foretar for å være et tilgjengeliggjørende mellomledd mellom leser og tekst, er også knyttet til verbet å aktualisere. Grete viser til hvordan de gjennom utstillinger som tar utgangspunkt i populære bøker, kan aktualisere eldre titler. Ved å finne readalikes til bestselgere, kan en større del av samlingen innlemmes: «*nå er det en bok som er aktuell, og da kan en jo bare kaste på gammel, god litteratur, som igjen blir aktuell, tenker jeg. Det er den [metodikken] kjempefin til.*» Elin peker også på en mer personorientert form for aktualitet, som ser ut til å knytte seg til lånerens behov, som jeg beskrev i sammenheng med kvalitet: «*aktualitet kan jo og være det som er viktig for folk nå. Hva er viktig for den låneren som står foran meg, hva er aktuelt for den personen?*» Hun fremholder at «*det er ikke nødvendigvis den nye boken, men det en er opptatt av og hva en skal tilegne seg i øyeblikket. Og det vil vi jo lettere klare med disse teknikkene da, tror jeg.*» Her er det metodens vokabular og teknikker for å identifisere hva låneren er ute etter i øyeblikket som det blir lagt vekt på.

3.3.4 - Lesersøvis og Nasjonal bibliotekstrategi

Blant formidlingsmålene i Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2024 er det i hovedsak ekspansive mål vedrørende utlån og antall besøk. Et mål tar sikte på å nå de brukergruppene som ikke leser. Jeg spør om bibliotekarene tror Lesersøvis kan bidra til å innfri dette målet. Elin sier: «*jeg mener jo helt oppriktig at det finnes en bok for alle. Uansett hvor lite interessert de er i å lese så kan du finne noe, og det tror jeg hjelper mye med Lesersøvis (...) en kan klare å snappe opp de få tingene som de er interessert i,*» Viktigheten av å finne noe som fenger blir betraktet som enda større enn vanlig om en skal få nye brukergrupper til å ta i bruk samlingen. Elin fremhever også viktigheten av at «*en kan kommunisere med folk som ikke har lest, (...)*» Dette trenger ikke å bety at en bruker litteratur låneren har lest før - Elin bruker ofte tv-serier som en inngang for å finne litteratur til låneren om de ikke er lesere.

Videre handler målene om å nå nye brukergrupper, skape leselyst og få flere utlån. Hilde sier: «*jeg tror absolutt at Lesersøvis kan hjelpe til med det.*» Hun mener at å hjelpe lånerne med å finne ny relevant litteratur i seg selv vil virke stimulerende: «*at en på en måte får noe nytt og får utvidet horisonten sin da, og at det gjør at en blir ivrigere på å lese, og får økt leselyst, som igjen gir økt utlån, (...)*» Dette sammenfaller med Gretes syn. Økt utlån handler om at en «*får låneren til å ta med seg flere bøker idet de er der.*» Nok en gang fremheves treffsikker formidling, hvor en bruker Lesersøvis til å vise frem ulike bøker som kan passe til det låneren har ønsket seg. Frida mistenker at de som ikke bruker biblioteket i utgangspunktet, kanskje har mer ulik smak fra bibliotekarene enn de faste lånerne. Dermed mener hun at det blir ekstra viktig å tone ned egne preferanser: «*For hvis du er litt flink til å gå utenfor din egen leseinteresse da, så kan du jo nå de*

gruppene som er helt utenfor din egen preferansesfære.»

Frida mener dessuten at det handler om å være offensiv i formidlingen, og at Lesersørvis kan gjøre at bibliotekarene er *«mer aktiv i skranken og kanskje går mer rundt på gulvet til lånerne, (...) Vi skal ut og snakke, oppsøke lånerne, rett og slett.»* Som nevnt i 0.1, begynte Telemark Fylkesbibliotek å utarbeide en norsk variant av RA som følger av at formålsparagrafen ble endret, og det ble slått fast at formidlingen skulle være aktiv. Dette utadrettede fokuset i metoden var også noe Elin vektla som en verdi ved Lesersørvis i 3.2.1, da hun hevdet at denne fremgangsmåten oppfordret til mer kommunikasjon med lånerne. Men som vi så i starten på 3.3.3 var det ikke alle respondentene som mente at denne metoden automatisk gjorde formidlingen mer aktiv og utadrettet. Et siste poeng, som påpekes av flere, er at en må finne måter å nå ut til de som ikke oppsøker biblioteket på eget initiativ. Elin sier: *«jeg har veldig lyst til å jobbe med det og kommunisere mer med folk på nett.»* Videre snakker hun om et stunt som kom i stand da bibliotekene ble stengt på grunn av pandemien: *«vi satte i gang take away- bibliotek og lagde et skjema i biblioteksystemet som folk måtte fylle ut, hvor de bare fortalte hvor gamle de var og hva de likte å lese, og så satte vi sammen bokpakker.»* Tilbudet ble svært populært, *«vi fikk veldig mye omtale i lokale medier da, så vi snappet nok opp noen nye [brukere] og.»*

3.3.5 - Lesersørvis og bibliotekarstudiene

Studentene gjennomgikk som kjent kursing i Lesersørvis i sitt nest siste semester av bibliotekarstudiene. Alle gir uttrykk for at de hadde nytte av kurset. Cato sier: *«Jeg syntes det var veldig givende, opplegget var bra. (...) Det er jo ganske intuitivt da, men å få konkretisert det og satt det i et system... »* Den siste setningen er interessant, og Anne har en lignende opplevelse: *«en del av de tingene vi lærte om er sånt som jeg har gjort fra før, uten egentlig å ha tenkt noe over det. (...) Det var veldig interessant å få utvidet det jeg har gjort før med ordentlig teori og ordentlige framgangsmåter da.»* Begge mener altså at metoden er en systematisering av noe de intuitivt har gjort tidligere, uten å ha begreper for det. Bente er av motsatt oppfatning: *«Det var kjempeinteressant, jeg synes med en gang at det her var nyttig. Men også litt krevende, det er ikke noe man bare «catcher» helt intuitivt, på en måte.»*

Også i Lesersørvishåndboken blir det hevdet at fremgangsmåten er en bevist strategi for noe de fleste bibliotekarer allerede gjør og behersker (Øyrås, 2017:35). Når studentene hadde såpass ulik opplevelse av metoden, kan det komme av at det er forskjell på hvor mye praktisk erfaring de har fra bibliotek. Samtidig hadde både Anne og Cato noe kjennskap til Lesersørvis før de deltok på kursrekken. Dermed kan det at de allerede visste litt om metoden også ha bidratt til at de føler de tok det raskere. Jeg følger opp med å spørre om de lærte noe på kurset som de ikke lærte på studiet. Anne svarer: *«Ja, egentlig alt, om jeg kan være så freidig. Jeg har ikke vært helt fornøyd med*

undervisningen vi har fått her, i hvert fall ikke i formidlingsfagene (...)» Hun forteller at fagene som omhandler litteratur og formidling er de hun har mest interesse av, og konstaterer: *«Jeg ble kjempeskuffet, jeg trodde vi kom til å lære mer om... det vi lærte på kursene da.»* Heller ikke Bente er helt fornøyd med undervisningen i formidling: *«jeg føler kanskje de har litt å gå på når det gjelder formidling. At vi kunne jobbet mer med det, og kanskje mer konkret også.»* Hun stusser over at hun ikke har hørt om Lesersørvis på studiet: *«Jeg tror ikke det ble nevnt en eneste gang jeg, bortsett fra når du var innom og spurte om vi ville delta. Det synes jeg egentlig var litt rart også, for det er jo så mange som bruker det nå, så det burde egentlig vært en del av studiet, tenker jeg da.»*

Her er det litt uklart om hun mener at de burde lære Lesersørvis, eller lære om Lesersørvis på bibliotekarstudiet, for Bente er samtidig den av studentene som tydeligst gir uttrykk for at det kunne være krevende å lære metoden med begrenset praktisk erfaring: *«det hadde vært nyttig å ha litt mer bagasje fra bibliotek og ha jobbet mer aktivt med litteraturen, (...)*» Hun forteller om en av øvelsene på kurset, hvor studentene intervjuet hverandre for å finne leseforslag. Hun hadde ingen problemer med å identifisere appellfaktorer gjennom samtalen, men følte hun ikke hadde nok litteraturkunnskaper til å komme med gode forslag tilbake: *«det forutsetter at man har det biblioteket da, sitt eget bibliotek.»* Bibliotek betyr i denne sammenhengen bøker hun kjenner godt nok til å formidle dem videre. Diana, som jobbet som vikar på to mellomstore bibliotek under studiene, mener dette var en fordel: *«det vil jo være enda vanskeligere for dem som ikke har jobbet i bibliotek utover praksis-perioden å praktisere det. For du trenger å ha den kunnskapen om forskjellige bøker.»* Behovet for praktisk trening og gode litteraturkunnskaper var noe bibliotekarene også mente måtte til for å lykkes med Lesersørvis i 3.2.2. Alle studentene var imidlertid fornøyd med mengden skjønnlitteratur de leste i forbindelse med bibliotekstudiene.

Selv om noen av respondentene syntes det kunne være utfordrende, ser alle ut til å mene at Lesersørvis burde være en del av bibliotekarstudiene. Når jeg spør om de tenker at Lesersørvis er noe det burde undervises i på OsloMet, eller om det er ferdigheter det er like greit eller bedre å lære seg når de kommer ut i arbeidslivet, svarer Bente: *«Man kan jo også begynne [på studiet] da, så man kjenner til Lesersørvis. Så kan man begynne å lage seg det biblioteket for seg selv, forberede seg litt (...)*» Diana sier: *«det hadde vært veldig greit å få det inn. Jeg synes flere burde få lære litt av det, for det var veldig greit å få det med seg inn, jeg er veldig glad for at jeg deltok på det [kurset].»* Cato mener *«det er et verktøy som kan brukes til veldig mye forskjellig, og at å ha det inkludert som en del av utdanningen absolutt ville være fornuftig. (...) For det er ting der som ikke dekkes i andre fag.»* Dette siste er noe også Bente inne på: *«jeg synes de burde tatt det med. For jeg føler kanskje ikke at vi har fått sånn veldig konkrete verktøy for formidling.»*

Følgelig later det til at metodikken byr på ferdigheter og kunnskaper de ikke mener de fikk

gjennom andre deler av studiet. Jeg spør de hvordan Lesersørvís kunne vært implementert på studiet. Diana sier: *«det hadde vel kanskje gått an å få det inn under et eller annet fag, og satt inn noen ekstra timer (...).»* Anne mener det hadde *«passet veldig naturlig inn i faget formidling, for det er jo det det er; en spesialisert måte å formidle på.»* Når jeg spør om de ikke tror at Lesersørvís vil oppleves som mindre relevant for de som utdanner seg i retning fagbibliotek, svarer Anne: *«jeg tror det er nyttig for alle uansett hva slags arbeid en havner i, om det har med brukerservice å gjøre.»* Cato legger til at *«selv om jeg kanskje ville påstå at det kunne være nyttig for alle, så kunne det jo eventuelt vært et valgfag da.»*

Et av forskningsspørsmålene mine spør etter Lesersørvís' potensiale sett opp mot ferdighets- og kompetansemål på bibliotekarstudiet. I faget BIB202 Tekststudier var det et ferdighetsmål at studentene skulle beherske muntlig formidling etter endt kurs. Jeg spør om studentene lærte noe på kurset i Lesersørvís som bedre satte dem i stand til å formidle muntlig. Anne svarer: *«jeg mener selv at det er mye lettere å formidle når jeg er klar over appellfaktorene. (...) Å ha mer konkrete tanker om det, føler jeg har hjulpet kjempemye.»* Cato ser undervisningen i utdanningen opp mot det han lærte på kurset: *«i Lesersørvís-kurset så var det jo mye mer praktisk dialog da, det er jo mer muntlig orientert sånn fra utgangspunktet.»* Det praktiske og konkrete ved metoden virker å være noe av det som appellerer til studentene ved Lesersørvís.

I kurset jeg vervet mine respondenter fra, BIB3300 Samtidslitteratur, skulle studentene etter endt kurs ha kunnskap om ulike formidlingsformer og praksiser (OsloMet, 2019). Jeg spør om studentene om Lesersørvís kan ha noe å bidra med opp mot dette målet. Cato svarer: *«I høyeste grad relevant til det. Jeg hadde det jo parallelt på en måte da, så det var et veldig fint semester, å ha to veldig litterært orienterte fag og Lesersørvís-kurset samtidig. Og ganske mye overlapp i formidling.»* Samtidslitteratur var et ganske praktisk orientert fag, hvor typiske former for bibliotekformidling var innlemmet. Cato legger til: *«Lesersørvís-tingene som en har tilegnet seg er jo egnet til både anmeldelse, bokprat og utstilling (...) Og litteraturarrangement kan jo være så mangt, så ja, det er i høyeste grad egnet.»* Anne tar utgangspunkt i en øvelse i å holde bokprat de hadde i faget Samtidslitteratur, og foreslår hvordan Lesersørvís kunne vært relevant: *«Jeg tror det hadde vært interessant, si samme type oppgave, men en hadde fått tre appellfaktorer og kunne velge kanskje tre-fire bøker som inneholder de, og hatt en bokprat om dem. (...) Det er jo interessant å finne en rød tråd å følge, og det kan være appellfaktorer.»* Bente sier: *«Formidle samtidslitteraturen muntlig og skriftlig, absolutt. Der tenker jeg man kan bruke det.»* Dette er et av ferdighetsmålene i BIB3300 Samtidslitteratur.

Studentene ser dessuten ut til å mene at en innføring i metoden har gjort dem mer attraktive på jobbsøkermarkedet. Dette kan være viktig i en tid da store biblioteker som Deichman ikke nødvendigvis har bibliotekarer som førstevalg til formidlerstillingene sine. Bente sier: *«jeg tror*

også det var en av grunnene til at jeg fikk jobb nå faktisk, for jeg brukte det for alt det var verdt.» Anne mener en innføring i Lesersørvis «hadde gjort veldig mye for å gjøre deg klar for det praktiske i arbeidslivet, (...)» Cato poengterer at «Det er jo sånn at bibliotekene sender folk til det kurset uansett, så hvis du kommer ut i arbeidslivet med det fra før så er jo det bare fint. Han konkluderer: «Jeg tror en stiller sterkere som bibliotekar ved å ha tatt dette her kurset, (...)»

Også bibliotekarene har blitt spurt hvorvidt de mener Lesersørvis er best å lære på bibliotekarutdanningen eller i praksisfeltet. Elin er den mest positive til tanken på å ha det som en del av undervisningen på OsloMet: «Det er sånt som jeg tenker i ettertid at, «shit, det skulle jeg ønsket at jeg lærte der,» for jeg har virkelig lært en sånn kjempekonkret ting som man bare kan gå rett ut og bruke.» Hun presiserer at «jeg vil veldig gjerne ansette folk som kan dette. Så det tror jeg vil være veldig nyttig kompetanse for studenter å ha med seg når de skal ut da.» Grete sier: «Det er jo en metode som kan brukes til litteraturformidling, og det var jo også det vi savnet litt på bibliotekstudiet, vi visste jo ikke hva vi gikk ut i.» Hun tror i tillegg at et friskt blikk på Lesersørvis kan være med på å ta metoden et steg videre ved at «studentene kanskje kan problematisere og være kritiske til det på en annen måte.» Hilde er mer usikker, hun begynner med å si: «Jeg tenker at det kan være nyttig å lære litt om Lesersørvis, men jeg lurere på om det nesten er sånn at en har mer utbytte av å lære om det mens en er i situasjonen.» Selv hadde hun en opplevelse av å forstå det hun hadde lært da hun begynte å jobbe, dermed spør hun seg om «Lesersørvis kanskje blir litt for teoretisk, de må i hvert fall ha vært i praksis en gang.» Hun legger likevel til at «har du lært litt om det når du kommer i jobb på et folkebibliotek, så vil du jo kanskje tenke tilbake på det (...) så det er ikke bortkastet, altså.» Dette siste kan kanskje tyde på at en smakebit på studiet ville lette tilegnelsen når en kommer ut i arbeidslivet.

DRØFTING OG KONKLUSJON

4.0 - Drøfting

Jeg innledet denne oppgaven med å presentere en problemstilling som spurte etter potensiale og eventuelle ulemper bibliotekarer og bibliotekarstudenter så i Lesersørvis sin tilnærming til litteraturformidling. Problemstillingen ble supplert av fire forskningsspørsmål knyttet til formidlingsoppgaver og bibliotekarutdanningen: ansvaret for distribusjonen av kulturfondbøker, kravene i folkebibliotekenes formålsparagraf, ferdighets- og læringsmål på bibliotekarutdanningen og målsetningene i den gjeldende bibliotekstrategien. I dette kapittelet vil funnene jeg presenterte i forrige kapittel drøftes i sammenheng med tidligere forskning i 4.1, i lys av relevant teori i 4.2 og mot forskningsspørsmålene for problemstillingen i 4.3.

4.1 - Materialet i lys av tidligere forskning

Jeg avsluttet innledningskapittelet med en gjennomgang av tidligere forskning på bibliotekformidling i 0.5. Her mente jeg å se en relativ konsensus om en overordnet retning i bibliotekformidlingen i norsk og dansk forskning de siste tjue årene. Både de norske og danske forskerne registrerer at bibliotekarene ser ut til å ha et avslappet forhold til kvalitetskravet sett opp mot lånerens etterspørsel. Formidlingen begrunnes i mindre grad med overordnede rasjoner som folkeopplysning og dannelses, samtidig som det har blitt mer legitimt å bruke sin egen smak i formidlingsarbeidet. I det følgende vil jeg peke på forskjeller og likheter fra disse undersøkelsene i mitt materiale. Gitt oppgavens fokusområde, er det aspekter som kan relateres til Lesersørvis som vektlegges i denne fremstillingen.

Overordnet kan det se ut som om meningene til mine respondenter føyer seg inn i det større bildet over mer stabile utviklingstrekk i biblioteksektoren, først og fremst ved en økt brukerorientering. Kanskje er det også grunnlag for å si at dette har blitt ytterligere skjerpet med Lesersørvis, da lånerne trekkes frem som hovedbegrunnelse for formidlingen i samtlige av mine intervjuer. I de danske og norske bibliotekforskernes utvalg, begrunnes formidlingen med flere funksjoner i tillegg til lånerne hos bibliotekarene, deriblant bibliotekets synlighet og bibliotekarens glede av å formidle litteratur (Balling & Kann-Christensen, 2013:33-34) og (Oterholm & Tveit, 2010:10). I *Verdier i bevegelse* peker Oterholm og Tveit på en ambivalens med tanke på kvalitet og smak i formidlingen. De registrerer at det synes «som om kvalitet i dag er blitt et problematisk begrep å bruke i formidlingssammenheng.» (Oterholm & Tveit, 2010:8). Dette springer ut av en respekt og omtanke for lånerne, hvor alle brukerbehov skal behandles likt.

Dette er en tendens en kan finne igjen i mitt materiale, hvor en aksept for et mangfold av smaker var fremtredende. I Lesersørvis er det en uttalt ambisjon om å «møte låneren med en åpen

holdning og vise interesse for lånerens behov.» (Øyrås, 2017:15). Dette ser i noen grad ut til å gjøre den litterære vurderingen vanskeligere i formidlingssituasjonen, fordi kvalitet i så sterk grad knyttes til lånerens utgangspunkt som leser. Bibliotekarene i Oterholm og Tveits utvalg ville introdusere lånerne for ny litteratur, helst noe annet enn de 10-15 mest solgte bøkene. «Samtidig ser de nødvendigheten av å «fore på med det folk vil ha.» (Oterholm & Tveit, 2010:9). De konkluderer med at «[i] vårt materiale finner vi en tydelig vilje til å utvide eller utvikle lesernes smak.» (Oterholm & Tveit, 2010:9). I mitt utvalg er det interne forskjeller mellom respondentene, og både utvikling og utviding av smaken nevnes. Av tendenser som går i retning av utvikling i mitt materiale, kan det nevnes at enkelte fremhever folkeopplysning som formidlingens hovedlegitimering, mens andre anså det som selvsagt at bibliotekenes formidling skulle ha progressive mål for lånerne. Vektleggingen av aktivt å formidle kulturfondbøker er også et trekk som indikerer at den tradisjonelle kvalitets-formidlingen ikke har blitt borte ved at respondentene har tatt i bruk Lesersørvis. Men om en ser utvalgets besvarelser i en helhet, er utviding forstått som at å formidle mangfold og bredde er mer fremtredende enn en ambisjon om å utvikle lånerens smak.

I 3.1.1 kom det frem at underholdning og eskapisme ble oppfattet som like legetime begrunnelser for å oppsøke bibliotekets samlinger som dannelse og opplysning i mitt utvalg. Det ser samtidig ut til at underholdning og underholdningslitteratur har fått en oppjustert status, da utviklingspotensialet i det som er underholdende å lese vektlegges. Her må det presisere at det i liten grad ble lagt noen føringer for hvordan «underholdning» skulle forstås i intervjusituasjonen, utover at det ble knyttet til popularitet og etterspørsel. Ettersom kritikerroste forfattere som Vigdis Hjorth, Tore Renberg og Lars Saabye Christensen alle lå på utlånstoppen på intervjutidspunktet, er det mulig at det er denne typen forfattere noen av respondentene siktet til. Andre nevner serieromaner og de lettere delene av kriminallitteraturen eksplisitt, og mener at det for noen kan være utviklingsmuligheter også i dette.

Oterholm og Tveit finner at bibliotekarer under 40 år «ikke [var] redde for å påvirke leserne med sin smak.» (Oterholm & Tveit, 2010:9). Balling og Kann-Christensen registrerer samme tendens, og hevder det skriver seg fra en oppfatning om at formidling blir best om det gjøres med engasjement. «Det betyr at de bøkene som blir formidlet på den mest engasjerende måten, er bibliotekarenes egne yndlingsbøker.» (Balling & Kann-Christensen, 2013). Enkelte av mine respondenter gir uttrykk for en tilsvarende holdning. Flertallet hevder imidlertid at dette er noe de prøver å tone ned eller balansere i møte med lånerne, og nevner Lesersørvis både som en begrunnelse for dette, og som en måte å gjøre det på. Her har mitt utvalg større likheter med Smidts respondenter, hvor bibliotekarene bestrebet seg på ikke å fremheve egne preferanser. Hos Smidt skyldes denne nøytraliteten en «konflikten mellom likhetsidealene og egen kvalitetsvurdering» (Smidt, 2002:319).

Oppsummert kan vi si at en økt brukerorientering medfører en større aksept for smakspluralisme, og en positiv bestemmelse av underholdningslitteraturen. Her er det tydelige fellestrekk i mine funn og tidligere forskning. Grunnet utviklingen på bibliotekfeltet fra 70-tallet, ser breddeformidling ut til å ha blitt gullstandarden for bibliotekarene. Et fokus på bredde er en holdning som er lett å enes om, fordi den favner alle posisjoner, fra smakspluralisme til formidling av tradisjonell kvalitetslitteratur. Bredde betyr på et vis både pose og sekk, da det aksepterer lesing som ren underholdning og rekreasjon, samtidig som det ivaretar den opplysende formidlingen og smalere kulturuttrykk. Dette er utviklingstrekk som gjorde seg gjeldende før Lesersørvis ble introdusert i Norge. Metoden ser imidlertid ut til å passe bra inn i denne holdningen, og være anvendelig til å formidle bredt både i en forstand som tar sikte på utvikling, og en forstand hvor lånerne får mer av den type litteratur de allerede visste de ville ha. Den sterke forankringen i lånerne indikerer at tendensen til brukerorientering blir noe skjerpet med denne metoden. Av samme grunn kan det se ut til at bibliotekarene som benytter Lesersørvis er mer bevisst på å tone ned sine egne preferanser i møte med bibliotekets brukere.

4.2 - Lesersørvis i lys av Mukařovský

Som vist i 3.1.1 oppga mine respondenter lånerrelaterte begrunnelser som hovedlegitimering for formidlingen de bedriver. Hele utvalget mente at lesing av litteratur kan ha gunstige effekter på individet. Disse effektene spenner fra estetiske opplevelser via kognitive og emosjonelle erfaringer til den rene underholdning. Respondentene ga uttrykk for at alle godene lesingen kan gi er like legetime, og fremhever at et litterært verk ofte har potensialer som går i flere av disse retningene samtidig. Respondentene later til å ha en stor bevissthet for at lesingen kan ha ulike og skiftende funksjoner for låneren, og at det oftest er flere funksjoner i spill samtidig.

Når Frida i 3.1.1 sier at «(...) *samtidig som du lærer noe, så blir du underholdt,*» peker hun på at en teoretisk funksjon som gir innsikt og erkjennelse opptrer parallelt med at lesingen har en underholdningsfunksjon. Cato gikk enda lenger, og hevdet at underholdningsfunksjonen var en forutsetning for at litteraturen skulle berike leseren, fordi den gir den nødvendige innlevelsen og engasjementet. Når Hilde under samme punkt vektlegger «*det lesingen gjør med hodet,*» samtidig som hun påpeker at det kan være et «*moralsk dilemma der*» som leseren må ta stilling til, snakker hun om en erkjennelsesfunksjon og en emosjonelt utviklende funksjon i underholdningslitteraturen. Respondentene har samtidig en stor bevissthet om at formålet og lesemåten teksten møtes med, påvirker leseopplevelsen og vurderingen av verket. Som Bente påpeker: «*en bok kan ha god kvalitet for ett formål, mens for et annet så har det kanskje ikke så god kvalitet.*» I det ovennevnte knyttes funksjonen lesingen skal utfylle til appellelementer, som igjen henger sammen med litteraturens verdi for den enkelte låneren.

Et tenkt eksempel kan få frem relasjonene mellom de ulike elementene: en låner kommer til biblioteket med et løst definert formål om å finne noe å lese. Hun har akkurat tatt sommerferie, og ønsker seg noen lettere lektyre til å kose seg med på late solskinnsdager. I løpet av ferien har låneren tenkt å reise på innenlandsferie til en navngitt by i Norge, og kunne dermed gjerne tenke seg en roman hvor handlingen var satt til denne byen. Om vi først tar for oss funksjonene lesingen hennes skal tjene, kan vi med Mukařovský si at verket innehar flere mulige funksjoner samtidig, som gjør seg gjeldene gjennom subjektets bruk. Vi kan ta utgangspunkt i de overordnede funksjonene og si at lesingen på samme tid vil ha en symbolsk, praktisk, estetisk og teoretisk funksjon.

Den symbolske funksjonen kommer til syne ved at lesingen får en rituell karakter; vedkommende har akkurat tatt ferie, noe lett lesestoff på late solskinnsdager markerer bruddet med hverdagen og overgangen fra plikt og arbeid til hvile og kos. Den praktiske funksjonen knytter seg til formålet, da lett lektyre brukt til kos indikerer en underholdningsfunksjon. Den teoretiske funksjonen gjelder siste del av lånerens forespørsel, byen hun skal besøke i ferien. Her kan det i første omgang handle om å få kunnskap om området, da gatenavn og bydeler kanskje spiller en rolle i handlingen. Samtidig indikerer det at låneren spurte etter en roman og ikke en reisebok, at den teoretiske funksjonen ikke skal være den dominerende i lesingen. At kunnskapen hun erverver om byen skal komme gjennom en fiksjonstekst, og ikke en sakprosa bok, innebærer at tilstedeværelsen av en estetisk funksjon er mer markant. Bestemte steder i byen skildres i et litterært og poetisk språk, samtidig som det knyttes til en fortelling. Dermed understøtter underholdningsfunksjonen og den emosjonelle innlevelsen i fortellingen den teoretiske funksjonen hvor låneren får geografisk innsikt og kunnskap om byen. Som Frida sier, blir låneren underholdt samtidig som hun lærer noe. Videre vil den estetiske funksjonen gjøre at opplevelsen av boken og opplevelsen av byen får en forsterkende effekt på hverandre.

Funksjonene knytter seg til appellfaktorene idet bibliotekaren skal finne litteratur til låneren. Underholdningsfunksjonen henger i første omgang sammen med lånerens lesekompetanse. Som Bente sier: «*Man må liksom se an leseren litt, hvor ligger hun, hva er interessen, hvor dyktig leser er det.*» Hva en låner regner som «lett lektyre» og «underholdende lesing,» bestemmes av hennes utgangspunkt. I Lesersørvissamtalen tar en ofte utgangspunkt i hva låneren har lest tidligere, og hvordan vedkommende har vurdert disse bøkene, for å få en forståelse av dette. Videre vil relevansen til de ulike appellfaktorene influeres av funksjonen boken skal ha for låneren. I dette tilfellet er den teoretiske funksjonen hvor låneren ønsker at romanen skal ta for seg byen hun skal besøke, bestemmende for appellfaktoren bakgrunnsramme. Bakgrunnsramme omfatter som kjent tiden, stedet og miljøet hvor handlingen utspiller seg. I eksempelet er det et uttalt ønske om handlingens sted, kanskje har låneren også noen føringer for tid og miljø. En kunne eksempelvis

tenke seg at hun vil ha en samtidsfortelling, slik at hun kjenner seg igjen i bybildet når hun kommer dit.

Underholdningsfunksjonen peker mot tekster med bestemte egenskaper. Nivået på leseren må som nevnt samsvare med nivået på teksten, men generelt kan en si at lettere lektyre som leseren skal kose seg med ikke må være for avansert og krevende for vedkommende. På appellfaktorene språk og hendelsesforløp kan for mange fremmedord og krumspring i handlingstrådens kronologi virke forstyrrende. Samtidig vil for lette bøker kunne oppleves som uengasjerende og lite givende. Som Cato var inne på, henger underholdning sammen med innlevelse og engasjement. På appellfaktoren tempo kan en tenke seg litteratur i mellomsjiktet: blir tempoet for høyt og hektisk, kan det oppleves som for anmassende for avslappingsfunksjonen litteratur en nyter i solen formodentlig skal ha. Samtidig kan et for lavt tempo bli for bedagelig, da underholdningsfunksjonen for noen fordrer en viss handlingsprogresjon. Tone må også bestemmes i samråd med låneren, men det er kanskje rimelig å ta utgangspunkt i at en for mørk eller trist fortelling i dette tilfellet kan komme i veien for lesingens angitte funksjon.

Så langt har vi gjennom eksempelet angitt lesingens funksjoner og appellelementer som kan svare til dette formålet. Med det kan vi også nærme oss en forståelse av litteraturens verdi i et leserperspektiv. Noen av respondentene påpeker i intervjuene at det ikke alltid er samsvar mellom formidlingskvalitet og kvaliteten på det som formidles. Lånerne har forskjellige behov, og litteraturen har ulike funksjoner for lånerne. Om låneren som i eksempelet over gir uttrykk for at litteraturens funksjon skal være eskapisme og avkoblingsformål, vil det være dårlig kvalitet på formidlingen å komme med et smalt og krevende verk, fordi boken da ikke svarer til leserens formål og intensjon. Dermed blir formidlingskvalitet som Anne sier «*at du prøver å finne en bok som den brukeren virkelig hadde likt,*» sett i forhold til lesingens funksjon.

I dette ser flere av respondentene et potensiale i Lesersørvis sin tilnærming. De får en samtaleteknikk for å få frem hvilke funksjoner litteraturen skal tjene for låneren, et vokabular for å identifisere og artikulere hvordan bestemte bøker kan være relevante i den aktuelle konteksten, og et rammeverk hvor de kan relatere boken som formidles til andre verk og leseopplevelser låneren har verdsatt. Hilde snakker et sted om lånerne som tror de bare liker den populære forfatteren Lucinda Riley. For disse lånerne har lesingen ofte en emosjonell funksjon, hvor innlevelsen i heltinnens kjærlighetsrelasjoner er sentral. Samtidig kan eskapisme være en funksjon som verdsettes her, fordi det utgjør et avbrekk fra hverdagen å lese om en annen tid og et annet liv enn sitt eget. Når Hilde har identifisert at det er disse aspektene som appellerer til låneren, og at det er litteratur som kan innta disse funksjonene vedkommende er ute etter, kan hun foreslå *Kristin Lavransdatter* (1922) av Sigrid Undset. «*[F]ordi det er jo en fantastisk kjærlighetshistorie òg, det er ikke bare verdenslitteratur. Du kan lese det på så mange nivå at det er for mange.*»

Eksempelet er interessant fordi det også viser et potensiale i Lesersørviss til å formidle bredde som utvikler låneren, fordi det som formidles er litteratur av høyere kvalitet. Lucinda Riley er et eksempel på en bestselgende forfatter som bokhandlerne selger i stabler. Sigrid Undset er på den annen side en merittert forfatter, som blant annet har fått en av de mest prestisjefylte utmerkelsene en forfatter kan få, nemlig Nobelprisen i litteratur. Litterært kan det også sies å være ganske ulike forfattere, men gjennom å kartlegge funksjonen lesingen skulle ha i lånerens livsverden, finner Hilde appellfaktorer som knytter verkene sammen og gjør Undset relevant for låneren.

4.3.0 - Kvalitet og breddeformidling

Jeg avsluttet introduksjonskapittelet om Lesersørviss med å se på noen antatte fordeler og potensielle ulemper ved metoden, før jeg kom med en tentativ forståelse av denne fremgangsmåten i 1.6.4. Her spurte jeg hvorvidt bibliotekarene bruker metoden til å formidle bredde, eller om den først og fremst benyttes til å finne det lånerne allerede vet de vil ha. Jeg skrev også at det var litt uavklart hvordan anvendelsen av Lesersørviss virker på kvalitetskravet i formålsparagrafen. Dette er viktige punkter, fordi de angår de lovpålagte kriteriene i folkebibliotekenes formålsparagraf, som jo også er et av mine forskningsspørsmål. I det videre vil jeg med utgangspunkt i Mukařovskýs begreper om estetisk norm og semantisk kapasitet fortsette diskusjonen om Lesersørviss sitt potensiale og eventuelle ulemper knyttet til disse punktene.

4.3.1 - Lesersørviss og kvalitetskravet

Gjennom intervjuene jeg foretok ble det klart at flere av respondentene opplevde kvalitetsbegrepet som krevende. Mukařovský hevdet som kjent at den dominerende estetiske normen i samfunnet ble bestemt av de kulturelt ledende grupper. På det litterære feltet bestemmes kvalitetskriteriene av institusjoner og organer som regulerer og vurderer litteratur. Eksempler på dette kan være litteraturmiljøene på universitetene, toneangivende kritikere, forfatterforeningen og skrivekunstakademier. Selv om det ikke har vært enerådende, har en modernismeideologisk diskurs med klare kvalitetskriterier knyttet til depersonalisering og autonomiestetikk vært toneangivende hos disse gruppene fra etterkrigstiden og frem til midten av 1990-tallet: «I samsvar med dette dominerte den amerikanske nykritikkens litteraturteoretiske program universitetene og den akademiske litteraturkritikken, og dermed også premissene for kvalitetsvurderingen.» (Oterholm, 2019:10). Dette er et program som fordrer bestemte lese måter eller lesestrategier, hvor kompleksitet, originalitet og språklig eksperimentvilje sees som sentrale verdikriterier.

Selv om opplevelse og erfaring etter hvert har fått en mer betydningsfull plass i diskusjonen om litterær kvalitet, står fremdeles den formale lese måten sterkt i academia. Når Hilde i 3.1.1 sier at

hun «*har jo en tanke om hva som er bra,*» handler dette om en bevissthet om den estetiske normen med røtter i de tekstorienterte litteraturvitenskapelige retningene. Slik jeg forstår henne, er dette det hun betegner som «*den litterære kvaliteten.*» Dette er et kvalitetsbegrep som vektlegger den litterære teksten. I motsetning til dette peker hun på et leserorientert kvalitetsbegrep, «*kose seg-kvaliteten,*» hvor litteraturens affektive og emosjonelle funksjoner er viktig. Flertallet av dem som besøker folkebiblioteket er ikke profesjonelle lesere, dermed vil de ha en annen estetisk norm, og vektlegge andre verdier ved litteraturen enn akademikerne.

Kanskje kan motviljen mot å utvikle lånernes litterære smak hos flere av mine respondenter sees i lys av Mukařovskýs begrepet om estetisk norm. Bente vegret seg for å utvikle lånernes smak, da «*[d]et blir litt som å si at noe er bedre enn noe annet (...)*» Som jeg var inne på i 1.6.2, har det vært en utvikling i bibliotekene fra 1970-tallet og fremover, hvor litterære uttrykk som appellerte til andre estetiske normer enn den dominerende fikk plass i bibliotekenes samlinger. Bente mener at det viktigste er at folk har glede av å lese, «*om det er såkalt kvalitet eller ikke tenker jeg kanskje at bibliotekaren ikke har så mye med.*» Anne kommer med en lignende uttalelse idet hun hevder at «*hva en bruker eller låner mener er bra kvalitet er helt utenfor min kontroll som bibliotekar.*» Både Anne og Bente tilhører studentutvalget, men også Elin gir uttrykk for en viss relativisme til kvalitetsbegrepet: «*[N]år vi snakker om kvalitet så mener jeg at det er en kvalitet i alt omtrent.*» Grunnen til dette er at «*det handler jo om mottakeren, at det er så forskjellig fra person til person hva som er viktig.*» Dermed kan det synes som om de mener at biblioteket, som skal ha et tilbud for alle, ikke burde diskriminere mellom ulike estetiske normer.

Bibliotekloven springer ut av den statlige kulturpolitikken, dermed kan det være fruktbart å se hvilke føringer som fremkommer her. Intensjonen bak Folkebibliotekloven diskuteres i Ot.prp. nr 14 (1985-86). Her knyttes kvalitetsbegrepet til verdien litteraturen har for leserne og deres utvikling. Det gis også noen kjennetegn på litterær kvalitet: «*God litteratur åpner for fantasi og følelser, og gir kunnskap og innsikt.*» (Ot.prp.nr 14, 1985:5). Videre blir det slått fast at individet utvikler språkferdigheter, abstraksjonsevne og den selvstendige tenkning. I *Kulturens kraft - Kulturpolitikk for framtida* (2018) presenteres den overordnede kulturpolitiske retningen fremover. Her heter det at «*I kva grad kunst og kultur får stor verdi for den enkelte og for fellesskapet, er heilt avhengig av kvaliteten på det som blir skapt og presentert.*» (Meld.St.8, 2018-2019:38). Det blir imidlertid slått fast at kvalitet ikke er en stabil størrelse som alle kan enes om, «*det gir ofte meir meining å snakke om ulike kvalitetar som blir ulikt vektlagde i ulike kontekstar.*» (Meld.St.8, 2018-2019:38).

I denne meldingen blir det ikke gjort noen videre avgrensninger av begrepet kvalitet. En større vilje til å innsirkle kvalitetsbegrepet kan en se i Stortingsmelding nr. 48 *Kulturpolitikk fram mot 2014* (2002). I likhet med meldingen fra 2018, vektlegges kontekst. Følgelig kan «det som i éin

situasjon eller til éin bruk har høg kvalitet, i ein annan samanheng ha låg kvalitet, (...)» (St.meld.nr.48, 2002-2003:22). Kunstnerisk kvalitet knyttes til betrakternes ulike forventinger og bruk: «Mange vil framheva at siktemålet er å få ei estetisk oppleving; andre vil leggja vinn på at kunsten skal gje noko å tenkja over og tala om. Mykje kunst appellerer til kjenslene våre.» (St.meld.nr.48, 2002-2003:22). I alle de ovennevnte dokumentene er kvaliteten på kunstverket knyttet til kontekst: hvilken funksjonen verket skal ha for individet, og hvor godt verkets egenskaper svarer til denne bruken. Meldingen ble fulgt opp av en bibliotekutredning som skulle foreta «eit utgreiingsarbeid om sentrale problemstillingar på bibliotekområdet (...)» (ABM-utvikling, 2006:9). Her kommer en nærmere inn på en kvalitetsforståelse relatert til litteratur og bibliotekets ulike brukergrupper. Arbeidet ble ledet av ABM-utvikling, som satte av et eget kapittel som drøfter bibliotekenes rolle som litteratur- og kulturformidlere.

Viktigheten av at bibliotekene skaper leselyst og interesse for litteraturen blir tillagt stor vekt. (ABM-utvikling, 2006:177). Med henvisning til de danske kulturforskerne Henrik Jochumsen og Caspar Hvenegaard Rasmussen hevdes det at «folkebiblioteket [har] ingen distingverende kraft; det fungerer ikke som et uttrykk for noen særlig grupperings smak eller klasse, og kan ikke brukes som klassemarkør.» (ABM-utvikling, 2006:184). Dermed har biblioteket mulighet til å nå alle sosiale grupper med sitt tilbud. Samtidig blir det slått fast at en lever i et samfunn med et mangfold av kulturer og subkulturer, hvor «den enkelte formidler vil måtte forholde seg til mange forskjellige tradisjoner med ulike kvalitetsbegrep, gyldige innenfor avgrensede segmenter av lesere (...)» (ABM-utvikling, 2006:190). Med Mukařovský kan vi si at det eksisterer flere estetiske normer side om side i vår samfunn, noe som gjøre at ulike samfunnslag eller befolkningsgrupper tillegger det samme verket ulik estetisk verdi. Dette har betydning for folkebibliotekene. For å fungere som sentre for leselyst «må de tilby litteratur og kulturuttrykk som har appell og gyldighet i ulike miljø, selv om deler av dette kan ligge utenfor en tradisjonell kvalitetskanon. Også en estetisk eller faglig sett svak tekst kan være det som gir en lesevegrer leselyst.» (ABM-utvikling, 2006:190).

Dermed blir det slått fast at «[b]ibliotekenes potensial ligger i å profilere seg på bredde og mangfold og på god veiledning (...)» (ABM-utvikling, 2006:190). Følgelig kan det synes som om bibliotekarene i mitt utvalg er på linje med det som fremkommer i bibliotekutredningen når de ikke vil diskriminere mellom ulike estetiske normer. Men som Smith (2002), Tveit (2004) og Oterholm og Skjerdingstad (2012) advarer mot, er kvalitet et for viktig begrep til at bibliotekarene kan forholde seg nøytral til det. Når ulike brukergrupper er så sterkt vektlagt i de kulturpolitiske styringsdokumentene, grunner det i at bibliotekenes tilbud legitimeres av at de bidrar til personlig vekst og utvikling hos befolkningen. Som det blir slått fast i *Kulturens kraft*, er litteraturens verdi for den enkelte og for fellesskapet avhengig av kvaliteten på det som blir presentert. (Meld.St.8, 2018-2019:38). Følgelig gjenstår det å bestemme hvordan bibliotekarene skal foreta sin

kvalitetsvurdering, og hvordan Lesersørvis passer inn i denne.

De som forvalter den dominerende estetiske normen på det litterære feltet, har en kvalitetsforståelse orientert mot det litterære verket og tekstens intensjoner. Denne litterære vurderingskompetansen er ikke uviktig for bibliotekarene, som trenger å ha en oversikt over de kvalitetsforståelsene som er gjeldende innenfor denne estetiske normen. Likeledes er viten om litteraturhistorie, kanoniserte verker og samtidslitteraturen sentralt for de litterære vurderingene bibliotekarene skal foreta. Den tredje komponenten er selvsagt lånerne. Biblioteket skal ha et likt tilbud til hele landets befolkning, dermed må de forholde seg til forskjellige segmenter av lesere med divergerende syn på hva som gjør litteraturen verdifull. Det vil også være ulike nivåer av lesekompetanser, som legger føringer for hvilke bøker som er aktuelle. Bibliotekarenes bedømmelse av litterær kvalitet vil følgelig ta utgangspunkt i en forståelse av hva som er lånerens behov og intensjoner. Den litterære kunnskapen bibliotekarene besitter, gjør at de har oversikt over et bredt spekter av litterære verk, som de vurderer anvendeligheten til i en gitt kontekst. Da ser de på bestemte verks egenskaper, hvilke muligheter som finnes i teksten, og hvorvidt disse innfrir lånerens behov. Eller som Bente sier: *«å hjelpe folk til å finne ut hva som finnes av litteratur og å finne noe som passer dem.»*

Lesersørvisamtalen virker å være en god inngang for å avdekke leserens ønsker og formål med litteraturen. Hvilke appellelementer låneren vektlegger relaterer til lesingens tiltenkte funksjon, og lesingens funksjon krever verk som innehar bestemte appellfaktorer. Samtidig vil bibliotekaren få kunnskap om leserens nivå og smakspreferanser fordi en tar utgangspunkt i tidligere leseropplevelser låneren har satt pris på. En forståelse av den estetiske normen låneren hører innunder, kan gi informasjon om hva som ofte appellerer til denne gruppen. Når bibliotekaren har fått en følelse av formålet og funksjonen lesingen skal ha, gir appellfaktorene et nyanserikt språk for å snakke om litteratur, hvor en kan vise relasjoner og ulikheter til bøker låneren allerede har lest. Cato mener at appellfaktorene er et *«verktøy for en økt presisjon i å treffe lesere.»* Av den grunn mener han bruken av appellfaktorer gir mer skreddersydde litteraturforslag til den enkelte låner enn et handlingsreferat. Dermed kan vi si at kvaliteten ikke kommer automatisk med Lesersøvis. Men om metoden brukes som grunnlag for, og i utviklingen av, en bevisst vurdering hos bibliotekaren, kan det heve kvaliteten på det som formidles, forstått som å finne den litterære teksten som passer en bestemt låner i en gitt kontekst. Dermed kan Lesersørvis også heve kvaliteten på formidlingen.

4.3.2 - Lesersørvis og breddeforståelse

Mukařovský mente at jo større semantisk kapasitet et verk har, jo bedre kan det fungere i ulike sosiale miljøer (Mukařovský 1977:66). En semantisk rikdom gjør det litterære verket flertydig, og dermed åpen for ulike lesemåter og funksjoner. Dermed kan verket appellere til divergerende

estetiske normer. Dette kan relateres til Hildes eksempel med Lucinda Riley og Sigrid Undset i 4.2, hvor bøkene til de to forfatterne kunne tjene de samme funksjonene for én lesergruppe. Samtidig appellerer Undset til mange andre og forskjellige grupper med lesere, fordi verkets semantiske kapasitet også tillater andre lesemåter og funksjoner. Dette er den første betydningen av bredde, nemlig at en bok er bredt anlagt og følgelig kan ha et stort leserpotensial for forskjellige lånergrupper. Dette definerer Cato som bøker som *«ikke nødvendigvis er smale kulturuttrykk, (...) ting som ville treffe de samme leserne like godt hvis oppmerksomheten var der.»* I en bibliotekkontekst er dette verdifull litteratur, fordi den kan være relevant for mange ulike lånere.

I Undset-eksempelet kan vi også se den andre forståelsen respondentene mine har av bredde, nemlig å *«formidle bøker som kanskje kan hjelpe folk videre på den skalaen»* som Frida sier. Gjennom å kartlegge funksjonene lesingen hadde for lånerne, aktualiserte Hilde en bok som har en selvsagt plass Norges nasjonale kanon. Romantrilogien var direkte medvirkende til at Undset vant Nobelprisen i litteratur i 1928, dermed har en et godt belegg for å hevde at boken er av bedre kvalitet enn Lucinda Rileys serie *De syv søstre*. Dette er en form for breddeformidling som har et klart progressivt potensial da det kan utvikle lånerne som lesere. Dermed kan det knyttes til begreper som personlig vekst og dannelses. Her presiseres det imidlertid at dette må skje i samråd med lånerens smak, og med en forståelse av hvilket formål eller funksjon lesingen skal tjene. Ellers vil det være kontraproduktivt fordi bøkene ikke vil føles relevant for låneren, og i verste fall kan drepe leselysten.

Å formidle bredde kan også forstås som at en gir låneren noe som er nytt for dem. Da sikter bredde til ny litteratur eller en ny forfatter, men uten at verkene nødvendigvis representerer noen nivåforskjell i forhold til det vedkommende allerede har lest. Dette betegner Elin som *«det som de ikke helt er bevisst de vil ha.»* Dette er en form for formidling flere av respondentene knytter til amerikanske RA, som først og fremst bekrefter lånerens smak. I likhet med bibliotekarene i Oterholm og Tveits utvalg, vil mine respondenter gjerne *«tilgodese leseren med opplevelser hun kjenner og vil ha mer av, altså en slags status quoformidling (...)»* (Oterholm & Tveit, 2010:9). De fleste i mitt utvalg opplevde også at Lesersørvis gjorde formidlingen deres mer treffsikker, noe som ga dem mer fornøyde lånerne. Dette er en form for breddeformidling som legitimeres med leselyst og leseglede. Som vi så i 3.1.2 mente flertallet av bibliotekarene i mitt utvalg at utviklingen skjer av seg selv såfremt en leser. Om denne antagelsen stemmer, er det et godt argument for denne formen for breddeformidling, og i tråd med den tidligere nevnte bibliotekutredningen.

Å konsumere litteratur kan i seg selv utvikle språk- og leseferdigheter, men enkelte hevder også at det er en mulighet for å dempe fremmedfrykt og bli et bedre medmenneske gjennom å lese mye forskjellig litteratur. Hilde begrunner denne formen for bredde med en emosjonell funksjon, hvor empatien utvikles fordi leseren får *«lære om hvordan andre mennesker kan ha det, (...)»* Om

bøker blir lest med denne funksjonen «*så vil det jo være en bra ting at man blir kjent med mange forskjellige.*» Selv om en ikke nødvendigvis hever nivået på det som leses, gjør allsidigheten individet mer tolerant for andre overbevisninger og levesett. Dermed kan en se et progressivt potensial også i denne formen for breddeformidling, da det kan sies å danne leseren.

I tillegg til denne forståelsen av bredde, vektlegger respondentene det å formidle bredt fra samlingen, noe de hevder Lesersørvis bedre setter dem i stand til. Her handler bredde om å benytte hele registeret av litteratur som finnes i biblioteket. Om lånerne får fremstilt en problemstilling eller et sakskompleks gjennom ulike litterære tilnærminger, eksempelvis gjennom sakprosa, lyrikk og skjønnlitteratur, kan det gi flere innfallsvinkler og et bredere perspektiv på det emnet låneren er interessert i. Dette kan naturligvis ta flere former, eksempelvis kan tematikken bearbeides med en teoretisk funksjon hvor fagbøker bidrar med faktaopplysninger, gi en emosjonell innlevelse gjennom at stoffet blir behandlet i romanform og en estetisk funksjon gjennom poesens språk. En siste nyanse av breddebegrepet handler om repertoar; at samlingen inneholder alt fra det smale til det mest populære. Brukt i denne forstand henger bredde sammen med samlingsutvikling, som er et forstadium for formidlingen.

Oppsummert kan en si at respondentene i mitt utvalg bruker begrepet bredde i betydningene å utvikle og å utvide lånerens smak, samtidig som det innebærer å benytte bredden i samlingen og å formidle bøker som favner bredt. I likhet med RA, kan også Lesersørvis brukes til en «status quo-formidling,» som Oterholm og Tveit kaller det. Men fremgangsmåten kan også være godt egnet til å utvikle låneren, da vokabularet i metoden får frem nyanser i litteraturen. Dermed kan de hjelpe lånerne å finne egnet litteratur på passelig nivå.

4.4.0 - Lesersørvis og forskningsspørsmålene

I det videre skal jeg komme nærmere inn på forskningsspørsmålene jeg introduserte i 0.4: Lesersørvis sitt potensiale og eventuelle begrensninger sett opp mot oppgaven med å distribuere kulturfondbøker, formidlingsmålene i Nasjonal bibliotekstatregi 2020-2023, kravene i formålsparagrafen og undervisning og læringsmål på bibliotekarutdanningen. Etter denne avsluttende drøftingen, vil jeg gi en konklusjon på problemstillingen.

4.4.1 - Lesersørvis og kulturfond

Når det gjelder bøker fra innkjøpsordningen, oppgir både studenter og bibliotekarer at disse burde prioriteres i formidlingen. Elin slår fast at «*vi skal formidle alt vi har, men det her har vi ekstra fokus på. Dette skal vi gjøre oss kjent med og få formidlet ut, (...)*» At utvalget er såpass samstemt i denne ambisjonen, kan tyde på at det er snakk om en verdi på profesjonsnivå. Dette er litteratur som allerede er prøvd mot kriteriene i formålsparagrafen: «Kulturrådet stiller et minstekrav til

utgivelsenes kvalitet og innkjøpene skal samlet sett bidra til stor bredde i norsk litteratur.» (Kulturrådet, u.å.) Med tanke på Lesersørvis, fremhever flertallet av utvalget de samme fordelene ved metoden her som i formidlingen av andre deler av samlingen. Dette betyr formodentlig også at eventuelle begrensninger ved fremgangsmåten gjør seg gjeldene på samme måte som i formidlingen av resten av samlingen. Som vi så i 3.2.1, mente flertallet av respondentene at det var lettest å formidle skjønnlitteratur når de benytter Lesersørvis. I tillegg til norsk og oversatt skjønnlitteratur for voksne, mottar bibliotekene også lyrikk, dramatik og sakprosa via innkjøpsordningen. Ettersom disse delene av samlingen blir ansett som mer krevende å formidle med Lesersørvis generelt, er det rimelig å anta at det samme gjelder for kulturfond.

Når det gjelder skjønnlitteraturen, mente enkelte av respondentene at metodikken kan være ekstra verdifull til å formidle de smalere delene av kulturfondbøkene. Noe av formålet med kulturfondordningen er å muliggjøre utgivelsen av smalere titler - dermed innbefatter den ofte bøker som er mindre etterspurt. Derfor kan en større forståelse av hva som appellerer til ulike lesere gi bedre muligheter for å finne ut hva den enkelte søker. Ifølge noen av respondentene kan dette være viktig om de skal formidle kulturfondbøker, da bøker med mindre leserpotensial kan kreve at formidlingen spisses mer mot den enkelte låneren. Lesersørvis kan også sette bibliotekaren i stand til å vise likhetstrekk med mer populære bøker, noe som kan gjøre ukjente kulturfondbøker mer attraktive. Følelig kan en si at Lesersørvis har noe å bidra med på dette feltet, men at kulturfondbøker ikke fremholdes som det området metoden tilfører mest til formidlingen.

4.4.2 - Lesersørvis og Nasjonal bibliotekstrategi

Nasjonal bibliotekstrategi 2020-23 presenterer ekspansive mål knyttet til å nå gruppene som ikke bruker bibliotekets tjenester, få flere til å lese og å øke utlånet. For å få flere til å lese, fremheves Lesersørvis sin basis i samtalen, som setter bibliotekarene i stand til å identifisere hva som appellerer til låneren. Videre pekes det på den assosiative måten metoden fungerer på, hvor en tar utgangspunkt i interessene låneren har generelt, og forsøker å relatere det til noe litterært. Dette er selvsagt lettest med andre narrative medium som film og tv-serier, hvor det fortellende elementet lett kan overføres til bøker. Men en kan også tenke seg at en går fra true crime-podcaster til kriminallitteratur og sakprosa, fra stand up til humoristiske bøker, eller fra en fascinasjon for en historisk periode til romaner med en bakgrunnsramme lagt til den aktuelle epoken.

Innsikten i appellfaktorene er i seg selv en fruktbar inngang til hva som fenger ulike lesere, og hvilke bøker som er aktuelle. Om en voksen mann som hevder at han aldri har lest en bok ønsker veiledning, og i den påfølgende samtalen oppgir at han synes det er spennende å høre om hendelser fra vikingtiden, kan den islandske sagalitteraturen være et nærliggende leseforslag. Dette er bøker som omhandler konflikter mellom ætter i vikingtiden, nedtegnet bare et par hundre år etterpå. Men

ættesagaene innledes med en grundig oppsummering av slektene det gjelder. Allerede her er det mulig at den potensielle leseren faller av, da denne refereringen fort kan bli kjedelig. Samtidig er det mulig at den nøkterne stilen ikke umiddelbart får frem det spektakulære i de dramatiske hendelsene som beskrives. Bakgrunnsrammen er riktig, men for å fange interessen kan det være hensiktsmessig å foreslå en bok med et raskere tempo, gjerne supplert av et mer moderne språk. Med utgangspunkt i disse tre appellfaktorene kan bibliotekaren isteden foreslå *Jomsviking* av Bjørn Bull-Hansen. Selv om boken i kraft av sin størrelse kan fremstå som mer uoverkommelig enn de nette sagaene, blir leseren fanget av handlingen fra første side. Dermed kan en hevde at appellfaktorene kan være særlig nyttig i møte lånere med begrenset leserefaring.

Utvalget er splittet når det kommer til hvorvidt Lesersørvis gjør formidlingen mer aktiv. Enkelte betrakter det som en bestemt måte å jobbe på, hvor det blir opp til bibliotekaren å avgjøre aktivitetsnivå. Andre mener å se en utadrettet grunnholdning i denne fremgangsmåten, som gjør at de kommer seg mer ut på gulvet, og kommuniserer mer med lånerne. De som hevder Lesersørvis kan gjøre tilbudet mer offensivt, tenker seg at dette genererer mer utlån. Det påpekes også at om en klarer å vise besøkende at bibliotekene har litteratur som er relevant for dem, kan det gjøre at tilbudet blir mer brukt. Begge aspektene synes gunstige om en vil tiltrekke seg nye lånere. Under forutsetning av at antagelsen om en mer offensiv tilnærming til lånerne medfører riktighet, kan dette være viktig for å oppfylle delmålet av strategien.

For de som allerede benytter seg av biblioteket, kan det å få utvidet horisonten for hva de leser virke stimulerende og øke lesegledden, og dermed også utlånet. Her ser respondentene på Lesersørvis som en måte å lede lånerne over på nye typer litteratur, med utgangspunkt i det låneren pleier å lese. En ser for seg at formidlingen blir mer treffsikker ved at låneren får noe av det de har satt pris på i en annen litteraturtype, samtidig som de introduseres for noe nytt. Videre påpeker noen av respondentene et potensiale for at Lesersørvis kan gi et likere tilbud gjennom at formidlingen skreddersys for den enkelte, «*mer forankret i lånerens smak eller behov,*» som Bente sier. Enkelte nevner også at en nedtoning av bibliotekarens personlige smak kan gjøre at de har større mulighet til å treffe lånere som ikke ligner dem selv med sin formidling. Dermed finner jeg at Lesersørvis har mye å bidra med for å oppnå målsetningene i Nasjonal bibliotekstrategi.

4.4.3 - Lesersørvis og kravene i formålsparagrafen

I formålsparagrafen finner en tre krav til bibliotekenes tilbud: aktualitet, allsidighet og kvalitet. I dagligtalen knyttes ofte aktualitet til det nyeste. Flere av respondentene slår fast at de nyeste og mest populære titlene alltid er utlånt. Dette er bøker som i stor grad formidler seg selv, dermed er det ikke denne typen aktualitet som trekkes frem når respondentene snakker om potensialet til Lesersørvis. Mine respondenter mener at Lesersørvis kan bidra til aktualitet ved å identifisere, og

ved å relatere.

For det første kan Lesersørvis bistå bibliotekaren i å identifisere hva som er aktuelt, forstått som viktig for en bestemt låner. Dette trenger ikke å være en ny bok, men et emne som er relevant for vedkommende. Her er det metodens vokabular og teknikker for å identifisere hva låneren er ute etter i øyeblikket som blir lagt vekt på.

Å aktualisere blir i tillegg forstått som å gjøre noe relevant for lånerne. Når bibliotekaren gjennom Lesersørvis samtalen har kartlagt en låners ønsker og behov, er readalikes en måte å aktualisere bøker på. Gjennom å peke på likhetstrekk og relasjoner mellom bøker, flyttes fokuset fra en bok til en annen, dermed blir den aktualisert. Slik kan Lesersørvis også brukes til å aktualisere eldre eller mindre etterspurte titler, ved å gå via en populær bok. En annen forstand Lesersørvis innfrir aktualitetskriteriet på, er gjennom vokabularet.

Respondentene mine ser i stor grad ut til å betrakte bredde som synonymt med allsidighet. Dermed har vi allerede begynt å diskutere Lesersørvis sin anvendelighet på de to øvrige kriteriene i formålparagrafen; kvalitet i 4.3.1 og allsidighet i 4.3.2. Mens samtlige hevdet at bredde var en inkorporert del av metoden, oppga respondentene at kvaliteten ikke kommer automatisk med Lesersørvis. Cato sier: *«Kvalitetsspørsmålet er kanskje litt vanskelig å si at Lesersørvis direkte skal bidra til,»* dermed er dette noe den enkelte bibliotekaren må velge å vektlegge i sin formidling. Vi har imidlertid sett at Lesersørvis er en metode som kan heve kvaliteten på det som formidles, ved at bibliotekaren kan trekke frem nivåtilpassede bøker for lånerens formål, som leder til vekst og utvikling. Brukt på denne måten, gjør treffsikkerheten at Lesersørvis også hever kvaliteten på formidlingen.

Lesersørvis har verktøy for å formidle kvalitet, aktualisere klassikere og kanonisert litteratur, formidle bredt fra samlingen og trekke frem kulturfondbøker. Samtidig er Lesersørvis også godt egnet for mer passiv formidling, hvor en ikke utfordrer lånerens smak. Respondentene mine bruker flere steder amerikanske RA som eksempel på dette, og ser dermed ut til å distansere seg fra en slik praksis. Brukt på ukritisk og ensidig vis, kan imidlertid også Lesersørvis redusere bibliotekformidlingen til det rent bekreftende, og dermed komme i konflikt med kvalitetskravet. I siste instans er det verdier på individnivå og biblioteknivå som avgjør om Lesersørvis blir brukt på den ene eller andre måten. Dermed fordrer Lesersørvis et verdigrunnlag som tilsier at en utviklende formidling er blant de viktigere av bibliotekenes oppgaver.

Hvordan er så kårerne for et slikt verdigrunnlag i dag? Å formidle smal litteratur eller trekke frem skjulte perler og eldre verker, er unektelig mer arbeidskrevende enn å dra i samme retning som markedskreftene i bokbransjen. Spesielt når den begrensede kulturdekningen i landets største aviser tenderer prioritere de største og mest etablerte forfatterne i sine anmeldelser. Dette gjør at de som kommer til bibliotekene oftest har hørt om de samme titlene i media, og dermed spør etter disse.

Dette gjør selvfølgelig bibliotekarenes formidling enda viktigere, da det representerer en motvekt til kommersialisering og ensretting.

Samtidig finnes det også gode insentiver for at bibliotekformidlingen skal orientere seg mot brukertilfredshet i en «mer av det lånerne vil ha-forstand.» Som Grete smilende påpeker er det «*lett å kaste seg på det som selger om vi skal ha høyere utlån - det skjønner jo politikerne.*» Bibliotekene må legitimere sin eksistens, og en tydelig måte å gjøre det på er gjennom brukertilfredshet. De kjemper om brukernes oppmerksomhet i en verden fylt til randen av kulturtilbud og lett underholdning. Da kan det selvsagt være fristende å tilby det lett tilgjengelige og umiddelbart tilfredsstillende, heller enn det mer utfordrende. I kampen om de kommunale midlene, blir bibliotekene målt på besøkstall og antall utlån, ikke på hvorvidt de formidler bøker av høy litterær kvalitet. Også den statlige kulturpolitikken bærer preg av new public managements resultatstyringslogikk. Som vi så i *Nasjonal bibliotekstrategi 2020-23*, er det kvantitative mål knyttet til å nå nye grupper, få flere til å lese og å øke utlånet som vektlegges. Om det krever mer tid og arbeid å formidle det smale, samtidig som den kortsiktige avkastningen potensielt blir lavere, kan det øke fristelsen til å følge strømmen.

I mitt utvalg ser det likevel ut til at verdiene på profesjonsnivå har holdt seg stabile. Verdiene på bibliotek- og individnivå ser også ut til å dra i retning av et tilbud som balanserer utvikling og underholdning. Lesersørvis kan tilføre noe til formidling som går i begge retninger. Dermed indikerer mine funn at Lesersørvis har et positivt potensial sett opp mot kravene i formålsparagrafen, og bidrar med nyttige teknikker for å formidle aktualitet, allsidighet og kvalitet.

4.4.4 - Lesersørvis og bibliotekarutdanningen

Samtlige studenter i mitt utvalg gir uttrykk for at de hadde nytte av å delta på kursing i Lesersørvis, da de hevder at metoden byr på ferdigheter og kunnskaper de mener de ikke fikk gjennom det ordinære studieforløpet. Sett opp mot ferdighets- og kompetansemålene i formidlingsdelen av utdanningen, oppgir studentene at en innføring i metoden bedre satte dem i stand til muntlig og skriftlig formidling, og kunne brukes i sammenheng med typiske former for bibliotekformidling de lærte om på studiet. Lesersørvis virker dermed å ha et stort potensial for bibliotekarstudiet, da det ifølge studentene både kan anvendes på noe av stoffet de lærte på universitet, og samtidig bød på nye innsikter. Enkelte gir imidlertid uttrykk for at det kunne være krevende å lære metoden med begrenset praktisk erfaring.

Jeg var som nevnt med på samtlige fire seminarer, men uten å delta aktivt. Dette ga meg en god anledning til å observere studentene og ta notater idet de tilegnet seg teknikkene. Noen av utfordringene de støtte på ser ut til å være de samme som alle som lærer seg noe nytt møter: et ukjent vokabular og en fremmed måte å tenke om litteratur på, fordrer øvelse utover de tretten

timene de tilbragte på kurset. Dette var også noe bibliotekarene bekreftet da de diskuterte hva som skal til for å lykkes med Lesersørvis i 3.3.2. Som Elin sier: *«Det er ikke sånn at du går på et todagerskurs og så kan du Lesersørvis, du må trene jevnlig.»*

Det var imidlertid noen problemstillinger som var særegne for studentene. Mens de yrkesaktive bibliotekarene jobber med litteratur i det daglige, og forholder seg aktivt til en samling som de blir kjent med gjennom innkjøp og formidling, var studentene prisgitt den litteraturkunnskapen de i utgangspunktet hadde. For flere var ikke dette tilstrekkelig til å få fullt utbytte av metoden, da det gjorde det vanskelig å generere leseforslag i de praktiske øvelsene. Studentene hadde heller ikke anledning til å øve på Lesersørvissamtalen utover de fire samlingene de deltok på. Begge aspektene er noe de ville hatt større muligheter til å bøte på om Lesersøvis var noe de lærte mens de var yrkesaktive. Hilde, som er den av de yrkesaktive bibliotekarene som er mest usikker på om Lesersøvis burde være en del av bibliotekarstudiet, sier hun *«lurer på om det nesten er sånn at en har mer utbytte av å lære om det mens en er i situasjonen.»* Samtidig gjorde studentene fremskritt i løpet av kursrekken. At sjangerskolen ble implementert som en del av kurset gjorde også at de fikk et bredere repertoar å formidle fra.

I 0.1 refererte jeg til artikkelen *Bibliotekarer blir ved sin lest* hvor en kandidatundersøkelse av bachelorstudenter som hadde studert i bibliotek- og informasjonsvitenskap blir presentert. Flertallet av respondentene gikk til folkebibliotek etter endt utdanning, hvor de vurderte litteraturformidling som sin viktigste oppgave. De var fornøyde med studiet, men «blant kandidatene ansatt i folkebibliotek og skolebibliotek er [det] færre som mener utdanningens relevans er god sammenliknet med dem som er ansatt i fagbibliotek.» (Bøyum, Dahl og Pharo, 2015:101). Mine respondenter er studenter som ønsker å jobbe i folkebibliotek etter endt utdanning. To av studentene i mitt utvalg gir uttrykk for en viss misnøye med formidlingsdelen av bibliotekarutdanningen. Bente mener *«de har litt å gå på når det gjelder formidling. At vi kunne jobbet mer med det, og kanskje mer konkret også.»* Det praktiske og konkrete ved Lesersøvis er noe de virker å sette mest pris på.

Studentene ser dessuten ut til å mene at en innføring i metoden har gjort dem mer attraktive på arbeidsmarkedet. Av ovennevnte grunner mener alle studentene i mitt utvalg at Lesersøvis burde være en del av undervisningen på bibliotekarutdanningen. Dette støttes av de fleste av bibliotekarene i utvalget, selv om en av dem frykter at en så praktisk fremgangsmåte kan fremstå i overkant teoretisk for studenter med begrenset erfaring fra bibliotek. Det kan tenkes hun har rett i at en får mest ut av å lære Lesersøvis mens en jobber i bibliotek. På den annen side kan en hevde at en innføring i, og kjennskap til denne metoden ville gi dem flere verktøy når de er ferdig med studiene og skal ut i arbeidslivet. Mitt materiale tyder på at det var både populært og nyttig for studentene å lære om Lesersøvis, følgelig ser det ut til at metoden kan ha et potensiale opp mot

bibliotekarstudiene og ferdighets- og læremålene her.

4.5 - Konklusjon

Hvilket potensiale og eventuelle begrensninger ser folkebibliotekarer og bibliotekarstudenter i formidlingsmetodikken Lesersørvis, med tanke på folkebibliotekenes formidlingsoppgaver? Bibliotekarene og studentene jeg har intervjuet i denne undersøkelsen er alle grunnleggende positivt innstilt til Lesersørvis, og trekker frem få begrensninger ved metodikken. De slår fast at en trenger brede litteraturkunnskaper samt tid, arbeid og øvelse for å beherske denne formen for formidling. Enkelte nevner en subjektivitetsproblematikk, hvor lesere og bibliotekarer kan vektlegge ulike appellelementer i verket. De avviser imidlertid at anvendelsen av Lesersørvis innebærer en risiko for å redusere bibliotekformidlingen til det rent bekræftende, og at metoden utgjør noen større fare for å være mer reduksjonistisk enn andre former for formidling.

Samtidig peker de på et bredt spekter av formidlingsoppgaver hvor Lesersørvis kan bidra positivt. Flere av bibliotekarene oppgir at Lesersørvis har endret hvordan de leser, og måten de tenker om litteratur på. Metoden har gjort dem til mer bevisste lesere, som har lettere for å artikulere visse trekk ved litterære verk. Et nyanserikt språk for å beskrive leseopplevelser gjennom appell ser ut til å være blant de viktigste bidragene Lesersørvis tilfører bibliotekformidlingen. Bibliotekarene får en samtaleteknikk for å få frem hvilke funksjoner litteraturen skal tjene for låneren, et vokabular for å identifisere og artikulere hvordan bestemte litterære verk kan være relevante i den aktuelle konteksten, og et rammeverk hvor de kan relatere boken som formidles til andre verk og leseopplevelser låneren har verdsatt.

4.6 - Forslag til videre forskning

Det er en kjensgjerning at Lesersørvis har en økende utbredelse og popularitet på praksisfeltet. Følgelig påligger det et ansvar for et profesjonsstudium som Bibliotek og informasjonsvitenskap å forske på det. I tråd med mitt pragmatiske utgangspunkt, mener jeg at forskningen finner sin legitimering ved å bidra til å gjøre praksis bedre. Denne undersøkelsen tar tatt høyde for at den er den første som går studerer metoden Lesersørvis. Dermed har den tatt sikte på å gi en innføring og oversikt i tillegg til å kartlegge potensielle fordeler og ulemper med fremgangsmåten. Dette gjør at undersøkelsen kan tjene som et utgangspunkt for mer inngående studier av ulike aspekter ved metodikken. En kunne eksempelvis studere Lesersørvis fra et brukerperspektiv, ta for seg metodens overføringsverdi til andre bibliotektyper, utforske hvordan metoden kan gjøres mer anvendelig for barnebibliotekarer, eller foreta en komparativ undersøkelse av biblioteker som benytter Lesersørvis, og biblioteker som ikke bruker denne tilnærmingen.

Litteraturliste

Advicia AS. (2019). Rapport evaluering av nasjonal bibliotekstrategi.

<https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/2020/01/Rapport-evaluering-nasjonal-bibliotekstrategi.pdf>

Askerbibliotekene. (u.å.). *Askerbibliotekene*. [Nettside.]

<https://www.askerbibliotekene.no/bibliotek-og-apningstider/>

Audunsson, R. (2015). Bibliotekarene – en profesjon under press. R. Audunsson (Red.), *Samle, formidle, dele: 75 år med bibliotekarutdanning*. ABM-media.

Balling, G. (2009). *Litterær æstetisk opplevelse. Læsning, læseoplevelser og læseundersøgelser: En diskussion af teoretisk og metodiske tilgange*. [Doktorgradsavhandling]. Københavns universitet.

Balling, G. & Grøn, R. (2017). Litteraturformidling og bibliotekaren som faglig-personlig formidlingsautoritet. *Nordisk Tidsskrift for Informasjonsvidenskab og Kulturformidling*, 1(3), 51-61.

Balling, G. & Kann-Christensen, N. (2013). *Hvordan bibliotekarer tenker om litteraturformidling – del 1*. Bok og bibliotek. <https://www.bokogbibliotek.no/arkiv2/tidligere-utgaver/nr-1-2013/hvordan-bibliotekarer-tenker-om-litteraturformidling-del-1>

Balling, G. og Kann-Christensen, N. (2013). Hvordan bibliotekarer tenker om litteraturformidling. *Bok og bibliotek*. (s. 32-34) <https://docplayer.me/68594024-Nr-na-kommer-e-bokene-forskning-bibliotekutvikling-tanker-om-formidling.html?fbclid=IwAR3kKLRzsK8hrkL4Gal1Dggawj17HAQyNjY-hHW0CTXZo2rFXf0uYBT0reQ>

Bergan, E. (2019, 6. mai). Bibliotekstudiet i Oslo i endring: Flere moduler med færre studiepoeng. Bibliotekarforbundet. <https://www.bibforb.no/bibliotekstudiet-i-oslo-i-endring-flere-moduler-med-faerre-studiepoeng/>

Bøyum, I., Dahl, T. A. og Pharo, N. (2015). Bibliotekarer blir ved sin lest. R. Audunsson (Red.), *Samle, formidle, dele: 75 år med bibliotekarutdanning*. ABM-media.

Christensen, L. F. (2020, 12. juni). *Med læseren i centrum: Kunsten at finde rette bog til rette læser*. Danmarks biblioteksforening. <https://www.db.dk/artikel/med-l%C3%A6seren-i-centrum-kunsten-finde-rette-bog-til-rette-l%C3%A6ser>

Central Bibliotekere. (u.å.). *Læsekompasset – et udviklingsprojekt*. Central Bibliotekerne. <https://centralbibliotek.dk/laesekompasset>

Claudi, M. B. (2013). *Litteraturteori*. Fagbokforlaget.

Conradi, E. (2020, 16. mars). Lyst å lære mer om lesersørvis? *Bibbinytt*. <https://bibbinytt.no/lyst-a-laere-mer-om-lesersorvis/>

Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ metode*. (2. utg.). Universitetsforlaget.

- Deichman. (2021, 29. mars). *Hvem vi er*. [Nettside.] https://deichman.no/aktuelt/Hvem%20vi%20er_87e47dc3-1c2b-4392-b64b-4c235b8b6768?fbclid=IwAR3MnTelBH940rhvvpkAOnYpcLy0d2vWiurP43Zq4Cc71egzxnYY7y5flpY
- Folkebibliotekloven. (2013). *Lov om folkebibliotek* (LOV-1985-12-20-108). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108>
- Formidle. (u.å.). I *Det norske akademis ordbok*. Hentet 07. juni 2021. <https://naob.no/ordbok/formidle>
- Gadamer, H. Universaliteten i det hermeneutiske problem. *Norsk filosofisk tidsskrift*, 5(3).
- Gjestrum, L. (2015). Den nye bibliotekaren. *Bibliotekaren*, 23(5). 8-10. <https://www.bibforb.no/wp-content/uploads/2021/03/Bibliotekaren-2015-05-1.pdf>
- Grøn, R. (2010). *Oplevelsens rammer: Former og rationaler i den aktuelle formidling af skønlitteratur for voksne på danske folkebiblioteker*. [Doktorgradsavhandling]. Aalborg universitet. https://vbn.aau.dk/ws/portalfiles/portal/316410606/PHD_rasmus_groen2010.pdf?fbclid=IwAR3eZb5xqZ293P6rAEEvrk_Lfvj1tONq0IGTkNdMu4_378QOjhGJOsok6ak
- Hagen, E. B. (2003). *Hva er litteraturvitenskap*. Universitetsforlaget.
- Hauge, L. S. (2001). *Vitenskap og sannhet: en innføring i vitenskapsfilosofi*. Høyskoleforlaget.
- Hansten, H. M., Linneberg, A., Nielsen, I. & Viken, Ø. (2007). *Tekst og kultur: Ei innføring*. Spartacus.
- Helland, F. & Wærp, L. P. (2011). *Å lese drama – innføring i teori og analyse*. Universitetsforlaget.
- Hovd, S. (2021, 1. juni). Fenomenologi. *Store norske leksikon*. <https://snl.no/fenomenologi>
- Hvidberg, S. E. (2018, 7. september). *Hvad kunne du godt lide ved bogen?* Bok og bibliotek. <https://www.bokogbibliotek.no/news-page/news-bibliotek/hvad-kunne-du-godt-lide-ved-bogen>
- Johannessen, A., Tuft, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (4. utg.). Abstrakt forlag.
- Kittang, A., Linneberg, A., Melberg, A. og Skei, H. H. (2007). *Moderne litteraturteori – En innføring*. (6. utg.). Universitetsforlaget.
- Krogh, Thomas. (2012). *Hermeneutikk: Om å forstå og fortolke*. Gyldendal.
- Kulturdepartementet. (2015). *Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-bibliotekstrategi-2015-2018/id2429329/>
- Kulturdepartementet. (2019). *Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023 - Rom for demokrati og dannelse* Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023 – Rom for demokrati og dannelse. Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-bibliotekstrategi-2020-2023---rom-for-demokrati-og-dannelse/id2667015/>

- Kulturrådet. (u.å.). Hentet 14. juni 2020. Innkjøpsordning – ny norsk skjønnlitteratur. <https://www.kulturradet.no/stotteordning/-/vis/innkjopsordning-ny-norsk-skjonnlitteratur>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2012). *Det kvalitative forskningsintervju*. (2. utg.). Gyldendal.
- Lande, K. (2020, 05. juni). *Ut av filterboblene*. Bibliotekenes Hus. <https://www.bibliotekeneshus.no/ut-av-filterboblene/>
- Linhart, S. H. & Skjerdingsstad, K. I. (2020). *Litteraturformidling i lokale bibliotek: møte mellom teori og praksis*. Cappelen.
- Lothe, J. (2003). *Fiksjon og film – Narrativ teori og analyse*. (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Læsekompasset (u.å.). *Gode ideer fra bibliotekerne*. Læsekompasset for fagfolk. <https://laesekompas-pro.dk/gode-ideer-fra-bibliotekerne/>
- Meld. St. 8. (2018-2019). *Kulturens kraft: Kulturpolitikk for framtida*. Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20182019/id2620206/>
- Mendel, S. (2019). Readers' Advisory – en metode til litteraturformidling i hverdagen. *BibForum*, s. 8-9.
- Mukařovský, J. (1970). *Aesthetic Function, Norm and Value As Social Facts*. Ann Arbor.
- Mukařovský, J. (1977). The Place of the Aesthetic Function among the Other Functions. J. Burbank & P. Steiner (Red.), *Structure, sign and function: Selected Essays by Jan Mukařovský*. (s. 31-49) Yale University Press.
- Naper, C. (2009). Fra mangfold til enfold: Norsk litteraturpolitikk og norske lesevaner i forandring. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 26(1), s. 30-39. <https://hdl.handle.net/10642/337>
- Nilssen, V. (2014). *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren*. Universitetsforlaget.
- Nilstun, C. (2021, 07. juni). Potensial. I *Store Norske Leksikon*. <https://snl.no/potensial>
- Oslo kommune. (2019). *Bibliotekplan for Oslo kommune 2019-2022*. Byrådet. https://tjenester.oslo.kommune.no/ekstern/einnsyn-fillager/filtjeneste/fil?virksomhet=976819837&filnavn=byr%2F2018%2Fbr1%2F2018063387-1999874.pdf&fbclid=IwAR2-XxM2ZKq-ul3u32_Yg3oC9h-SEsoiK_j_oW4kK3OBr1FT8eDocdx8_CQ
- OsloMet. (2019). *Programplan for Bachelorstudium i bibliotek- og informasjonsvitenskap*. <https://student.oslomet.no/studier/-/studieinfo/programplan/LBIBIN/2019/H%C3%98ST>
- OsloMet. (2018). *Emneplan for BIB2100 Tekststudier*. <https://student.oslomet.no/studier/-/studieinfo/emne/BIB2100/2018/H%C3%98ST>
- OsloMet. (2019). *Emneplan for BIB3300 Samtidslitteratur*. <https://student.oslomet.no/studier/-/studieinfo/emne/BIB3300/2019/H%C3%98ST>
- OsloMet. (2020). *Emneplan for BIB1530 Formidling og læring*. <https://student.oslomet.no/studier/-/studieinfo/emne/BIB1530/2021/H%C3%98ST>

Oterholm, K. (2019). *Kvalitet i praksis: En sammenlignende studie av profesjonelle leseres situerte diskusjoner av litterær kvalitet*. [Doktorgradsavhandling]. OsloMet.

Oterholm, K. og Skjerdingsstad, K. I. (2012). Å tenke kvalitet. I. R. Audunson (Red.). *Krysspeilinger: Perspektiver på bibliotek- og informasjonsvitenskap*. (s. 38-63) ABM-Media.

Oterholm, K. og Skjerdingsstad, K. I. (2015). Aktualitetens fire former og lyrikken som mulighet. H. Ridderstrøm og T. Vold (Red.), *Litteratur- og kulturformidling: Nye analyser og perspektiver* (s. 261-288). Pax forlag.

Oterholm, K. & Tveit, Å. K. (2010) Verdier i bevegelse: litteraturformidlingen, bibliotekarprofesjonen og utdanningen. *Dansk biblioteksforskning*, 6(1), 5-14.
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/10642/584/513603.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Ot. Prop. nr 14. (1985-1986). *Lov om folkebibliotek*. Kultur og Vitenskapdepartementet.
<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1985-86&paid=4&wid=a&psid=DIVL389&s=True>

Peirce, C. S. (1972). *Charles Sanders Peirce*. Pax.

Potensial. (u.å.). I *Det norske akademis ordbok*. Hentet 07. juni 2021.
https://naob.no/ordbok/potensial_1

Prop. 135 L (2012-2013). *Endringer i lov om folkebibliotek*. Kulturdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-135-l-20122013/id724286/>

St.meld. nr. 23 (2008-2009). *Bibliotek – Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid*. Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-23-2008-2009-/id555516/>

St.meld. nr. 48. (2002-2003). *Kulturpolitikk fram mot 2014*. Kultur- og kyrkjedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/382efb47f7474108b2e8172009885cd9/no/pdfs/stm20020030048000dddpdfs.pdf>

Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse: Kvalitative metoder i samfunnsfag*. (4. utg.). Universitetsforlaget.

Ridderstrøm, H., Skjerdingsstad, K. I. og Vold, T. (2015). Kulturformidlingens hva, hvordan og hvorfor. H. Ridderstrøm og T. Vold (Red.), *Litteratur- og kulturformidling: Nye analyser og perspektiver* (s. 15-37). Pax forlag.

Saricks, J. (2005). *Reader's advisory in the public library* (3. utg.). ALA Editions.

Sentio Research Norge AS. (2017). *Hvem er de og hva gjør de? Brukeratferd i norske storbybibliotek 2015*. [Tilgjengelig for nedlasting fra Sølvbergets nettsider] [https://www.xn--slvberget-18a.no/Nyhetsarkiv/Stor-brukerundersokelse-av-norske-folkebibliotek/\(language\)/nor-NO](https://www.xn--slvberget-18a.no/Nyhetsarkiv/Stor-brukerundersokelse-av-norske-folkebibliotek/(language)/nor-NO)

Skei, H. H. (2006). *Å lese litteratur*. (2. utg.). Gyldendal.

- Skjerdingsstad, K. I. (2012). Å tenke kvalitet. I. R. Audunson (Red.). *Krysspeilinger: Perspektiver på bibliotek- og informasjonsvitenskap*. (s. 38-63) ABM-Media.
- Skjerdingsstad, K. I. (2015). Med andre ord – en apologi for parafrasen. H. Ridderstrøm og T. Vold (Red.), *Litteratur- og kulturformidling: Nye analyser og perspektiver* (s. 140-166). Pax forlag.
- Smidt, J. K. (2002). *Mellom elite og publikum, litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek*. Unipub forlag.
- Smidt, J. K. (2011). Litteratursosiologi og estetikk - Jan Mukařovský revisited. *Sakprosa*, 3(2). <https://doi.org/10.5617/sakprosa.156>
- Stavanger kommune. (u.å.). *Kommunedelplan for kunst og kultur 2018-2025*. <https://kulturplanen.stavanger.kommune.no/3-kunst-og-kulturfeltene/>
- Stavanger kommune. (2019). *Årsberetning 2019 – Sølvberget KF, Stavanger bibliotek og kulturhus*. <https://arsrapport2019.stavanger.kommune.no/10-kommunale-foretak/10-2-solvberget-kf/>
- Stavanger kommune. (2020). *Sølvberget KF, Stavanger bibliotek og kulturhus: Årsberetning 2020*. <https://arsrapport2020.stavanger.kommune.no/11-kommunale-foretak/?fbclid=IwAR1eCZ-NddtjEGW8HFD-IFaG3-KIXOghMk9DnqVSzzOIMZwahzox-lkFKAc#11-2-solvberget-kf-stavanger-bibliotek-og-kulturhus>
- Stener, S. (2019, 2. januar). *Sjangerskolen*. Akershus fylkesbibliotek. <https://akershus.fylkesbibliotek.no/aktivitet/sjangerskolen-laeringsnettverk-for-lesersorvis-i-akershus-treff-26-februar/>
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (3. utg.) Gyldendal.
- Tveit, Å. K. (2004). *Innganger: Om lesing og litteraturformidling*. Fagbokforlaget.
- Vestheim, G. (1997). *Fornuft, kultur og velferd – Ein historisk-sosiologisk studie av norsk folkebibliotekpolitikk*. Samlaget.
- Viken fylkesbibliotek. (2018). *Sjangerskolen*. Bibliotekutvikling. <https://bibliotekutvikling.no/prosjektbank/prosjekt/sjangerskolen/>
- Øvrebø-Uldal, I. (2020, 2. juni). *Lesersørvis fra Sølvberget*. Sølvberget bibliotek og kulturhus. [https://www.xn--slvberget-l8a.no/Anbefalinger/Lesersoervis-fra-Soelvberget/\(language\)/nor-NO](https://www.xn--slvberget-l8a.no/Anbefalinger/Lesersoervis-fra-Soelvberget/(language)/nor-NO)
- Øyrås, V. (2017) *Lesersørvis, lesersørvishåndbok*. (2. utg.) Telemark fylkesbibliotek.
- Øyrås, V. (2020, 21. desember). Nettkurs i Lesersørvis. [Video] Bibliotekutvikling.no. <https://bibliotekutvikling.no/2020/12/21/ta-nettkurs-i-lesersorvis/>

Vil du delta i forskningsprosjektet

Lesersørvís og folkebibliotekenes litteraturformidling

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan formidlingsmetodikken "Lesersørvís" kan bistå bibliotekarer og bibliotekarstudenter i å utføre folkebibliotekenes litteraturformidlingsoppgaver. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I denne masteroppgaven ønsker jeg å intervju fire representanter fra bibliotekarstudiene, og fire representanter fra bibliotekarprofesjonen om deres tanker rundt formidlingsmetodikken lesersørvís, under den foreløpige problemstillingen *Hvilket potensiale ser folkebibliotekarer og bibliotekarstudenter i formidlingsmetodikken lesersørvís, med tanke på folkebibliotekenes formidlingsoppgaver?*

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Oslomet – Leiv Mæhle – Veileder Kjell Ivar Skjerdingsstad

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg vil gjennomføre et intervju, som vil ta ca en-en og en halv time. Under intervjuet vil det bli gjort lydopptak. Intervjuet har tre faser. Først vil jeg vite litt om hva du tenker om verdigrunnet for folkebibliotekenes formidling. Så har jeg noen mer generelle spørsmål om lesersørvís. Til slutt ønsker jeg å høre dine tanker om lesersørvís sin eventuelle nytte, sett opp mot noen konkrete biblioteksoppgaver. I etterkant av intervjuet kan det bli aktuelt med en oppfølgingsamtale.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Under behandlingen av dataene vil bare student Leiv Mæhle ha tilgang til det transkriberte intervjuet. Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data, og datamaterialet krypteres.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er i Mai 2021.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Oslomet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Oslomet ved Kjell Ivar Skjerdingstad. E-post: kjelliva@oslomet.no Telefon: 41020085
- Vårt personvernombud: Ingrid Jacobsen er personvernombud ved OsloMet. Kontaktinformasjon er: Personvernombudet@oslomet.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Leiv Mæhle

-

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «**Lesersørvis og folkebibliotekenes litteraturformidling**,» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervjuer,
- å delta i oppfølgingsamtale – hvis aktuelt

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2

Intervjuguide - profesjonen:

Intervjuet har tre faser. Først vil jeg vite litt om verdigrunnlaget for deg og ditt bibliotek sin formidling. Så har jeg noen mer generelle spørsmål om lesersørvis. Til slutt ønsker jeg å høre dine tanker om lesersørvis sin eventuelle nytte, sett opp mot noen konkrete biblioteksoppgaver.

Først litt bakgrunnsinformasjon:

Stilling, fartstid, utdanningsbakgrunn (hvilket år fullførte du eventuelt bibliotekarutdanningen?)

Kan du kort beskrive biblioteket du jobber på for en som aldri har vært der?

1. Om verdigrunnlaget i formidling:

Hva mener du er hovedformålet med folkebibliotekenes litteraturformidling?

(brukertilfredshet, høyere utlånstall, oppmerksomhet på bibliotekets tilbud, utvide lånernes kunnskap om litteratur, støtte smalere/mindre etterspurt litteratur osv)

(Andre formål).

Mener du litteratur kan ha gunstige effekter på enkeltmennesket, utover underholdningsverdien?

Er det viktig at folkebibliotekenes formidling bidrar til å utvikle lånernes litterære smak? (Påvirke lesevaner/litterær smak?)

Hvordan vekter du lånernes etterspørsel i forhold til kravet om kvalitet i formålsparagrafen?

(Mener du at ditt syn samsvarer med biblioteket sin formidlingsprofil?)

Hvor villig er du til å bruke din personlige smak i formidlingen av litteratur til lånere?

Hva er den viktigste faktoren for deg når du anbefaler litteratur til lånere; lånerens litterære smak, din egen litterære smak, eller hvor «lødige» litteraturen er? (kanonisert, klassiker, vunnet priser, gode kritikker osv).

I dag har bokhandlerne færre eldre titler (såkalt backlist,) og det fokuseres mer på bestselgere, samtidig som dagspressen skriver mindre kulturkritikk enn de gjorde for ti år siden, mener du dette har betydning for folkebibliotekenes formidlingsoppgaver?

Mener du fremveksten av foraer som bokelskere og goodreads hvor fritidslesere rangerer, kommenterer og anbefaler litteratur, har betydning for folkebibliotekenes formidlingsoppgaver?

Hvor viktig er litteraturkunnskaper for formidlerrollen, mener du bibliotekarene burde ha så god oversikt over samlingen at de kan foreslå titler til lånere som leser andre typer litteratur enn dem selv?

Krever folkebibliotekenes oppgaver at bibliotekarene forbereder seg til veilednings- og formidlingsoppgaver utover egen fritidslesing?

Er det noe du vil legge til om den første delen her?

2. Om lesersørvis:

Hva er ditt forhold til lesersørvis?

Om du skulle forklare lesersørvis for noen som aldri hadde hørt om det før, hvordan ville du da beskrevet det?

I hvilken grad bruker du personlig og ditt bibliotek lesersørvis i sin litteraturformidling?

Helt generelt, hvilke styrker og svakheter ser du i denne tilnærmingen til litteraturformidling?

Er det noe som har blitt lettere/vanskeligere/annerledes ved formidlingsarbeidet etter at dere begynte å benytte lesersørvis?

Tenker du at det er noen verdier integrert i lesersørvis sin tilnærming til litteraturformidling?

Sånn du ser det, er det noen potensielle farer eller ulemper ved at biblioteker tar i bruk lesersørvis i sin litterære formidling? (Noen deler ved bibliotekenes virke denne tilnærmingen kan ha uheldige utslag på?)

Kan det tenkes at benyttelsen av lesersørvis vil gi lånerne for like leseropplevelser, og dermed redusere biblioteksformidlingen til det rent bekreftende (heller enn å bidra til å utvikle lånernes

smak?)

Mener du lesersørvis sin tilnærming til litteraturformidling yter det enkelte litterære verk rettferdighet? (Kan det virke reduksjonistisk?)

Tror du det ville være nyttig for dagens studenter på bibliotekarutdanningen å lære om lesersørvis?

Er det noe du vil legge til om denne delen?

3. Nytteverdien ved lesersørvis:

Vi kan begynne helt åpent; hvilken nytteverdi ser du i Lesersørvis med tanke på folkebibliotekenes formidlingsoppgaver?

Generelt:

Hvilken nytte har du av appelfaktorene, og denne måten å tenke på i ditt formidlingsarbeid?

Hvilken nytte har du av lesersørvis sin «hurtiglesning»?

Hvor godt fungerer lesersørvis sin fremgangsmåte for å utarbeide skriftlige leseforslag? (Personlig vri).

Kan lesersørvis være nyttig til digital formidling? (Hvordan?)

Mener du lesersørvis er bedre egnet til å formidle skjønnlitteratur enn andre deler av samlingen?

Hvor anvendelig opplever du at lesersørvis er for å formidle...

lyrikk?

Dramatikk?

Sakprosa?

Formålsparagrafen:

Folkebibliotekenes formålsparagraf lyder: Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet.

Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet.

Bibliotekenes innhold og tjenester skal gjøres kjent.

Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem.

Kan lesersørvis gjøre folkebibliotekenes formidlingstilbud mer aktivt og utadrettet?

(Hvordan?)

Den avsluttende setningen i første avsnitt, om at «bøker og andre medier skal stilles gratis til disposisjon til alle som bor i landet» har tidvis blitt tolket som at folkebibliotekene skal tilby et likeverdig tilbud til alle landets innbyggere. Mener du lesersørvis kan bidra til å øke likheten i tilbudet til alle landets innbyggere? (Hvordan)

Hvordan kan lesersørvis bistå bibliotekarene i å vektlegge kvalitet, allsidighet og aktualitet i sin formidling?

(Er lesersørvis egnet til formidling av kvalitetslitteratur, eller fokuserer metodikken primært på lånerens smak, sånn at bibliotekaren blir prisgitt denne?)

(Kan lesersørvis gjøre litteraturformidlingen i folkebibliotek mer allsidig? Trekke inn større deler av samlingen?)

Hvordan kan lesersørvis bistå bibliotekarene i å vektlegge aktualitet i sin formidling? (Er lesersørvis egnet til å aktualisere?)

Formålsparagrafen avslutter med å konstatere at «Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem.» Tenker du at begrepsapparatet lesersørvis tilbyr kan fungere som et felles fagspråk når bibliotekarer fra ulike bibliotek snakker sammen om formidling?

Kulturfondbøker:

Folkebibliotekene har lenge vært en viktig del av innkjøpsordningen, gjennom å bidra til at bøkene i ordningen er tilgjengelig for hele landets befolkning. Kan lesersørvis bidra til formidlingen av kulturfondbøker?

I hvilken grad mener du lesersørvis er egnet til å formidle «smalere» litteratur?

Nasjonal bibliotekstrategi:

I nasjonal bibliotekstrategi 2020-23 er formidling en av tre hoveddeler. Her presiseres det at «målet er å nå nye bibliotekbrukere, få flere til å lese og å øke utlånet.» Mener du at lesersørvis kan bidra med noe for å oppnå dette målet? Hvordan?

Viktigheten av å «nå de gruppene som ikke leser eller bruker bibliotekets tjenester» påpekes flere ganger. Kan lesersørvis utgjøre en forskjell for disse gruppene? Hvordan?

Er det avslutningsvis noe du vil si om lesersørvis og folkebibliotekenes litteraturformidling?

Vedlegg 3

Intervjuguide – bibliotekarstudentene

Intervjuet har tre faser. Først vil jeg vite litt om hva du tenker om verdigrunnlaget for folkebibliotekenes formidling. Så har jeg noen mer generelle spørsmål om lesersørvis. Til slutt ønsker jeg å høre dine tanker om lesersørvis sin eventuelle nytte, sett opp mot noen konkrete biblioteksoppgaver.

1. Om verdigrunnlaget i formidling:

Hva mener du er hovedformålet med folkebibliotekenes litteraturformidling?

(brukertilfredshet, høyere utlånstall, oppmerksomhet på bibliotekets tilbud, utvide lånernes kunnskap om litteratur, støtte smalere/mindre etterspurt litteratur osv)

(Andre formål).

Hvilke gunstige effekter tenker du at litteratur kan ha på bibliotekets lånerne? (hvilket utbytte kan de ha på et personlig plan?)

Mener du det er viktig at folkebibliotekenes formidling bidrar til å utvikle lånernes litterære smak? (Er det bibliotekarens oppgave å påvirke lånernes litteratursmak?)

Hvordan vekter du lånernes etterspørsel i forhold til kravet om kvalitet i formålsparagrafen?

Hvor villig er du til å bruke din personlige smak i formidlingen av litteratur til lånere?

Hva er den viktigste faktoren for deg når du anbefaler litteratur til lånere; lånerens litterære smak, din egen litterære smak, eller hvor «lødige» litteraturen er? (kanonisert, klassiker, vunnet priser, gode kritikker osv).

I dag har bokhandlerne færre eldre titler (såkalt backlist,) det fokuseres mer på bestselgere, samtidig som dagspressen skriver mindre kulturkritikk enn de gjorde for ti år siden, mener du dette har betydning for folkebibliotekenes formidlingsoppgaver?

Mener du fremveksten av foraer som bokelskere og goodreads hvor fritidslesere rangerer, kommenterer og anbefaler litteratur har betydning for folkebibliotekenes formidlingsoppgaver?

Mener du bibliotekarene burde ha så god oversikt over samlingen at de kan foreslå titler til lånere som leser andre typer litteratur enn dem selv?

Sånn du ser det, krever folkebibliotekenes oppgaver at bibliotekarene forbereder seg til veilednings- og formidlingsoppgaver utover egen fritidslesing?

Var du fornøyd med mengden skjønnlitteratur dere leste i forbindelse med din bachelorgrad i bibliotek og informasjonsvitenskap?

Er det noe du vil legge til om den første delen her?

2. Om lesersørvís:

Om du skulle forklare lesersørvís for noen som aldri hadde hørt om det før, hvordan ville du da beskrevet det?

Kan du fortelle litt om hvordan var det å lære om lesersørvís?

Lærte du noe på lesersørvískursene som du ikke lærte på bachelorstudiet?

Fikk du brukt noe av det du lærte på lesersørvískursene på studiet?

Tenker du at det er noen verdier integrert i lesersørvís sin tilnærming til litteraturformidling?

Sånn du ser det, er det noen potensielle farer eller ulemper ved at biblioteker tar i bruk lesersørvís i sin litterære formidling? (Noen deler ved bibliotekenes virke denne tilnærmingen kan ha uheldige utslag på?)

Kan det tenkes at benyttelsen av lesersørvís vil gi lånerne for like leseropplevelser, og dermed redusere biblioteksformidlingen til det rent bekreftende (heller enn å bidra til å utvikle lånernes smak? / er et et problem?)

Mener du lesersørvís sin tilnærming til litteraturformidling yter det enkelte litterære verk rettferdighet? (Kan det virke reduksjonistisk?)

Tror du det ville være nyttig for dagens studenter på bibliotekarutdanningen å lære om lesersørvís?

3. Nytteverdien ved lesersørviss:

Generelt:

Hvilken nytte hadde du av appelfaktorene, og denne måten å tenke på i formidlingsarbeid?

Hvilken nytte hadde du av lesersørviss sin «hurtiglesning?»

Lesersørviss har en fremgangsmåte for å utarbeide skriftlige leseforslag, har du prøvd det?

Mener du lesersørviss være nyttig til digital formidling? Hvordan?

Mener du lesersørviss er bedre egnet til å formidle skjønnlitteratur enn andre deler av samlingen?

Hvor anvendelig opplever du at lesersørviss er for å formidle...

Lyrikk?

Dramatikk?

Sakprosa?

Formålsparagrafen:

Folkebibliotekenes formålsparagraf lyder: Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet.

Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet.

Bibliotekenes innhold og tjenester skal gjøres kjent.

Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem.

Kan lesersørviss brukes til å gjøre folkebibliotekenes formidlingstilbud mer aktiv og utadrettet?
(Hvordan?)

Den avsluttende setningen i første avsnitt, om at «bøker og andre medier skal stilles gratis til disposisjon til alle som bor i landet» har tidvis blitt tolket som at folkebibliotekene skal tilby et likeverdig tilbud til alle landets innbyggere.

Mener du lesersørviss kan bidra til å skape et like godt tilbud til alle landets innbyggere?

Hvordan kan lesersørvist bistå bibliotekarene i å vektlegge kvalitet i sin formidling? (Er lesersørvist egnet til formidling av kvalitetslitteratur?)

Hvordan kan lesersørvist bistå bibliotekarene i å vektlegge allsidighet i sin formidling? (Kan lesersørvist gjøre litteraturformidlingen i folkebibliotek mer allsidig?)

Hvordan kan lesersørvist bistå bibliotekarene i å vektlegge aktualitet i sin formidling? (Er lesersørvist egnet til formidling av det aktuelle?)

Formålsparagrafen avslutter med å konstatere at «Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem.» Tenker du at begrepsapparatet lesersørvist tilbyr kan fungere som et felles fagspråk når bibliotekarer fra ulike bibliotek snakker sammen om formidling?

Kulturfondbøker:

Folkebibliotekene har lenge vært en viktig del av innkjøpsordningen, gjennom å bidra til at bøkene i ordningen når ut til hele landets befolkning.

Kan lesersørvist bidra til formidlingen av kulturfondbøker?

I hvilken grad mener du lesersørvist er egnet til å formidle «smalere» litteratur?

Kunnskaper og ferdighet på bibliotekarstudiet:

Hvor god/relevant mener du utdanningen var, med tanke på litteraturformidling?
(Mener du det var tilstrekkelig fokus på skjønnlitteratur på bibliotekarstudiet?)

I **BIB2100 Tekststudier**, var en av ferdighetene en skulle sitte igjen med etter endt kurs å «behersker muntlig formidling.» Var det noe du lærte på lesersørvistkursene som gjorde deg bedre til muntlig formidling? (Hvordan?)

I **BIB3300 Samtidslitteratur** var et mål at studentene «har kunnskap om ulike formidlingsformer og -praksiser (for eksempel anmeldelse, bokprat, utstilling, litteraturarrangement).» Var noe av det du lærte på lesersørvistkursene egnet til dette? (Hvordan?)

En ferdighet en skulle beherske etter å ha tatt kurset **BIB3300 Samtidslitteratur** var å «formidle samtidslitteratur i muntlig og skriftlig form,» og å «reflektere kritisk over formidlingen og

resepsjonen av samtidslitteraturen og være bevisst sin egen rolle som formidler.» Kunne lesersørvis bistått deg med dette? (Hvordan?)

Er det noe jeg ikke har spurt om som du tenker det er viktig å få frem om lesersørvis?